

A KEGYES TANÍTÓRENDIEK
VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ
SZEVEDI VÁROSI FŐGYMNASIUM
ÉRTESÍTŐJE

AZ 1884—1885. TANÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI

MAGYAR GÁBOR

IGAZGATÓ.

SZEVED, 1885.

BURGER GUSZTÁV ÉS TÁRSA MŰINTÉZETÉBŐL.

A KEGYES TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGYMNASIUM

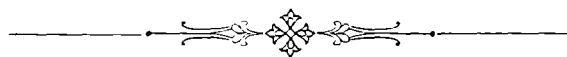
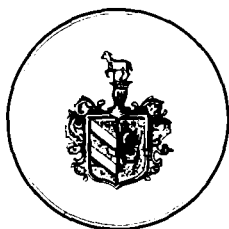
ÉRTESÍTŐJE

AZ 1884—1885. TANÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI

MAGYAR GÁBOR

IGAZGATÓ.

SZEGED, 1885.

BURGER GUSZTÁV ÉS TÁRSA MŰINTÉZETÉBŐL.

A zene az ethnographiában.

A dal és zene mindeddig kevés figyelemben részesült az ethnographiában. Még oly kiváló ethnographus, mint *Peschel Oszkár* is, majdnem teljesen mellözi a népek zenei tehetségeinek ethnographiai méltatását. A közkézen forgó néprajzi művekben igen sokat olvashatunk a rasszok anthropológiai jeleiről, nyelvi osztályozásukról, társadalmi szokásaikról, technikai ügyességükről, a mennyiben az cifrázkodásban (hajdiszítés, tatuozás, stb.), ruházzkodásban, védőeszközök és lakásaik előállításában nyilvánul, — de zenei törekvéseikről vajmi keveset!... Néha egy odavetett általános jellegű megjegyzés az egész, melyből ítéletet kell alkotnunk valamely nép vagy rassz zenei ismeretéről, legtöbb esetben még ily entrefilet-es adattöredékeknek is hijjával kell lennünk!...

Pedig a népek aesthetikai hajlamainak zenei nyilvánulása nézetünk szerint csak oly fontos az ethnographiában, mint minden más adat, mely a fajok és népegyediségek lelki sajátosságaira világot vethet! Ha a modern ethnológiának célja ellesni a törvényeket és módokat, melyek szerint a *lélek totalitása* a föld különböző népegyediségeiben nyilatkozik: ¹⁾ úgy e megismerés soha sem lehet teljes és való, a totalitásnak megfelelő, ha a tudomány a népeknek csak fizikai és intellectualis oldalaival foglalkozik, a kedélyi részt pedig figyelmen kívül hagyja.

Érzelmi világunknak leghűbb kifejezője a *zene*. Természeténél fogva a legideálisabb, a legszabadabb. A költőt a szók szabott értelme és a nyelv törvényszerűsége korlátolják, a kimondott szó tudvalevően soha sem fedi teljesen a fogalom egész körét, ²⁾ míg ellenben a zene

¹⁾ *Bastian*: Die Seele u. i. Erscheinungen i. d. Ethnographie VI. 1.

²⁾ *Renan*: De l'origine du langage, 4. kiad. 8., 14., 89. l.

még oly érzelmek kifejezésére is alkalmas, melyekre nincs alkalmas szavunk.

Szerfölött érdekes tehát a népek lelki hangulatának megítélésére, mily hangok és hangnemek iránt fogékony valamely nép, mily formákba csoportosítja azokat, hogy érzelmeit azok által tolmácsolja, mily dal-motivumokat talál ki, továbbá mily zenei hangszereket eszel ki zenei szükségletének legtökéletesebb, izlésének leginkább megfelelő kielégítésére, — szóval, adott viszonyai között hogyan törekszik a zenei szépre?

E kérdésekre kimerítő választ ma még nem lehet adni, mert hiányoznak oly szakszerű előmunkálatok, minőkkel például az anthropológia az ember-rasszok koponyáiról vagy hajalkotásáról bír. Az utazók legtöbbje zeneileg nem képzett. A behatások sokasága alatt mellékesnek tekintik a zenei nyilvánulásokat; oly tudományos expedíciók pedig, minők az osztrák „Novarra“ vagy Petermann sarki utazása volt, hol minden megfigyelési körre külön specialista volt alkalmazva, a ritkaságok közé tartoznak. Igen jól jegyzi meg Peschel,¹⁾ hogy valamely utazás tudományos értéke az utazó tud. mértékétől függ. Mentől többoldalú, annál eredményesebb utja. Csupán dr. Holub Emil és Serpa Pinto délafrikai utazásaira kell gondolnunk. Az előbbi monarchiánkbeli orvos, az utóbbi portugál katonatiszt. Az előbbinek anthropológiai, ethnogr. és egyéb megfigyeléseit mindenütt nagyra becsülik, míg a katonatiszt eddigi publicatioinak a szakközönség nem nagy hasznát látta. Mennyivel inkább igaz Peschel mondása a zenei megfigyeléseknél! Az utazóknak első sorban alaposan képzett zenészeknek kellene lenniök, hogy tudósításaikat komolyan számba vehessük. Határozott zenei célból kellene utazniok, mint azt pl. Baker tette, ki az északamerikai indiánok között egyedül dalaik és zenéjük kedvéért időzött. Ily speciális kutatások azonban ritkák.

Az utazók zenei tájékozatlanságának és elhamarkodott megfigyeléseiknek lehet talán tulajdonítani, hogy az ethnographiába kellemetlen hibák csusztek be, s oly állítások is találhattak egyideig hitelt, mint: hogy némely *félvad törzseknek absolute semmi zenei érzékük nincsen*, hogy a zene csak kiváló rasszok sajátja. Ez állítás értékével tisztába kell jönnünk, mielőtt a zenének ethnographiai nyilvánulásairól bővebben szólnánk, mert a nézet megtámadja az emberrasszok pszichikai egységét és kétségbe vonja a zenei hajlamok általánosságát.

Nott, Hiddon, St. Hilaire, Gobineau, stb. után Lubock ábrándozott ily félvad törzsekről, melyek a Rousseau-féle ideális tudatlanságban, semmiféle vágytól nem zaklatva, tengetik életöket. Mióta

¹⁾ Peschel Oskar: Geschichte der Erdkunde. 490 l.

azonban a kontinenseket jobban ismerik, s a különböző rasszokat tüzetesebben vizsgálják, ez anthropológiai iskola nagy engedményeket kénytelen tenni, s az u. n. természetnépektől megtagadott psychikai tulajdonságok közül többeket reclamálni. Civilizálatlan törzsekre legujabban is akadnak. Így Garnier a Mekong erdeiben több vadon élő törzsre talált, (Kmus, Lemeth, Lasong, Stieng, stb.)¹⁾ Miklucho-Maklay a malakkai félsziget csúcsán egy Orang-Sakai nevű vad törzsre akadt,²⁾ Stanley Afrika belsejében a Watva nevűekre, kik talán azonosak a Kongó déli medenczében élő törpe Batutákkal, a kiket Wissmann 1880-ban fedezett föl; Serpa Pinto a Kuando mellékén (Zambesi j. mellékf.) ugynevezett Mukaszekeresz-ekre bukkant, kik nézete szerint „Déli Afrika valóságos vadjai“, — mindezen törzseket azonban sokkal kevésbé ismerjük, semhogy a fogyatékos tudósításokból teljes megnyugvással vadságukra lehetne következtetni, sőt az a kevés is inkább az ellenkező mellett tanuskodik. Ezek többnyire elriasztott, a létért való küzdelemben kiszorított vagy a rabszolgakereskedők és ellenségeik elől elmenekült törzsek. Kis táplálkozási térre szorítkozva nyomorognak, a nyomor pedig a haladásnak legnagyobb ellensége. Ethnographiai szegénységük nyomorú helyzetüknek tudandó be, — mondja helyesen az „Ausland“ egyik szellemes írója — és nem psychikai fogyatékoságuknak. Kedvezőbb körülmények között ők is oda fejlődnek vala, hol fajtársaik állanak.

Szegénység, geológiai elkülönítés és a climaticus viszonyok szertelensége okai az *austral*-ember elmaradásának. Az ethnographusok e mostohája sok megaláztatást szenvedett, zenei érzékét is megtagadták tőle. Frid. Müller szerint az austral-ember figyelme a vegetatív életen kívül egyébre nem terjed. Nagy receptív és utánzó tehetsége van, de a szellem öncselekvőségéből származó működések nála vajmi jelentéktelenek.³⁾ Mégis mind e nyomorusága mellett dalokat költ az ausztráliai struczmadárra (emu), a känguruhra, kakadúra, kutyáira, sőt még az európai telepítvényesekre is. Az australnő dallal altatja el és siratja meg kisdédét, s maga Müller említi, hogy pillanatnyi gerjedelmük azonnal dalban nyilatkozik. Mikép egyeztethető ez össze a spontaneitas hiányával?

Igaz, dalaik egyszerűek. Mihelyt képzeletüket egy szó vagy kép megragadta, azt ismétlik folyvást 2—3 hangu variatioval. Gyakran rögtönöznek, s a napi eseményeket énekelve beszélnek el. Waitz-Gerland

¹⁾ *Le Tour du Monde*, 1880. 286—290. Les Laoset les populations *sauvages* de l'Indo-Chine cz. ezikke.

²⁾ Ueber die Stellung der Naturvölker: *Ausland* 1882. 62. 1.

³⁾ *Fridr. Müller: Allgemeine Ethnographie*, 174., 388.

dicséri hangjuk tisztaságát és a taktus iránti érzéküket. Mint szenvedélyes tánczolóok, különösen karban szeretnek énekelni, midőn holdvilágnál tánczaikat járják. A taktust botokkal vagy lábukkal ütik, vagy térdeikre feszített opossum-bőrön dorombolnak. ¹⁾ A kar a pausakat igen helyesen tudja megtartani, s az ének minden vadsága mellett ütemességet árul el. A nyugoti törzsek emberevők hirében állanak, mégis chromatikus áriákat (jetti) csinálnak a napi eseményekre. Magas hangon kezdik, azután mindig lejjebb szállanak a hanggal. Az intervallumokat — Jung és Andreé szerint — jól megkülönböztetik. ²⁾ Igen jellemző kis dalt jegyzett föl egy déli Ausztráliában lakó európai. A Cooper folyó vidékén lakó törzsek évenként festő földért mennek széjjel. Hazatértük előtt feleségeik egy odavaló növény rostjaiból zacskókat fonnak a festék számára, mi közben így dalolnak: ³⁾

Mulka—a—a—a—vora—a—a

Jung arra—a—a Undeo—o—o

Ta pillie—e—e—e Mulka—a—a—a andsenya

Koi ri kuma—a—a—ja—a—aja—

Festéket tégy a zacskóba,

Erősen kösd be,

S add a gyapju zacskónak

A szívárvány színeit.

A kis dal egyes szavainak nyujtása és a természetből vett hasonlat mutatja, hogy ez nem öntudatlan hangpróbálgatás, hanem az állítólag félvad austráli ember aesth. hajlamainak gyarló zenei kísérlete. Másfelől költői productióra valló austráli meséket, legendákat birunk, melyek az australok szellemi inferioritásáról szóló nézeteket alapjukban megingatják, ⁴⁾ nekünk pedig biztatást nyujtanak, hogy a legprimitivebb törzseknél is keressünk zenei kísérleteket.

A déli félteke egy másik kontinentalis helyén, Déli-Afrikában, a hottentot rasszhoz tartozó *Szan népet* (bushman) tartják szerfölött primitivnek. Lakása nincs, kutyáin és tevéin kívül más háziállatot nem ismer, halászatból és vadászatból él. Szomszédjai a matebelek és kaffok barbárnak tekintik, kit uton-utfélen bárki meggyilkolhat. Fritsch, Dél-Afrika népeinek e kitünő ismerője, mégis első sorba helyezi zene-tehetségeiket. Tökhéjből készített kéthúrú hegedűjökön egyszeri hallás után bármely nótát el tudnak játszani, a missioi telepeken a legjobb énekesek, a karban együttességre és rythmusra törekszenek. Óra-hosszat dalolnak nem-különbség nélkül. A lányok 5 hanggal magasabban énekelnek, de az összhang nincs ezáltal megzavarva, sőt olykor akkordok hangzanak. ⁵⁾ A rythmust tapssal és egy vízzel telt dobbal

¹⁾ *Oberländer*: Australien. 1882. 316. l.

²⁾ *Globus* Zeitschrift für Völkerkunde XXXII. k. 75., 347—349. l.

³⁾ *Globus* XXV. 1874. 173. l.

⁴⁾ *Le tour du Monde*. 1880. 98. l.

⁵⁾ *Hellwald*: Naturgeschichte des Menschen 1884. II. 19—20. l.

szabályozzák. Táncz közben mind a tánczos, mind a nézők dalolnak. A tánczos egy-két szót ismétél 3 hangból álló motívummal:

Szánok tánczdala :

vagy p. o. e szavakat :

Vava—ku, vagy Lokatay
Vava—ku Lok atay,

Hottentot-kórák dala :

Klemm : III. k.

a kar pedig aje, aje, o, o, o-t énekel közbe, ütve a vizes-dobot. A kar kíséző motívuma 7 hangból és 3 taktusból is állhat, mindig lemenő hangrendben, a tánczos dallama ellenben majd le-, majd felmenő. Jellemző, hogy a *Szan* és *Kóra* nótáiban is alkalmazza sajátos csettentő hangjait, így a kar dallamában mindenik 2-ik hang trillás vagy csettentett hang. Az egy példa is eléggé megvilágítja a szan őseredeti zene-tehetségét.

Dél-Amerika ködbe burkolt csúcsa körül sziklás, fjordos hazában laknak a szerencsétlen *Peserék*, kiknek veszett hírét költötték, pedig jobbak hírüknél. Peschel fönne dicséri nautikus tehetségeiket, ¹⁾ az indiánok közül egyedül ők merészkedtek ki a sik tengerre; Pertuiset nem találja őket oly visszataszító külsejűeknek, mint Darwin, a ki a Bűvös vadász operájában előforduló ördögökhöz hasonlítja őket. ²⁾ Egy újabb utazó, Marquin, fölmenti őket az emberevés vádjá alól; elcsigázott, jóindulatu, félénk népnek tartja a pesseréket, a kik a puskadörrenésre megrezzennek és megelégszenek komor hazájukban avval, a mit az Océán számukra partra vet. ³⁾ Még dalolni is tudnak, sőt dr. Böhr szerint igen tiszta hangjuk és zengzetes nyelvük van, mi a halló érzékek finomságáról tesz tanuságot. Dallamaik zsenge kíséreltek e nemben. Egyik peseré p. folyton ezt hajtogatta: ⁴⁾

Hava lele!
Hava lala!

¹⁾ *Peschel*: Völkerkunde, 151—208. l.

²⁾ *Darwin*: Reise u. d. Welt, I. 222—236.

³⁾ *Bulletin de la société de la géographie*: 1875. 501. l.

⁴⁾ *Hellwald*: i. m. I 472. l.

Akár gyermekeink, mikor maguknak a nóta egy részét megjegyzik!

Az amerikai kontinens északnyugoti csúcsa körül egy nem kevésbé szirtes és rideg hazában Quatrefages a *Koljosok* vagy *Tlinkitekben* vélt félvad népet találni. ¹⁾ Persze tévedésből, mert mitológiával és törzsrendszerrel bíró népet csak nem lehet a vadakhoz sorolni. ²⁾ Csontfaragásaik elég ügyességre mutatnak, dalolási kedvükről pedig már Coock győződött meg. Épp oly kevésbé tartozhatnak e rovatba „a sarki tenger phöniki népe“, az *eszkimók*, kik Nördenskjöld tanár állítása szerint még a Csendes Oczeán szigeteire is elvetődnek és mint szenvedélyes énekesek minden ethnographus előtt ismeretesek. Evezés, játék, szánkázás közben mindig dalol az eszkimó, sőt párbaj helyett egymást ledalolják. A versengők t. i. gúnydalokat költenek egymásra, s a ki tovább győzi dallal, az a nyertes. ³⁾ Reflectáltunk az élénk szellemű és kedélyű népre, mert arra is ráfogták a zenei érzéketlenség vádját.

Elhagyva e zord vidéket, ha pillantásunk a tropikus öv gazdag tájaira esik, szinte hihetetlennek tetszik, hogy a földfölület e legdúsabb helyein legkezdetesebb művelődésű törzsek élnek. Az Amazon beláthatatlan erdőségeiben laknak a *brazíliai indiánok* (indios selvajes). Spix és Martius, Pöppig és Neuwied találó rajzokat közöltek róluk, de az ethnographusnak még ma sem sikerült e szétszórta élő erdei és pusztázó törzseket áttekinthető rendszerbe foglalni. Legbarbárabb közülök a *Mara* törzs. Gyümölcsből, halakból és rablásból él és határozott ellenszenvvel viseltetik minden iránt, mi a civilizatioara csak távolról is emlékeztet. ⁴⁾ Zenei tehetségük mellett szól mindazáltal 5 liku kis furulyájuk, melyen igen csinosan játszanak s az erdők sűrűjében egymással conversálhatnak. Egy másik brazíliai törzs: a *Bottokudok* vagy Aymore-k a testi-lelki elsatnyulás ijesztő példái gyanánt szerepeltek, Peschel szerint 1865-ben kihaltak. ⁵⁾ Neuwied úgy tudja, hogy ünnepeiket e legutolsók is dalokkal ülték.

Brazilián kívül a Philippini szigetek erdőségében állítólag teljes vadságban élnek a szigetek őslakói, illetve e lakosoknak (a negritóknak) romjai: az u. n. *Ilongotok*. Kiszorítva a maláji rasszhoz tartozó energikusabb Tagaloktól, erdei elzárkózottságukban vegetatív életet élnek. Zenei tehetség híjával azonban ezek sincsenek. Bambufából készült sipjuk és egy igen primitív szerkezetű hegedűféléjük

¹⁾ *Quatrefages*: Das Menchengeschlecht 1878. II. k. 18. l.

²⁾ *Bastian*: Rechtsverhältnisse der verschiedenen Völker. 172. l.

³⁾ *Fr. Müller*: Ethnographie. 205. l.

⁴⁾ *Perty*: Grundzüge der Ethnographie. 225. l.

⁵⁾ *Peschel*: Geschichte der Erkunde. 524. l.

van, mely gyermekeinknek kukoriczaszárból csinált játékszerére emlékeztet. Dalaik egyszerű recitációk, szaggatott ismétlések, de nem a pillanatnyi fölhevülés szüleményei, mert sokszor és sokat dalolnak, s a tetszetősebb motívumokat pedig megszokták maguknak jegyezni, mi zenei praedispositióra vall.¹⁾

Legnagyobb meglepetést szereznek azonban az ethnographusnak a malakki földnyelv végén lakó *Orang-Udajok*, kik élő példakul szolgálhatnak arra nézve, hogy a legmiveletlenebb embernek is lehetnek művészi törekvései s hogy specialiter a természetes népek zenei kísérletei nem öntudatlan állati ösztönök, vagy ingerek, de aesthetikai hajlamoknak nyilatkozásai. A nevezettek a lehető legnagyobb társadalmi egyszerűségben élnek, — ha nem sok ezen euphonismus — de a zenében a maguk módja szerint mégis gyönyörködnek. Különböző nagyságu sipokat erősítenek egy pálczára, azután ráteszik azokat valamely széljárta fára. A mint a szél fuvalma a sipokat éri, megzendül a maláji aeol-hárfa s úgy hangzik, minha az erdő különböző pontján játszanának. E csalódás igen kellemesen érinti a füleket, s a maláji Orang-Udaj gyönyörködve hallgatja változatosan erősülő s elhaló akkordokat.²⁾ Élvezete csak olyan, mint a mikor mi európai zeneszerzőktől erdei ábránd, erdei suttogás és más hasontárgyu zenei kompositiókat játszunk, sőt talán nagyobb, mert a civilizálatlan ember érzékenyebb, könnyebben és teljesebben adja magát át érzelmeinek, mint a lassan lelkesülő, józanabb kultur-ember. Az érzés nála és nálunk valójában egy, csak indító eszközei mások.

Ha tehát még a művelődés zsöngé állapotát meg nem haladott törzseknél is találunk zenei kísérletet, *a zenei tehetségket általánosanaknak kell mondanunk*. Csak a tehetségek fokozatában, mennyiségében, de nem azok minőségében lehet különbség. Az emberiség pszichikailag egy, de a rasszok, időbeli sajátos kialakulások folytán faji sajátóságaikhoz alkalmazott, különbözően intensiv tetterőre (Leistungsfähigkeit), activitásra tettek szert.³⁾ Kulturális értékük ez activitás mértékétől függ. Viceversa azonban éppen nem következik, hogy a hol a mértéket a lehető legkisebbre kell szorítani, mint a természetes népeknél, tagadásba vegyük a hajlamokat is.

Néprajzi szemlénk ez alkalommal a természetes vagy civilizálatlan népek zenei nyilatkozásaira fog irányulni, még pedig először a *vocalis scéne*, vagyis a dalnak ethnogr. jelenségeire, másodsor az *instrumentalis*, vagyis hangszeres zenének ethnographiájára.

1) *Ausland*. 1883. 1024. l.

2) *Hellwald*: *Hinterindien*. 260.

3) *Waits*: *Anthropologie der Naturvölker*. I. 315—317. l.

a) Vocalis zene.

A dal eredetét *Letourneau* az embernek ama önkénytelen fölkiáltásaiban találja, melyeket öröm, fájdalom a gége-izmokra okozott reflexiv hatásánál fogva akaratlanul fakaszt. ¹⁾ E magyarázatra csupán az a megjegyzésünk, hogy pusztá kiáltás sehol a világon nem jön énekszamba. Az ének mindenütt a hangok akaratos egymásra következése, még az oly gyakran előforduló recitatioknál, vagy énekes mondogatásoknál is. Azután bármily érthetetlen lármának, eszeveszett zajnak tessék európai füleinknek a primitiv népek dalolása, soha sem hiányzik abból bizonyos foku rythmus, mely nélkül dal egyáltalában képzelhetetlen. Ha más nem, a kezek csattogtatása, lábak dobogása, vagy a szünetek kellő megtartása jelzi a rythmust. Az ember dalolását nem lehet az állatok hangadásával egybevetni. Emitt öntudatlan inger működik közre, az ember pedig szándékosan zendíti meg a jól csengő hangcsoportokat. Dalmotivumokat talál föl, mire az állat tehetetlen. A fülemile Homer korában is ugyanazt a nótát fujta, mint ma, — míg az ember phantasiája a hangok birodalmában folyton új zenei formákra talál. ²⁾ Az ember nem kényszerből, de kedvből énekel, mert kedve telik a hangok szépségében. A zenei szépnek fölismerése, mint láttuk, oly ősadottsága az emberi természetnek, mint p. o. okulási vágya (Causalitäs-Bedürfniss). ³⁾ A zenei szépben való kedvtelés s a szépnek fölismert hangsorok szándékos, nem ösztönszerű nyilvánítása és önkényes módosítása emberi természetünk sajátos szervezettségében gyökerezik. ⁴⁾ Az ember zeneileg van szervezve, az állat nem. A miért, nézetünk szerint, a dal eredetét öntudatlanul fakadt hangokból nem lehet kimagyarázni, ellenkezőleg az öntudatos, habár szerfölött gyarló (rythmusos) dalkisérletekből.

A civilizisálatlan embernek megtetszik egy hangcsoport, azt megismétli, szépnek találja, mert az érzelmei kielégítést találnak abban. Így keletkeznek az ismétlésekből álló dalmotivumok, recitativák, ⁵⁾ melyekkel előbb már találkoztunk. Még fejlődöttebb népeknél is igen egyszerűek az alkalmi dalok, miket evezésnél, vízfordásnál, állatok nógatásánál, stb. szokás énekelni. A felah Egyptusban máig ily szakadozott áriákban dalol. A habesi (Amharaban) következő recitatioba önti szive keservét:

¹⁾ *Letourneau* La Sociologie d'après l'ethnographie. 1880. 91—93. l.

²⁾ *Schubert*: Geschichte der Seele. II. 467—481—485. l.

³⁾ *Peschel*: Völkerk. 255. l.

⁴⁾ *Köstlin*: Geschichte der Musik. 1880 12—13. l.

⁵⁾ Nem a modern zene értelmében.

Amhara :

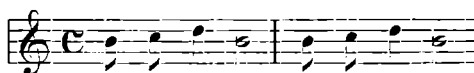
Jan-choi Be-lu-choi.

Gongában :

Don-zo Don- zo Don-zo Don-zo.

Tigreben pedig : ¹⁾

Ha- da- ri- yé, Ha- da- ri- yé.

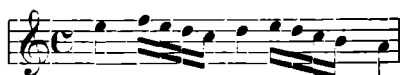
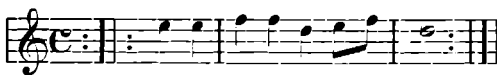
Emlékeztet e motívum Kane sarki utazónak Mujk nevű eskimójára, ki a hajón való unalmában és honfíjdalmában folyton ezt dudolta magában :

A felahok a Niluson e dal kíséretében eveznek : ²⁾

Felah evező-dal:

Vizmerítéskor :

A-la- om-my Be-da- vy
Yal-lah-om-my Be-da- vy
Ya-Be-da-vy Be-da- vy

Tökéletesebbek ennél az északamerikai indiánok evező dalai, melyek 6—7 taktusban variálják a buzdító Aja, Aja, ja, ja, ja! kiáltásokat. ³⁾

A kamcsadalok szintén változatosabb motívumokat dalolnak, a mint ez a következő dalukból tűnik ki :

Kamcsadal nóta :

Ba- chi ah ah Ba- chi Ba- chi ah ah Ba- chi ah.⁴⁾

¹⁾ Naumann: Illustr. Musikgeschichte. 1880. 51. l.

²⁾ Ambros: Gesch. d. Musik. 1880. I. 7., 113., 115.

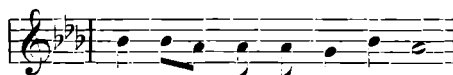
³⁾ Baker: Über die Musik der nordamerikanischen Wilden. 1882. 75. lap. 39 db.

⁴⁾ Klemm: Allgemeine Culturgeschichte der Menschheit. 1844. III. 130. l.

Eskimo-dal :

Beduin-dal :

Nagyon egyszerű azonban más természetes népek, p. o. a polynesiak, papuák s egynémelyik néger törzsnek *dalolási módja*. A kedvencz gondolatokat nem birván hosszabb motivumra zenésíteni, beszélve énekelnek, csupán a legnyomósabb szókat accentuálják, azért mondják róluk az utazók, hogy daluk merő tragygóság. Mihelyt sikerül nekik a szöveg mértéke és a tetszetős hangmenetek között rythmosus egybevágóságot találni, azonnal készen van a dal, melyet egyhamar el nem felednek. Némely ijesztő vagy bátorító hangsorok harczii dalokul használatosak, a szelidebbek gyöngéd érzelmek kifejezésére valók. Így Stanley kísérete mindig megijedt, valahányszor a Vassabiek tompa o-o-o-hu harcz kiáltását hallotta.¹⁾ Az indiánok bátorító harczii dala: Ige-ige-hon-ni-he! = „Menjünk, menjünk! (t. i. a csatába); diatonicus éles scálájával vad harczii tüzre gyulasztja az irokezeket, míg az indián anyának távol levő fia fölötti búdala két hangból álló szaggatott taktusaival és lágy andantéjével szeliden megható. Tartalma ez :

„Régen láttam őt, Sok fiatal ember van, de én csak egyet szeretek: fiamat. Ha vissza jő, látni fogom őt. Minden éjjel virrasztok, míg meg nem jő. Örülni fog, ha engem újra lát.“²⁾

Karban nagyon szeretnek dalolni a természetes népek. A malájok, papuák, ausztralog, afrikaiak néha egész éjjeleken át dalolnak. A karének többnyire tánczczal van egybekötve. Kaufmann missionariusnak örömmel jelentették a négerek: „Ma táncz lesz! Dalolni és tánczolni fogunk! Tetszik neked a mi tánczunk?“ kérdezték többen, azután siettek a tánczhelyre, nehogy a drága hangokból egyet is elszalaszszanak. Büttner írja Dél-Afrika A-bantu népeiről: „Szenvedélyes énekesek. Minduntalan dalolnak; ha nincs más themájuk, arról énekelnek, a mivel éppen foglalkoznak. Ha az európai utazónak podgyászat viszik, az utról dalolnak, körülbelül ilyformán: „Mi viszzük Suza ur áruit Kalamucsiba. Viszünk gyapotot, gyöngyöt, sok szép gyöngyöt. Suza ur gazdag. Ő nekünk jó pálinkát fog adni.“ A dallam

¹⁾ Stanley: Durch der dunklen Welttheil. 1878. II. 174., 195. l.

²⁾ Baker: Die Musik der N. A. Wilden. 63, 78. l.

ugyan végig egyforma, de a taktust, a pianot és fortissimot utközben sokszor változtatják.¹⁾

Stanley unyamveszi emberei utközben ezt énekelték: „Mily gyorsan megyünk! Mily nagy lépésekkel haladunk előre! Gyorsabban, csak gyorsabban előre! Hogy dicsekedhessünk erőnkkel Nyangveban az angolok előtt.“ Midőn pedig a Taganyika tóhoz értek, az unyamvesziek a tónak tiszteletére hymnuszt énekeltek:

Előénekes:

Daloljatok barátim, vége a hosszú utnak!
Nézzetek hátra, a megjárt utra és előre a szép tóra.
Reggel elhagytuk barátainkat, testvéreinket,
Mondjátok, láttatok-e ily szép nagy tavat?
Azóta, mióta a nagy sóstavat elhagytátok?

Kar:

Tehát énekeljete barátim! Vége az utnak!
Daloljatok a nagy tónak tiszteletére!

Ugyancsak Stanley említi, hogy az Ukereve tó körüli Vangvanok egy kibékülési ünnep alkalmával oly énekproduktiókat mutattak be, melyek a mi dalárversenyeink riadalmaival vetélkődhettek. „150 torokból egyszerre oly zsvivaj keletkezett, hogy a távoleső sziklák viszhangot adtak.“²⁾

A kar énekszerepe nagyon különböző. Néha a kar csak csendes zümmögést hallat, p. o. Uj-Guineaban, Bengáliában és Assamban,³⁾ vagy időnkint belekiáltoz az előénekes szavába, p. o. az australoknál és a sarki népeknél divatos ujjongó (hej-hej), helyeslő (aj-aj), amnaja-amnaja, stb. exclamatiókkal; néha állati hangokat utánoz, p. o. a csucskok a Behring tenger mellett a ludak gágogását és a ren bögését, az australian papuák a kigyók sziszegését, a Bongonégerek a kutyák vonítását s a tehének bögését utánozzák.⁴⁾ Gyakrabban a dal utolsó éneksorát ismétlik (kar-refrain), mint a tongaiak Oczeaniában, az arab beduinok Saharában és a szinai félszigeten, olykor pedig a tánczosok és a kar együttesen dalolnak, p. o. a Szikláshegységben lakó indiánok, kiknek két táncdalát alább idézzük:⁵⁾

1) *Das Ausland* 1884. 12.

2) *Stanley: Durch den dunklen Welttheil*, I. 153., 295. l.

3) *Schlagintweit: Reisen in Hochasien und Indien*. I. 454. l.

4) *Globus*: XXXVII. k. 102. l.

5) *Globus*: XXXV. 157. l.

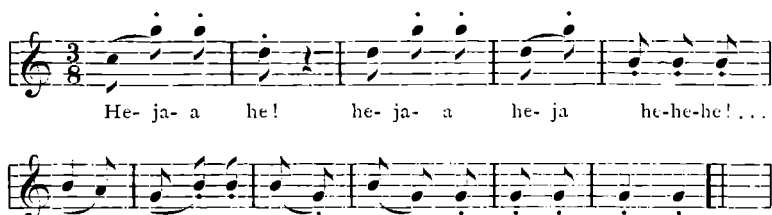
Nummok törzs-dala :

Me—e—hen—nay
 Me—o hen nay
 Hoo—i ker hoo nay hay
 Meo e—ker
 Meo e—ker
 Me—e—e.

Nome-indianok dala :

Hilly—shov—min—au
 Hillyj—ivey—vik—o—yeh
 Hi—ho—ho!
 Hi—ho—ho
 Hi—ho—ho.

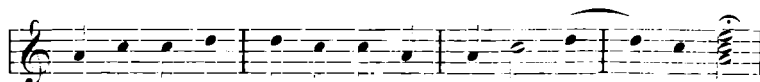
Komancsok tánczdala :

Baker: XXVIII.

Akár férfiakból, akár nőkből áll a kar, az éneklés *egy hangban unisono* történik (homophonia). Vannak azonban félenk kísérletek a többhangúságra (polyphonia) is. A szanok akkord-kísérleteit már említettem. Forster hozzájuk hasonlókat talált Polynesiában a Barátság szigetein. Három lány énekelt egy 4 taktusból álló kellemes dalt s az utolsó taktust csengő hármás összhangzattal (Dreiklang e. c. a.) fejezték be. ¹⁾

Polynesiai dal :

Néger harczyi dal :

Énekes.

Kar.

Hellvald: II. 122.

Soyaux a Balunda négernek egyik harczyi dalában fődözött föl akkordos befejezést. ²⁾ A sarki tájokról pedig Steller hozott hirt a kamcsadalok polyphoniájáról. A kamcsadalok dalai többhangúak és

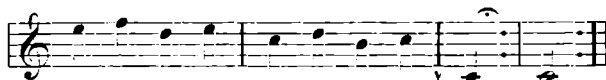
¹⁾ *Ambros* : Gesch. d. Musik. I. 10. 1,

²⁾ *Hellvald* : Naturgeschichte des Menschen. II. 122. 1.

oly melodicusok, hogy Steller szavai szerint „túltesznek Orlando Lassi cantatéin“. ¹⁾ Ha ez való, pedig Steller és Forster szavainak hitelt adhat az ethnographus, akkor fölötte téves Langhan zenehistorikusnak elmélete, melyhez képest polyphonia húros hangszerek ismerete nélkül lehetetlen. ²⁾ A polynesiak és a sarki népek nem ismerik a húros hangszereket. Másrészt e civilizisálatlan törzsek zenei feltalálás tekintetében fölülmulták a fehér rassz egyik kiváló tehetségű népét: a helléneket, kiknek fogalmuk sem volt a polyphoniáról, melyet maguk a keresztény népek csak 1000 évvel K. u. kezdtek ismerni. E természetes népek tehát mintegy álmukban jöttek arra, a mit az ó-kor kulturnépei hiába kerestek.

Rythmusra különböző módon törekszenek ³⁾ a fejletlen törzsek. Menetközben a lépések adják meg a taktust, táncznál a lábak dobogása, a kezek csattogtatása s a karok csörömpölő karikái szolgálnak szabályozókul. Legrégibb rythmusadó eszköz : a taps, melyet már az egyptusi és assyr régiségekben látunk ábrázolva. A polynesiak és uj-guineai papuák ujjakkal csettentenek, ⁴⁾ vagy tenyerükkel czombjaikat ütik, miként a Markesas szigeteken; a hottentotok és lappok, osztjákok sajátszerűen csukló gégehangokat hallatnak; az indiánok kereplőket használnak, az australok, melanesiak bambu-szárakat ütnek egymáshoz. Haladottabb népeknél a dob, triangulum, s a gong szerepel. A hangmenetre nézve némelyek lassu tempóban kezdik és örületes fortissimoval végzik; ilyenek a varazslódalok az anahuaki felföldön ⁵⁾ Oregonban, ilyenek a sanguinikus malájok, négerék, papuák dalai, ⁶⁾ másoknál ellenkezőleg a legmagasabb hangon kezdődik a dal s mély bassusban vész el, p. o. a nyugoti australoknál, a Mittu népnél Afrikában, s az uj-seelandiak halotti dalaiban.

Ujseelandi gyászdal:

Az ázsiai puszták virtuozai, p. o. kazakok, mindkét formát egyesítik, énekük egyszer erősbülő, máskor elhaló, míg végül egy üt-hanggal megszakad, mintha a bárdos vízbe fült volna. A négerék az utolsó hangot szeretik megnyujtani, mint a felföldi tótjaink, a

¹⁾ *Andree*: Sibirien und das Amurgebiet 1876. II. k. 227. l.

²⁾ *Langhans*: Musikgeschichte, 1879. 29. l.

³⁾ *Andres*: I. m. I. 453. *Köstlin*: Gesch. d. Musik. 39. l.

⁴⁾ *Christmann*: Oceaniën. 1873. II. 420.

⁵⁾ *Klemm*: i. m. V. 57.

⁶⁾ *Ausland*: 1880. 165. Marshalszigetek.

turkomann ellenben szintén nyújtja a finalét, de azután hirteleni staccatoval vágja el.

A népek lelki hangulata a dal *hangképében* (Tonbild) nyer kifejezést. A kalmukdalról azt mondja *Humboldt Sándor*, hogy a vontatott áriájában egy megtört szív panaszait halljuk.¹⁾ Oly szomorú a mongol dala is. Pszevalszy ezredes szerint a phlegmatikus mongol nem ismeri a tánczot, de a vig dalt sem.²⁾ A baskirnak is mélabús dalai vannak, de nevezetes, hogy a baskir eme búskomoly jelleme daczára, *Török Aurel* szerint, a tánczot igen kedveli.³⁾ A perui kecsuaknak is mélabús dalaik és vig tánczaik voltak, s az izlam fatalismusától lenyügözött népek majdnem általános szomorú nóták mellett vigadnak.

Másrészt a papuának elevensége, a néger szelessége, a polynési ember könnyüvérsége s az indián nyughatatlansága dalaiban is lüktet. Példa az alábbi táncz dal Sudánból :

Sudáni táncz dal :

Indian dalokban ritkák a moll hangok, annál gyakoriabbak a ♯-es hangváltozatok. A hindus érzélgőssége gyönyörű rektah és tupah nevű dalaiban nyilatkozik.⁴⁾ Némelyek közülök a spanyol tarantella élénk-ségére, mások váltakozó lassu és friss tempóikkal a mi csárdásainkra és körmagyar nótáinkra emlékeztetnek. Talán bizony innen vettük nemzeti zenénket? Vagy a hindu eredetű cigány kevert belé ázsiai reminiscenciákat? Annyi bizonyos, hogy távol van a mongolok zeneképétől s a törökökéivel sincs semmi rokonságban, mert a török zenét s quasi jellemének kegyetlen fanatismusát jellemző motívum: a kis tercztől a tulságos nagy quartra való ugrás és a sikitó, vibráló hangok kedvelése *a magyar énekben* idegen elemek.⁵⁾

A sallangos cziczomat és érzékiséget hajszóoló arab azonnal elárulja magát zenéjében. Felicien Dávid, William Lane, Villoteau gyűjtéseiben arra számos példát találunk. Különösen jellemző Naumann kézikönyvében felhozott Danse des Almées és Reverie du soir című arab compositiók európai átírásban. Zongorán eljátszva, hallani véljük az egyiptusi és algeri ghavarik (tárczosnők) csörgőit, s hozzá a kísérő kemenghe (hegedű) monoton kontráját. A realista csinai baroque izlé-

¹⁾ *Humboldt*: Reisen in európ. u. asiat. Rusland 1855. I. 335. l.

²⁾ *Zeitschrift für Ethnologie*: VII. 1875. 368. l.

³⁾ *Török Aurel*: Anthropologiai füzetek. 1882. 95. l.

⁴⁾ *Ambros*: I. k. 63—73 l.

⁵⁾ *Naumann*: I. r. 93—94. l.

sével teljes ellentéte az arabnak. Nem szereti a melodiát, legnagyobb élvezete a zenei abszurdításokban való gyönyörködés.

A faji sajátosságoknak egyáltalában nagyobb befolyása van a zenére, mint a climának vagy más tényezőnek.¹⁾ Az eskimo szomoru hazájában is szeret eldalolgatni, a tehuélcsek gazdagabb hazában sem vitték sokra. A csinai idegenkedik a daltól, lenézi a zenészt, szomszédja a míveletlenebb tagal (Philippini sz.) pedig él-hal a zenéért. Nálunk a zordonabb Scandináviában több dalló kedvet fogunk találni, mint a hasonlítóan szebb Kis-Ázsiában a törökök és örmények között. Mily zenei szegénységben sinlődik a yankee, ismeretes; ellenben a cigány és a zsidó mindenütt a föld kerekéségén jeles zenei érzékkel és ügyességgel bír. A germanok és román népek ebbeli különbségét sem kell bővebben magyarázni, de legjellemzőbb példa Németalföld, melynek german eredetű, oceanikus és szintén kereskedéssel foglalkozó, majdnem hasonló climatikus és történelmi viszonyok alatt élő népe sokkal nagyobb érdemeket vivott ki magának a zene történetében, mint a nyugoti szomszédja az ánglius. Észak-Afrikában az arab vér átalakította az egyiptusi koptot (felah), át a marokkoi berbert. Amaz szenvedélyes énekes, az utóbbi hallgatag. Mennyire szerette a dalt a hellen, az nyilvánvaló, és mily gyarló muzsikusként volt a római, kinek egyik császára (Nero) mint duda-virtuoz járta be az akkori világ színpadait, s ki minden zenei eredetiség híjával idegen művészekre volt kénytelen szorulni s hatalmaskodó gusztusát legfeljebb abban mutatta ki, hogy néhány ezer tagból álló karral és muzsikusokkal monstre-hangversenyeket rendezett Róma forumán! Egy másik példa a nyugoti continensen. Peru népe igen zenei volt,²⁾ az aztekek musicalis alkotásai pedig egy színvonalon állottak a mai civilisálatlan indiánok zenéjével.³⁾

Gyakori jelenség az ethnographiában, hogy gyarló morális fogalmakkal bíró törzseknek több zenei kedvök van, mint a művelődésileg magasabban álló törzseknek. A saharai teddák, tuarecsek társadalmilag nagyobb értéket képviselnek, mint a Mitsu négerek, vagy az emberevő Nyam-nyamok, zeneileg mégis az utóbbiakat tehetségesebbeknek mondják.⁴⁾ Kamerun igen dicséri a Manyemak zenei képességeit, kik a meghaltak vízben áztatott hulláit megeszik, azután dicsérő dalokat énekelnek a halott tiszteletére.⁵⁾ Polynesianak szegé-

¹⁾ *Van der Kinderz*: De la race et des a part d'influence dans les manifestations de l'activité des peuples. 124—126. l.

²⁾ *Vincent Lopez*: Les Races aryennes du Peru 1882. 52. l.

³⁾ *Dr. Perty*: Anthropologische Vorträge 271. l.

⁴⁾ *Letourneau*: Sociologie 93. l.

⁵⁾ *Oberländer*: Afrika 1876. 136. l.

nyes szigetein jobb daltehetség található, mint a gramineakban bővelkedő nyugoti nagyobb szigeteken, hol Gerland szerint meg van a föltétel a haladásra.¹⁾ A polynesiek pedig katexochen emberevők! Ilyenek továbbá a Tinne-indiánok a Makenzie mellett, kiknek dalaiban több harmonia és rythmus van, mint p. o. földműveléssel foglalkozó társaik éneklésében.²⁾

Hogy az intelligentia sem bir közvetlen befolyással a zenei tehetségek fejlesztésére, láttuk a csinaiak és angolok példájából. Ellenkezőleg, azt lehetne állítani, hogy az értelmiség nagyobbodása a művészi hajlamok háttérbe szorításával együtt jár. A szemiták művészi hajlamai soha sem állottak arányban intellectualis alkotásaikkal. A par excellence művész-természetű olasz nép azonnal leszorult a térről, mihelyt Európában Draper elnevezése szerint, az exact kutatások korszaka az értelem uralma beköszöntött.³⁾

Összegezve tehát a mondottakat, kijelenthetjük, hogy a zenei tehetségek mikénti nyilatkozásaira a nép-rassz faji sajátossága bir döntő befolyással, s így a dalok hangképe, vagyis a forma, mely alatt a nép zenei izlése nyilatkozik, végső elemzésben a fajsajátságtól föltételeztetik.

Végre még a dalok *hangterjedelmére* vonatkozólag röviden csak azt jegyezzük meg, hogy primitiv dalok scalaja 4—5 hangon túl ritkán terjed. Legbővebbek az indiánok dalai, a melyek egyszersmind a legnagyobb számú taktust is mutatnak fel; legszegényebb a peserék 2 hangból álló motívuma. Leggyakoribb továbbá a quint s a quart használata. A culturnépek scalai e kettőből fejlődtek. Tetrachordból az egyiptusi, zsidó, hellen scala, quintből vagy pentachordból (f, g, a, e, d) a hinduk és csinaiak scalaja. A keresztény népek zenerendszerüket Arezoi Guido korában (1036.) a sextből (hatos hangsor, hexachord) fejlesztették, a modern zene hatalmas alkotásait pedig a nyolczas sorból (octav) építi ki.⁴⁾ A zene történelmi fejlődése fokozatos haladást tüntet föl a zenerendszerek hangterjedelmében, meglepően hangzik tehát Letourneau állítása, hogy a zenének nincs többé jövője, hogy megállapodásra jutott jelen fejlődésében. Azt hisszük, a jelzett történelmi fokozatos haladás mással biztat. A népegyediségeknek kifejlődésre váró zenei tehetségei kimerithetetlen bányáját képezik új zenei formáknak, új motívumoknak, melyek a zenének haladását továbbra is biztosítják.

¹⁾ *Gerland*: Anthropologische Beiträge 1875. 96. 1.

²⁾ *Globus*: XXXII 360. 1.

³⁾ *Draper*: Geschichte der geistigen Entwicklung Europas. 389—607. 1.

⁴⁾ *Köstlin*: 46. 1. *Ambros*: 158., 368. 1. *Naumann*: i. m. 10., 23., 41., 69. 1.

b) Instrumentalis zene.

A hangszer fejlettebb zenei érzék eredménye. A mely nép hangszereket készít, az már a zenének aesthetikai szükségét érzi. A dal származhatik olykor physiologiai okokból is, de a zeneszer feltalálása és élvezése egyedül az eszmélődő és érző lélek sajátja. Állat saját hangterjedelmének pótlása vagy mások hangjának utánzása végett soha sem talált fel hangszert, hiába hivatkozik Letourneau a csimpánzra ! A feltalálás az embernek praerogativuma.

Az instrumentalis zenének felfedezése óta vált csak lehetségessé a zenének művészies kifejllesztése. Eleinte alárendelt szerepe van a hangszernek, mert kíséri pusztán a kart, vagy az énekest, mint az, Európán kívül, maig mindenütt divatos; később azonban a hangszerelés legmagasabb fokán megválnak az instrumentalis zene a vocalis zene nyűgétől, szabadabb mozgást, változatosabb rythmust nyers a zenei phantasianak beláthatatlan tért nyit újabb alkotásokra. Az európai rassznak 18 századig kellett várakoznia, míg a vocalis zenétől elkülöníthette az instrumentalis zenét. Ez időtől datálódik a zenének föllendülési kora, az orkesztrális symphoniáknak és a tiszta zenei szépnék cultusa. Más rasszok még nem bírtak felemelkedni az európai rassz zenei magaslatára, hangszereiket a vocalis zene kíséretül gyanánt használják, önálló instrumentalis, tisztán zenei compositiokról fogalmuk sincs. Szemeleutunkban azért a hangszereknek legfőbb leírását és geographiai elterjedését adhatjuk.

A hangszereket tökéletességi fokuk szerint 3 osztályra szokás sorozni: 1. A zajt okozó hangszerek, p.: dob, csörgő. 2. Fúvó hangszerek, p.: fuvola, kürt. 3. Húros hangszerek. Az első csoportbelieknek nincsen scalajuk, a másodikhoz tartozóknak hangja korlátolt, csupán a húros hangszerek alkalmasak a legkülönfélébb hangnemek kifejezésére. A felosztás tehát mértékül is szolgálhat valamely nép zenei tehetségének megítélésére.

Legrégibb s legáltalánosabb a *zajt okozó hangszerek között a dob*. Ritka nép, mely nem ismeri. Polynesiában a Karolin szigetek lakói a negritok (Aetas) a Philippineken, s a velök rokon papuák a Nikobarokon állítólag semmiféle hangszereket nem ismernek.¹⁾ A Nikobarok egyikén sikerült mégis a Novarranak egy maláji sípot fölfedezni, a Karolin sz.-csoport Puynipet szigetén pedig orral fúható bambusípót és czethalbórral bevont féldobot talált ez expeditio.²⁾ Kétséges tehát, vajjon a negritok csakugyan hangszerek hijjával vannak-e?

¹⁾ Christmann: Oczeanien II. 356. — Frid. Müller: Ethnographie 110. l.

²⁾ Wüllersdorf-Urbair: Reise der oesterreichischen Fregatta Novara um die Erde II. 90., 420. l.

Legegyszerűbb formájában a dob kisebb-nagyobb fadúc, bambupálcza, minőt Melanesiában, Australiában, Boliviában a Moxos indiánoknál s egyebütt használnak; vagy vályuszerűen kivájt fatörzs, melyet Belső-Afrikában botokkal ütnek. Kisebbitett formában a Fidisi szigeteken láthatunk oly teknőformájú félhengeres dobokat.¹⁾ Tökéletebbek a belül üres, két végükön pedig bőrrel, fakéreggel bevont dobok. A tasmanok, peserék kivételével minden nép ismeri ezeket. Kameron Belső-Afrikában ember nagyságu állványos dobokat látott. Szakasztott ilyenek fordulnak elő Közép-Amerikában és Mexikóban.²⁾ Holub a marotséknél homok-óra formájára közepén karcsusodó dobokat látott, melyhez hasonlókat a Radak szigetein használnak. Az uj-guineai papuáknak tifa nevű dobszerszáma csinosan kifaragott, egyik végén bevont henger, mását Serpa Pinto a Bihénosoknál látta.³⁾ A Manbundák (Zambesi mellékén) palaczk formájú dobjaik hangját rászoritott abroncsokkal tudják változtatni. Van egy kis búgó-dobjuk is, mely üres henger s ha belül riszálják, jól hallható brügó hangot ad. Egy másik brügó szerűk rovátkos s alul kivájt bot, melyet szintén rovátkos bottal harántos irányban horzsolnak.⁴⁾ A déli afrikaiak és melanesiek között még a szájdoromb (Maultrommel) is el van terjedve.⁵⁾ Az észak-afrikai négerek kis (tebbelt) és nagy dobokat (derbuka), a Bari négerek körte alaku nagy dobokat kedvelnek. A mexikóiaknak Teponaztli nevű szerfölött nagy dobjuk mértföldekre volt hallható,⁶⁾ míg a Marotsék harci dobja bögreformájú kis dob (emlékeztet az ó-egyptusira). Stanley a Congo partján négyszögü faszekrény alaku, közepén üres harci dobokat rajzolt le.⁷⁾ Hasonlókat (ginguva) talált dr. Pogge a Balunda népnél. Az óriási dobokban különösen a csinaiak gyönyörködnek. Van egy dobjuk a hiuen-kou, mely 100 akós hordóhoz hasonlít. Állványon nyugszik, rajta azonkívül még egy kisebbik dob, melynek hangját, ugy látszik, a nagy dob döngése erősíti. A gyakran emlegetett tam-tam, a csinaiak nemzeti hangszere, réztányérokka ellátott nagy dob.⁸⁾ Ritka nagyságu dob Hátsó-Indiában (Avaban) a pacsaing. Tulajdonképen kád, melynek dongáira kisebb-nagyobb dobokat erősítettek. A zenész a kádba beleül s tetszése szerint üti sorba a dobokat. A réztányér pacsaing ugyanott, ehhez hasonló, csakhogy dobok helyett

¹⁾ *Helvald*: i. m. I. 134.

²⁾ *Tour du Monde*: 1873. 96. f. — *Globus*: XXXI. 372.

³⁾ *Serpa Pinto*: Quer durch Afrika, 1881. I. 170.

⁴⁾ *Dr. Emil Holub*: Culturskizze des Marotse-Mandunba Reiches, 1874. 142.

⁵⁾ *Globus*: 31. k. 90, 1.

⁶⁾ *Baker Theodor*: im. 53. — *Helvald*: II. 316.

⁷⁾ *Stanley*: i. m. II. 448. *Globus*: XXXV. k. 103. 1.

⁸⁾ *Naumann*: i. m. 16.

rézüstök vannak alkalmazásban.¹⁾ Ez talán már netovábbja a dob technikai fejlődésének. A hindostani népek rendkívül szeretik a dob-óriásokat. Ezek nélkül nagyobb ünnep nem eshetik meg náluk.

A zörgő hangszerekhez tartoznak keleti Australiában, Havai szigeteken és Amerikában otthonos, kokusdióból vagy tökhéjből készített *csörgők*, az izlam népeknél kedvelt kasztagnetták, a Haussa négerek és Abantúk kar- és lábperecei, a csinaiak king-je, (2 léczre sorjába akasztott 16 db palatábla) mely fanghiangnak neveztetik, ha a táblák fából vannak; csungnak, ha csengettyük lógnak rajta.²⁾ E kategóriába tartozik a javaiak és hindustaniak gongja, (réz-serpenyőkből álló king) a siberiai népek üstdobja, (Pauke) mely világművelő utat tett az ázsiai continensen, Afrikán s Indonészián át Océániába s Északamerikába. A semitáknak szintén kedves hangszere. Az ókori zsidóknál aduf volt a neve, ma a kairói kávéházakban a ghavarzik (czigánylány), Damaskusban és Marokkóban az Almeh-tánczosnők, Hindustánban a bayaderek tánczolnak csörgő-zörgő hangjai mellett. (Spanyol tarantella táncz.)³⁾

Csengettyűket, fa- és érczkolompokat a Nyam-nyamok Monbuttuk szeretnek. Camerun a Vagundáknál, Stanley a felső Livingston mellett, dr. Holub Emil a Marotsek országában hallottak jól hangzó, szarkaláb formájú kettős csöngőket. Mikor a délafrikaiak az elefánt-tánczot járják, kicsilingelik velök a taktust. A Mabundák ezeken kívül kavicsokkal telt tökhéjakat fűznek galandra s azokat minden tánczra elviszik magukkal.

A négerek zenei leleményessége a zörgő hangszerek kellemtelen zaját chromatikus pengéssé tudta átváltoztatni a néger zongora a *marimbának* feltalálása által.

Belső-Afrikában a Koanzó mellékén a marimba dr. Pogge leírása szerint faharmoniánkhöz hasonlítható. Félkörös abroncson különböző nagyságu tökhéjak lógnak, mindegyik fölé falemez van erősítve. A lemezeket pálczikával ütik s azok vastagságukhoz képest különféle hangokat adnak. A tökhéjak a hang erősítésére valók. A marotsék silimbaja 12 nagyság szerint egymás mellé helyezett növényi tokból és 3—38 cm. hosszú s $\frac{3}{4}$ —10 cm. vastag lemezekből áll. Játéknál ezt is nyakába akasztja a zenész.⁴⁾ Fritsch a Zulkaffoknál, Livingstone a Balundáknál, Kamerun Uruaban, Soyaux Scnegambiában látták a marimbát, mi nagy elterjedéséről tanuskodik,⁵⁾

1) *Hellwald*: Hinterindien 49. l.

2) *Naumann*: i. m. 16.

3) *Globus*: XXXI, 372. — *Stanley*: II. 321. — *Holub*: 144. — *Baker*: 55. *Oberländer*: Afrika 117,

4) *Holub*: i. m. 126—127. l.

5) *Globus*: XXXIII. 36. l.

sőt feltűnő, hogy Edouard Andrée 1875-ben a délamerikai Rio-Cauca völgyben a Kua-ikir indianok gunyhóiban fedezte fel. Azok marimbája egészen megegyez az afrikai néger zongora-szerkezetével, kivéve a ressonantiának használt tökhéjakat, melyeket orgonasipféle fahenge-
rekkel pótolnak. ¹⁾ Az ausztraliai pápuak és a Markezas szigetek lakói szintén faharmonikát készítenek, s ha e hangszeret Birmában is találjuk, (hol csinos szekrény fölött kettős sorban bambu-fából készült holdacskák lógnak) — az csak arra vall, hogy a rassz-sajátságának daczára a feltaláló elme hasonló ingerek hatása alatt mindenütt egyformán működik. ²⁾

Igazi afrikai specialitás a *szanza* (becsuan nyelven), vagy vizsandsi (kimbunda nyelven). Öblös avagy lapos faszekrény tetejére különböző hosszúságu vaslemezeket tesznek sorba oly módon, hogy egyik végüket megbillentve, a szekrényben rezeghessenek. A vibratió zugó-bugó hangja a négereknek szerfölött tetszhetik; mert a szanzat mindenféle alakban utánozzák. A Csuának, Batokák (felső Zambesi mellett), Bihé és Loango népei zsongó lágy zenéért élnek-halnak.³⁾ Eredeti a maga nemében a Marotsék szanzája. Egy fél hengernek hosszában ugyanis kis fabillentyűk vannak alkalmazva, a hengeren pedig egy madzagra kötött tökhéj lóg. A hangszer kezelésénél a zenész balkezevel a héjat a hengerre szoritja s jobb kezevel pedig a billentyűket pöngeti. Ez az egyedüli hangszer Afrikában, melynek resonans-szekrénye madzagra van kötve.

A *fúvó hangszerek* az előbbieknél tisztább és nagyobb, azonkivül szabályozható hangterjedelemmel bírván, tökéletesebb zenét involválnak. Legelterjedtebbek Oczeaniában, úgy hogy a keleti malájok kedvencz hangszereinek mondhatók. A kis nádfütyülóktől a 2 meter hosszúságu tubusokig mindenféle változatban fordulnak ott elő. (A hosszú fuvola a Moxos indianok előtt szintén ismert hangszer.) A hellének a pan-síp feltalálását hiába vindikálják maguknak, el van az terjedve a papuák (Uj-Quinen, Uj-Irland) s a polynéziék között is,⁴⁾ ismeretes siao néven a csinaiak előtt, kik régen rendezett nagy városokban laktak már, mikor még Spárta és Athén csak rongyos falvak voltak. Az amerikai cultur nép Peruban szintén ismerte és használta. A kettős fuvolának föltalálója bizonyára a Retu-nép (ó-egyptusi) volt, mert már a legrégebb egyiptomi emlékeken látható. Ó-kori elterjedettsége mellett az assyr

¹⁾ *Globus*: XXXII. k. 267. l.

²⁾ *Letsourneau*: 95. l. — *Hellvald*: Indien, 50. l. — *Naturgeschichte* I., 44. l.

³⁾ *Hartmann Róbert*: Die Völker Afrikas. 199. — *Georg Gerland*: Atlas der Ethnographie 30. l. Faf. 21. Fig. 30.

⁴⁾ *Globus*: 31. k. 360. l.

emlékek bizonyítanak, s érdekes tudni, hogy a mai egyiptusi lakos, a felah és Judeának vándor semita törzsei maig ismerik. Amazoknál argul, ezeknél arrul néven fordul elő.¹⁾ A dekani felföld dravidáinak egy tumeri nevű kettős fuvolájuk van, mely annyiban nevezetes, hogy a csinaiaknál cseng néven ismerik. Ez egy füttyülővel ellátott gömbből és 2 belé illesztett, oldalt 2—3 hanglikkkal bíró sípból áll. Kicsiben száj-orgonának lehetne nevezni, mert csak akkor szól, ha a gömböt fujják. Az indus fuvolák között említésre méltó az orral fújható 7 liku bazaré, melyhez hasonlót a melanesiak (Fidsi) és polynések (Társas sz.) is csinálnak. Az északamerikai indiánoknak van egy V alakban összekötött kettős fuvolájuk, mely szintén orral fújható,²⁾ különben ritkább a fuvola az indiánok között, inkább a flageolett (klarinét) divik náluk. A babylonok csak egy fuvóhangszerrel ajándékozták meg a világot, a dudával, mely onnan az erdélyi havasokba, a savoyi Alpokra és a dalmáciai hegyekbe vándorolt.³⁾ A semitáknak köszönhetjük azonban a réztrombitáinkat, melyek a ker. hadjáratok óta honosodtak meg Európában. Azelőtt a kürtöt fujták. A magyar kürtszó *Vámbéry* szerint török eredetű; a törökség az izlam közvetítésével kaphatta a kürtöt a semitáktól.⁴⁾ A kürt többnyire csontból készül, a tehuelcsek a gvano lámának sípcsontját, a Szánok az antilop szarvát dolgozzák fel e célra. A tengerparti lakosok a triton kagylókat használják trombitának. Indiában vallási ünnepélyeknél maig csak ezt szabad fújni. Egyenes trombiták az ókor népeinél, nevezetesen az egyiptusi Retuknál divatoztak, azoktól kapták a zsidók. A zsinagógákban őrzött hajlított sofar nevű kürt azért nem archaisticus, mert a bibliai trombiták egyenesek voltak, mint azok Trajanus diadalívén láthatók.⁵⁾ A rómaiak egyenes tubája s a hellenek salpinx-e szintén egyiptusi kölcsönvétel. A nyugoti áryak e két előőrse t. i. a tyrrheniektől vették át a trombitát, az a pelasg törzs pedig a Retu néppel állott élénk csereviszonyban.⁶⁾

A zenei technika eddigi legtökéletesebb alkotásai a *húros hangszerek*. A resonantiára való kiváló tekintet-, a húrok, nyergek tetszésszerinti alkalmazása e hangszerek kifejező erejét és sokoldalúságát lehető legnagyobbra fokozza. Feltalálásuk kiváló rasszok érdeme. Az áryak, semiták, hamiták vezetik be azokat a zenetörténelmébe, a többi rasszok között e tekintetben az afrikaiakat illeti meg az elsőség.

¹⁾ *Ebers*: Egypten in Wort u. Bild. Nagy folio. 1882. II. k. 103. — *Ebers*: Palaestina. 1883. II. k. 200 l., I. k. 359. l.

²⁾ *Baker*: 57. l.

³⁾ *Globus*: XXX. 67. l.

⁴⁾ *Vámbéry*: A magyarok eredete, 1882, 327. l.

⁵⁾ *Naumann*: 57—64. l.

⁶⁾ *Ambros*: 492. l.

Amerika nem ismerte és nem ismeri őket, Oceania, Australia sem, a malájok, s a sarkinépek csak oly mértékben, a minőben közelebb vagy távolabb esnek a fehér vagy földközi rassz kiterjedési köréhez.

Legrégibb húros hangszer az egyiptusi Retuk *hárfája* az ázsiai aryaknál a *vina*, az assyroknál a *lant*, mely a semita eredetű hykso-sokkal jött Egyptusba, innen pedig megváltozott alakban a hellenek kedves hangszere lett, a zsidóknál úgy látszik a *psalter* (négyszögű kereten áthuzott néhány húr) és a hafur nevű héber cythera a legrégibbi húros zeneszerek.

Kezdjük a *vinán*. A hinduk nemzeti hangszere 1 méter hosszú, végein zárt henger, melyen 7 acél- és rézhúr van 19 mozgatható nyereg felett kifeszítve. A nyergeket viaszszal erősíti meg a zenész, mikép? — az zenei hallásától függ. Hanggazdagsága chromaticus menetben 3 octávaig terjed, mely azonban tetszés szerint nagyobbítható. Resonantiának két gömbhéj (qourd's) van két végére erősítve, játékközben az egyik a bal váll mögé kerül, a másikra pedig a jobbkar támaszkodhatik. Az érczhúrok kellemesen lágy zengése s a kísérő tam-tam (dob) vad lármája hű kifejezője a hindu zenei gondolkodásának. Rektáh-i (dalalak) szintoly szelid, ábrándozó andantek, helyenkint pedig fékvesztett allegrettok. Közönséges zenészek a *magudin* (gitár) játszanak. Sziv formájú testtel és hosszú nyakkal meg 4 húrral bír. A csolnak alakú s a nyereg mellett erősen kivágott *szcrinda* (hegedű) a szomszédos Hymalaja hegység ária törzseinél kedvelt hangszer.

Az egyiptusi antik *hárfát* azért említjük ethnogr. czikkünkben, mert primitív formájában ma is a Wagandaknál, Nyam-nyamoknál, Nubáknál és habesieknél fordul elő.¹⁾ A következő kis dalt, mely egyszerű motívumánál fogva bizonyára ó egyiptusi reminiscencia, ily húros hangszer kíséretében éneklék Abessyniában és Nubiában, a hajdani Aethiopia területén.

Nubai népdal:

Naumann 51.

A nuba lányok ma is ezüstsálakat fonnak hajukba, miként az egyiptusi énekesnők a pharaok udvarában, énekközben úgy tapsolnak, mint amazok. Habesben pedig több régi egyiptusi hangszer maig van használatban.

¹⁾ Hartmann: Die Völker Afrikas 196. Ambros: i. m. 157. l.

Az assyr eredetű húros hangszerek közül egyedül a *czimbalom* tartotta meg régi alakját. Legkedveltebb nálunk, mi nem lehet véletlenség. Utalunk erre nézve az assyr-akadi abc-re, melylyel régi székely írásunkat igyekeznek megfejteni, és pedig igen nyomós bizonyító okok alapján, ¹⁾ utalunk továbbá az *Ausland* 1884. évfolyamára, a hol a pörge kalapu akad typusában nem csak Lenormant ²⁾ turánjait véljük felismerni, hanem magyaros vonásokat is. Habár zene-ethnographiai szempontból mi csak a czimbalomnak hazai közkedveltségével járulhatunk a kérdés támogató okaihoz, meg nem állhattuk, hogy a magyar — akad rokonság egyéb jeleire is ne reflektáljunk. A többi assyr húros hangszert az arabok hangszerei szoritották ki. A merre a hódító izlam megvetette a lábát, nyomon követte az arab zene. A semita népek között az arabok zenei leleményességét kell legnagyobbra becsülnünk. Európa ugyszólván összes húros hangszereit nekik köszöni. A mandolin, gitár, tambura, a mult században még általában használt lauta arab találmányok. Zenei philosophiájuk vetekszik a hinduk és hellenek zeneirodalmával. Igaz, hogy üres philosophálás sehol egy lépéssel sem vitte előbbre a zeneművészetet (p. o. a bölcselek által kifundált $\frac{1}{16}$ hangokat emberi fül ugyan soha sem hallott), de mindenesetre jellemző momentum egy nép zenei megítélésénél. Egészen sajátos hangszereik a lauta, a rebab, a kemengeh s a tanbur.

A *lauta* (arabul el'eud, olaszul leuto, spanyolul laudo, németül Laute, japánul biva) tojásdad alaku gitárféle húros hangszer, kurta, felében visszahajtatott húrartóval (nyakkal) Európában a 12. században terjedett el, s a mult században a zenekarok kedvelt hangszere volt. Saszollal pengették. A *tanbur* kerek testével, igen hosszú nyakával s 6—8 hurossz játékkfelületével nálunk a délszlávok és törökök kedves zeneszerei. Bagdadban épp oly passioval pengetik az Euphrat-lapályon, mint Andalusiában a Quadalquivir-völgy árnyas ligeteiben. A *rebab* (Nubiában rabab, Magreb- és Algerben rbab) egy vagy két húrú hegedű négyszögletes corpussal; a *kemengeh* hasonló az előbbihez, hangszekrénye azonban kerek. Mindkettőnek igen hosszú nyaka és támasztéka van. Tiflisben, Transkaukaziában, Jeruzsálemben, a damaskusi, kairói és marokkoi kávéházakban a vándorzenészeknek, Nefudban és Saharában a beduinoknak soha sem hiányzó hangszere.³⁾ Senegambian- és Sudanban a Fulbék között botorkáló griotoknak (vándormu-

¹⁾ V. ö. *Hódoly László* pozsonyi tanár a régi magyar írásról közölt nagybecsű értekezését.

²⁾ *Lenormant*: Anfänge der Cultur. I. 79. l.

³⁾ *Ebers*: Palestina. I. 409. l. — *Globus*: XXIX. 25. l. — *Aus allen Welttheilen*: 1877. 17. 234

zsikus) szintoly kerek testü kemengéjük van.¹⁾ A Madingok monokordja (egy húrú), a Wagandák bandsója, a Csuanok egyhúrú tuma és a szájjal játszott lesiba-juk szintén e helyen említhetők.²⁾

Igen eredeti monokord a Szanok *!góra*-ja (máskép !gom-!gom). Ruganyos fa-íjjon húr feszül, annak egyik végén tollszár van meg erősítve, melybe belefúj a szán-ember és ezáltal rezgésbe hozza a húrt. A kiadott hang igen bizonytalan, ugyanazt a hangot p. kétszer egymásután nem lehetne rajta eltalálni. Hangerősítőül az ív alján kókuszdió van alkalmazva. Egészen azonos a Nigerdeltában élő Bimbia négerek monokordja.³⁾ Holub a Zambesi mellékéről irt le egy ilyen ívalaku húros hangszert. Az ív valamely csontmagvú gyümölcs tokjába van szoritva. A zenész balkezébe veszi a pohár formájú tokot, úgy hogy száját a tenyér teljesen eltakarja, jobbával pedig a bélhúrt pengeti,⁴⁾ olykor meg vonóval játsza. Madagaskaron a *szerando* dívik, nagyobb... tökhéj üregében alkalmazott henger, melyre a húr van kifeszítve.

Az u. n. *néger csiterákat* sajátos szerkezetük miatt határozottan sem a hárfához, sem az arab gitárhoz nem lehet sorolni. Felkín Ugandában (Belső-Afrika) látott ily hangszert, melynek kerektestü resonans alapjából két egyközüen haladó fogantyú nyulik ki, s azok harántos fájára vannak a húrok kifeszítve.⁵⁾ Hasonlót rajzolt le Stanley Usogában. A Kru-négerek felső Guineában, kókuszdióhéjba ^a∇^b_c alakban pálczikákat dugnak s a húrokat ac-vel párhuzamosan kötik ab- és bc-re. Az Ibu-négerek pedig a Niger mellett a görög Ψ alakjában készítik a húrtartót, s azt szintén valamely üres gömbbe szúrják. A húrokat a nyél és az ív végeire csavarják.⁶⁾ Legprimitivebb a Mittu négerek mandolinja a Gazella folyó bozótos síkságain. Állatbőrrel bevont faládába $\uparrow\uparrow$ keresztfával átkötött két botot dugnak, a húrokat a harántos fához kötik, nyergül pedig az Anadonta kagylót veszik.⁷⁾

* * *

Végig pillantva a zeneszerek geogr. elterjedésén, összegezés-képen a következőket emelhetjük ki:

1. *A hangszerek nemei bizonyos névelődési centrumok köré sorakoznak.*

¹⁾ *Hellvald*: Naturgeschichte d. Menschen. II. 167. l. — *Stanley*: i. m. 446. l.

²⁾ *Globus*: 29 k., 67. l.

³⁾ *Gerland*: Atlas d. Ethnographie, 38. l.

⁴⁾ *Holub*: i. m. 139. l.

⁵⁾ *Ausland*, 1882. 419. l.

⁶⁾ *Gerland*. 23. l. Taf. 27., 32—34. l.

⁷⁾ *Globus*: 27. k. 117. l., 25. k. 152. l.

Amerikában a perui és az anahuaki (mexikói) fennföldek képeznek zenekulturális középpontokat.¹⁾ Keleti Ázsiában Csina dominál zajos hangszereivel. Az indus Óceán peripheriája Előindia, Indonesia az ázsiai aryak lakóhelyeiben birja centrumát. Nyugot-déli Ázsia- és Afrikának Földközi tenger mellékén az izlam szolgálatában álló arab szemiták zenéje uralkodó. Afrika belsejére, úgy látszik, a Retu-nép (ó-egyiptusi) zenei találmányai voltak mértékadók. Zene-ethnographiai szempontból támogathatjuk Hartmann Theodor teoriáját, melyhez képest Afrikának egységes emberrassza van, nem bevándorlott rasszai. A theoria már nem áll magában, mert az amerikaiakról megint J. Kollmann mutatta ki, hogy Amerikában a praehistoriai rassz már a mai indián jellegét viselte.²⁾ Elő-Ázsia és keleti Ázsia közé ékelt népek: eranok, tatárok, mongolok, tunguzok, stb. geogr. helyzetük által kijelölt átmenetet képeznek a nyugati szemita és keleti mongol-csinai meg déli (hindu) kulturkörök között. Hangszereiket mindaháromtól kölcsönözték. Vannak különböző eredetű ütő, fúvó és húros hangszereik.

2. *A rasszok zenei találékonysága bizonyos földrajzi provinciákra szorítható.*

Az amerikai népek instrumentális zenéje a fúvó hangszereken túl nem vihette továbbra, e tekintetben Óceánia törzseivel egy szinten állanak. Az ütő, csörgő-zörgő hangszerek valóságos Eldoradója Csina s a művelődési köréhez tartozó Hátsó-India. A húros hangszerek leleményességében Afrikáé az elsőség.

3. *Legnagyobb a fehér rassznak (aryak, szemiták, hamiták) zenei leleményessége, legfogyatékosabb az austral emberfajtáé.*

4. A mint vannak bizonyos fogalmak, szokások, melyekre az egymástól teljesen elkülönített rasszok önmaguk erejéből jutottak,³⁾ így némely hangszereket szintén több emberrassz talált fel önállóan. Ez is egyik bizonyító ok az emberiség psychikai egysége mellett, mely azonban nem zárja ki a népek különböző zenei tehetségét. (Befähigung.)

c) A zene az ember szolgálatában.

Legkezdetiebb formájában a zene, mint láttuk, rythmosus beszéd volt. Később a költészethez társult. Zsenge irodalmi és művelődési állapotoknál mindenütt a világon a zenész költő egyszersmind. Ázsia s Afrika népei ma sem bontakoztak ki ez állapotból. A zene

¹⁾ *L'Univers: Histoire et descriptions de tous les peuples. — Mexique par M. Lacroix 1848. 27. l.*

²⁾ *Zeitschrift für Ethnologie. 1884. V. 207., l.*

³⁾ *Georg Gerland: Anthropologische Beiträge, 405—410. l. — Tyler: Urgeschichte der Menschheit, 1866. 350—363. l.*

ott a költők, bárdosok szolgálatában áll, s így nemzeties jellegű. Európa oly zenei magaslatra jutott, hogy lehántva magáról a nationalismust, a *tiszta zenei szépnek* érvényesítésére törekedhetik. Legtöbb nép zenéje azonban még a nemzetiesnek nevezett fejlődési stádiumba sem jutott; azoknál a zene csak nyilatkozási eszköz örömük, fájdalmuk, vallási szükségletük kifejezésére. A zenét fölhasználják, de idealis célokat nem keresnek vele. Vigalmaikat zenével fűszerezik, fájdalmukat zenével enyhítik. Minden népnek vannak társadalai, sőt természetes népekre épp az a jellemző, hogy a zenéjük közkincs, közélvezet, míg előrehaladott nemzeteknél a zenei élvezet distingvált osztályokra szorítkozik. Minden népnek vannak továbbá kesergő dalai, melyekkel halottaikat siratják.¹⁾ A civilizatio magasabb fokán a kesergő dalokat fizetett siratókra bízták. Így van ez ma Csinában, így volt ez hajdan Rómában és Hellasban.²⁾ Keleti Európában, különösen a Balkán félszigeten, szlávok és rumunok között ez maig divó szokás. Hogy a zene mívelt népeknél a vallási cselekmények állandó kísérője, láthatjuk ezt az egyiptusi régiségek képsorozataiból s az assyr emlékekre vésett hymnuszokból, melyeket fordításban Lenormant közölt.³⁾ Van azonban a zenének az egészen fejletlen népeknél még egy másik szerepe is, s ez: *varázserejének* fölhasználása. Mivel cikkünk különösen az utóbbiak zenéjével foglalkozik, mellőzhetetlennek tartjuk a zenének ezen ethnographiai jelenésmódját szintén dolgozatunk keretébe foglalni.

A természetes népek u. i. gyarló okoskodásukkal minden előttük megfejthetetlen dolog magyarázatára szellemeket hívnak segítségül. A betegségeket rossz szellem okozza, a fű elhervadásának oka az, hogy a fűvet elhagyta szelleme. Ily szellemek elűzésére, megkérlelésére használják a zenét. Vagy ideges túlzgatottságba és aléltságba hozzák magukat a zene segítségével, extasisba, réjülésbe esnek s azt hiszik, hogy a lélek elszabadul a testből s néhány órára (a mig az aléltság tart) a szellemekkel közlekedik. Ezt a mesterséget különösen a csodaorvosok: *samanok* üzik, a kiket különböző néven a föld legkülönbözőbb pontjain föltalálhatunk.⁴⁾ Varázsszükszeik Ázsiában és Melanesiában, Polynesiában dob, Amerikában csörgők. A *dobnak* a samanismusban hármas varázserőt tulajdonítanak: 1. Meglehet általa tudni, mi történik távoleső helyeken vagy személyekkel. 2. Eltávolítja a betegséget, vagy más bajt okozó szellemet. 3. Megidéli a szellemeket valamely kívánt helyre.⁵⁾

¹⁾ *Wassmannsdorf*: Die Trauer u. d. Todten, 1885. 16. l.

²⁾ *Herodot*: VI. 58. l.

³⁾ *Lenormant*: Die Anfänge der Cultur, II. 113., 115—148. l.

⁴⁾ *Peschel*: Völkerkunde, 275. l.

⁵⁾ *Klemm*: Allgemeine Culturgeschichte, II. 21. l. III. 100. l.

Az ilyen dobok halcsontból, nyirfából és czethal, fóka vagy más állatok bőreiből készülnek. Néha rajzokkal vannak diszítve, pl. a tunguzok kamcsadalok varázsdobjai. Ütőjük nyulbőrrel bevont és csörgőkkel ellátott varázsbót ¹⁾ (scipio runicus) mely a lappoknál, burjäteknél s talán a régi magyaroknál sem volt ismeretlen. ²⁾ Az amerikai varázsló bot, Dobrizhoffer szerint, egykor egész Amerikában honos, nyél végére erősített csörgőből áll. Az amerikai samanok (Medicinmänner) varázseszközei: 1. Egy méter szélességű *dob*, belül zörgő csilingekkel ellátva. 2. *Csörgő* (sissika), nyél végére erősített bögre formájú tökhéj. 3. *Varázsfuvola*, különös fából készül, idegennek soha sem mutatják. 4. *Síp*, p. o. az Arankanoknál. ³⁾

A varázsló hangszereknek legtöbb hasznát veszik a *gyógyításnál*. E célból a saman a beteget körül szaglálja, megtapogatja, hogy megtudja, mily gonosz szellem (lusa) szállott belé. Azután segédje előveszi a hangszereket s miután a beteg rokonai kört formáltak vala, hozzálát a doboláshoz és a varázsenekhez. Eleinte halkán énekel s veri a dobot (pencser gobda), később mindinkább élénkül a taktus, s vadabbul bődül bele a chorus goi-goi vagy joige-joige szavakkal. A saman a taktus élénkülésével egészen kikel magából, arcát elfintorítja, minden tagját mozgatja, végre örületes tánczra kerekedik, siketítő lármát csap, míg teljesen kimerülten lerogy és aléltóságba esik. Ily állapotban szája habzik, szemei meredtek, melle zihál, réjülésben, extasisban van. A természetes népek ekkor nem mernek hozzányulni, mert azt hiszik, hogy lelke elhagyta a testet s a szellemeikkel conferal. Csak miután felocsudott ájulásából, félve merik kérdezni, beszélt-e a szellemmel, ráismert-e a betegséget csináló manóra s milyen szert ajánl eltávolítására? A saman valamely áldozatot jelöl ki s a beteg arra bizton felgyógyul. ⁴⁾

Hasonlóképen jár el a saman a Battaknál Sumatrán. Miután kábitó szerrel, énekléssel és testének rángatásával réjülésbe jutott, megkérdezi tőle a betegbe bújt begu (szellem) minőségét. Ha nem az igazi begut mondta, ismétlik a procedurát, míg a beteg föl nem épül, vagy a pokoli lármába bele nem hal. ⁵⁾

A votják bűbájosok, *Hunfalvy* szerint az üstdob ütései által esnek réjülésbe, a korigizek samanja (baksi) pedig a hegedűszóra jó extasisba. ⁶⁾ A délamerikai indian törzsek a gonosz szellemet (machi) zörgőkkel s borzasztó kiabálással vélik elűzni. A mily mértékben nő

¹⁾ *Hicksch*: Die Tungusen, 102. l.

²⁾ A népdalokban, mesékben néha emlittetik a varázsbót.

Cz. G.

³⁾ *Klemm*: i. m. II. 168.

⁴⁾ *Ausland*: 1880., 795. l.

⁵⁾ *Ausland*: 1881., 586—587. l.

⁶⁾ *Hunfalvy Pál*: Ethnographia, 249. l.

a zaj, olyanban fokozódik az éneklő, izgő-mozgó samannak izgatottsága — s végre eszméletlenül elterül, kiszabadult lelke pedig fölkeresi a rossz szellemet s eltávolítja azt a beteg testéből.¹⁾ A karibok a maboj szellem kiűzésével (exorcismus) azonképen járnak el.²⁾ A Dakoták Észak-Amerikában kavicsokkal telt tökhéjakkal csinálnak rettenetes lármát s addig éneklí a saman a he-le-li-lah szavakat, míg a szellem a betegből el nem távozik.³⁾ A Maklak-indianok északnyugoti Amerikában a rheumatismust kiénekléssel gyógyítják. Előbb piano, majd crescendo mind zajosabban énekelnek a pókról, békáról, mérges növényről, a melynek szellemét esetleg ki akarják a beteg testéből kergetni. Hogy a vízben, levegőben vagy a földben kell-e keresni a szellemet, azt a zaj által elragadtatásba jutott samanjuk mondja meg nekik.⁴⁾ Spix és Martius a délamerikai erdei törzseknél hasonló eljárást említ.⁵⁾

A hangszerek által okozott zörejjel továbbá el lehet *riasztani* az ártalmas szellemeket. Kambodsában néha késő éjfélig ütik a gongot, hogy a kísérteteket elriaszssák. A Corvados indiánok a levegőben röpködő rémek elijesztésére csörgőikkel zörögnek. Emlékeztet e szokás a rómaiak áldozatainál alkalmazott kürtölésre, „ne. quid mali ominis inter sacri ficandum audireteur“, a bolgárok lödőzésére Sylvester éjjelén, midőn a boszorkányok járnak s a bakonyi juhászok tülkölésére karácsonykor, nehogy a juhokban kár essék. Ezek régi reminiscen-tiak a nemzetek hajdanából Tylor szerint ethnologiai cultur-maradványok! Az európai aryak valamikor szintoly kezdeties nép valának, mint a mostani természetes népek. Praehistoriai kutatások szerint volt idő, midőn még nyomát sem lehetett fölfedezni náluk azon kiváló tulajdonságoknak, melyekkel fajuk suprematiáját Európában megállapítani sikerült.⁶⁾

Különben is az aryaknak nem oly igen régi törzse, a higgadt és józan eszű rómaiak is zümmögéssel, mormolással varázsoltak, akár a mai szamojedok, burjátok, giljakok. Ovidius például metamorpho-susaiban szólta el magát (VII. 251.) és jellemző fényt vetett a rómaiak babonaságára, midőn írja . . . quos (manes) ubi placavit (Medea) preci-bus et *murmure longo*“. Lehet-e tehát a tatárokon csudálkozni, kik mormogó varázsdalokkal vélnek rosz szellemet (jüt aina) küldeni vala-

1) *Bastian*: Die Seele in der Ethnographie, 152., 181. l.

2) *Bastian*: Der Mensch in der Geschichte, II. 123. l.

3) *Tylor*: Anfänge der Cultur, II. 128. l.

4) *Globus*: 35. k. 175. l.

5) *Spix és Martius*: Reisen Süd-Amerika. I., 374. l.

6) *Pösche*: Die Arier. Ein Beitrag historischer Anthropologie. 1878. 80—82. l., 215. l.

kinek nyakára? ¹⁾ A jakut utközben folyton dalol. Minél elhagyatottabb, zordabb a vidék, annál nagyobb buzgalommal énekel, mert azt hiszi, hogy dalával a mocsarakban és fenyvesekben lappangó rémeket maga iránt jókedvre hangolja. ²⁾ A Kinaj indián plane hegyi dalával: „Szállj le, oh szállj le!” a másnap elejtendő vadkecskék szellemeit csalja be viskójába s hogy onnan el ne szökhessenek, időnként földobott üszkökkel ijesztgeti őket. ³⁾

Rokon fölfogás vezérli a szibériai samant, midőn extasisba jutva, azt hiszi magáról, hogy lelke egyidőre elszabadult; elhagyta a testet és bejárta azokat a helyeket, melyekre éppen kíváncsi volt. Ha a samannal Szibériában jósolgatni akarnak, zene és táncz által ideges izgatottságba hozzák, míg az ájultan a földre nem zuhan. Néhány óra múlva magához tér és csudadolgokat mesél, hogy hol járt lelke ez idő alatt, mit látott. Nevezetes, hogy még európaiak is jósolgattak maguknak ily visziós samanok által. Perty több esetet említ. ⁴⁾ Többi között Wafer utazó 1699-ben egy dáriai indián samantól honfiai után kérdezősködött; a saman megtette a szükséges előkészületeket, réjülésbe esett és megjósolta, hogy 10 nap múlva a dáriai öbölbe hajó jön érte, mi állítólag be is következett. Delling János bergeni ügyvivő egy lapp táltosnál kérdezősködött, hol lehet ura? Ez is dobpergés, ének, táncz által ájulásba ejtetett, aztán megadta a kívánt választ. Wrangel utazónak a Behring-tengerpartján egy saman visiójában megmondta, hol van társa Matjuskin. Előbb narcoticus szerekkel, tánczczal, dob- és énekszó mellett elkábította magát, aztán elmondta, hogy „Matjuskin Balnetől 3 napi távolságra van, ott egy borzasztó vihart állott ki s nagynehezen menthette meg életét“ ⁵⁾ — mi később valónak bizonyult Wrangel állítása szerint.

Ez esetek az ethnographiában csak annyit bizonyítanak, hogy a mit a sarki tájon lakó, a szamojed, lapp, burját, giljak, namollo, az amerikai indián, a hindustani fakir, vagy a Kelet-Ázsia vásárjain sokszor látható tánczoló dervis sejtelemszerűen hisz, hogy t. i. önkivületes állapotban lelke elhagyja testét és szellemekkel közlekedhetik, jósolhat, stb., — ugyanazt egy régibb német anthropologiai iskola ⁶⁾ (Immanuel Fichte-nek „momentane Selbstenseelung“-je) valamikor sythematicus tudományossággal adta elő. Egy tanulságot minden-

¹⁾ *Bastian*: Die Seele i. d. Ethnogr. 152. l.

²⁾ *Andree*: Sibirien. II. 150. l.

³⁾ *Globus*: XXVI. k. 88. l.

⁴⁾ *Perty*: Die mystischen Erscheinungen der menschlichen Seele. 351. l. E spiritista igen sok adatot tud fölhozni.

⁵⁾ *Bastian*: Die Seele i. d. Ethnographie. 177.

⁶⁾ *E. Fichte*: *Anthropologie* 1866. 351., 398—412. l.

esetre merithetünk e példákból, azt t. i., *hogy az emberrasszok psychikai egysége ebben is nyilatkozik.* A mysticus dolgokról egyformán ítélnék indiánok, mongolok és — áryak !..

d) A zene jövője.

Befejezésül reflectálnunk kell még a *sociológiának* egyik sajátos állítására, mely a zenének aesthetikai haladását a jövőben tagadja.

Letourneau u. i. abból, hogy a természetes népeknél nagyobb a közérdeklődés a zene iránt, mint a haladottabb rasszoknál, p. o. a csinainál, azt következteti, hogy az intelligenciának mivelődés-történelmileg beigazolt fokozódása és általánosodása leszoritja majd az idealismusnak szolgálatában álló zenét a culturalis cselekvés teréről. Az értelemnek kiváló művelése, s az exact tudományok és ismeretek forçeirozása eltompítja a zenei érzéket. Ennek lehet betudni, hogy a zeneszerek technikai tökélesbülésével a vocalis zenének az instrumentalis zenétől való elkülönítése óta a *melodia* a zenében egészen elhanyagoltatik. Hangproductiókra és tömeges hatásokra van gondunk, zenénk merő lárma és zaj, minő kezdetben volt fejlődése első stádiumában.

Az ilyen állítás merő félreismerése a zene művészi valójának és történelmi fejlődésének. Ha Schelling az architecturát megfagyott zenének nevezi: úgy fordítva a zenét hangokban mozgó plasztikának lehet mondani, hol a sokféleség a rythmus és symmetria által egységbe olvad. A mi az arányzatosság a szemre, az a rythmus és hangsymmetria a fülre nézve. A hangsymmetria azonban első sorban a hangrendszer minőségétől függ. Minél gyarlóbb scalai fejlődése van valamely zenei systemának, annál egyszerűbbek a rajta épülő zenei formák és zenei stylek. Kimutattuk fönnebb, hogy a népek scalaiban, illetve zenei phantasiájuk hangterjedelmében van haladás, ez a *zenének anyagi haladása.*

Utaltunk továbbá arra is, hogy a természetes népek és az antik-korbéli culturnépek zenéje az európai culturnépek zenéjétől a polyphoniában különböznek. Az egész ókori zene homophon (egyhangbelinek lehetne nevezni) jellegű volt. A melodia vitte a vezérszerepet, a zeneszer csak alárendelt kísérő maradt. Még a hellének zenejében sincsen nyoma a polyphonianak. Legfeljebb quintben vagy octávában énekeltek, úgy hogy zenéjük nem volt soha más accentuált melodiánál — „A harmonicus összhangzás nagyszerűsége, a polyphon hangtömegek ereje és hatalma, a modulatiók megkapó hatása ismeretlenek maradtak a hellén fülnek“, — írja Köstlin.

A hellének csak áttekinthető *melodia* kellett, míg a harmonia, a hangok egybevágó zengzetessége (a zenének festői oldala) rájuk nézve nyugtalanító, a symmetria és rythmus kivehetőségére nézve zavaró volt. A görög zenei szellem nem ismerte még *a zenének térbeli kiterjedését*, a mi a keresztény népek zenejét kiválóan jellemzi. A plasztikailag hangolt hellen a zenében is csak a plasztikát (symmetriát, a hangok kellemes következését s a rythmust) kereste, tehát a melodiát kultiválta, a consonantiában csupán egységet akart hallani, míg a modern zenész a hangok kettőségét (thema és kíséret) akarja hallatni, a mely aesthetikai egybefűzés által a zenei széppé dombozódik ki. (Köszlin, i. m. 29. l.) Szóval a modern zenében a harmonia uralkodik, az ókoriban a melodia. A modern izlés felismeri több egyszerre működő hangnak zenei hatását és szépségét, az ókori csak az egyhangbeli (vocalis) zenének változataiban gyönyörködött. Nálunk a zenei fejlődés *térbeli kiterjedést nyert*, a mi kétségtelen haladás jele.

Ha hozzá gondoljuk még, hogy új zenei stylek és zenei formák föltalálása a népek geniusától és azt kifejező kiváló szellemeinek egyediségétől függ, hogy az egyediségek variatiojának egyeseknél és nemzeteknél végtelen tér nyílik — akkor nem eshetünk kétségbe, hogy híjjával lesz új motívumoknak, új zenei formáknak és styleknek, melyek a zenei phantasia zenei haladásának legigazibb bizonyítékai. Nagy a távolság a félvad embernek 3 hangu dalmotívuma és a mai sonata között, a primitív monokhord, s a modern zongora között, de épp e megtett fejlődési út biztosítéka a rasszok további zenei haladásának is!

Czirbusz Géza.

TANÁRI KAR.

A) A kötelezett tantárgyak tanárai:

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben előadott	Heti óráinak száma	Észrevételek
1.	Arányi Ágost	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	V. VI. VII. VIII. I. A.	20	Az I. A. osztály főnöke, hitszónok, az ifj. segélyzőegylet elnöke.
2.	Baligó János	Vallástan Latin nyelv Görög nyelv	III. V. VI. VII.	18	A VII. osztály főnöke.
3.	Budavári József	Német nyelv Latin nyelv Görög nyelv	III. VII. V. VIII.	19	—
4.	Cserép Sándor	Magyar nyelv és irodalom	IV. B. V. VI. VII. VIII.	16	Értekezletijegyző, a tanári és ifj. könyvtárak gondnoka, az ifj. önképző-kör vezetője.
5.	Csertő Antal	Magyar nyelv Latin nyelv Földrajz Szépirás	I. C. I. C II. A II. B.	19	Az I. C. osztály főnöke.
6.	Czirbusz Géza	Magyar nyelv Latin nyelv Földrajz Történelem	I. B. IV. A.	19	Az I. B. osztály főnöke.
7.	Farkas László	Számtan Természettan Bölcs. előtan Szépirás	I. B. III. VII. VIII. VIII. I. B.	18	A VIII. osztály főnöke, a természettani szertár öre.
8.	Firtinger Jakab	Német nyelv és irodalom Történelem Földrajz	V. VI. VII. VIII. V. I. A.	18	Az V. oszt. főnöke.
9.	Hajnal Imre	Latin nyelv és irodalom Szépirás	IV. A. VI. VIII. I. A.	18	A IV. A. osztály főnöke.
10.	Kovács István, világi.	Tornázás	I—VIII.	16	—

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
11.	Magyar Gábor	Történelem	VI. VIII.	6	Igazgató.
12.	Markos Imre	Vallástan Termt.földrajz Mennyiségtan	II. B. III. II. A. II. B. VI. VII.	18	A VI. osztály fő- nöke, az énekkar felügyelője.
13.	Nováky Bertalan, világi.	Rajzoló mér- tan és szabad- kézi rajz	I—IV.	21	—
14.	Dr. Ormándy Miklós	Földrajz Természetrajz	II. A. II. B. IV. A. IV. B V. VI.	19	A természetrajzi s vegytani szertár őre.
15.	Pap József	Magyar nyelv Latin nyelv Történelem Földrajz	III. III. IV. B. VII.	18	A III. osztály főnöke.
16.	Sáfrán József	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	IV. A. IV. B. II. B. IV. A. II. B	18	A II. B. osztály főnöke, hitelemző.
17.	Stancel Károly	Mennyiségtan	IV. A. IV. B. V. VIII.	12	—
18.	Szvaratkó Kálmán	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	I. A. I. B. I. C. II. A. II. A.	18	A II. A. osztály főnöke, hitelemző.
19.	Tóth Nándor, világi.	Tornázás	I—VIII	8	Segédtanító.
20.	Váradi Károly	Német nyelv Latin nyelv Számтан	IV. A. IV. B. IV. B. I. A. I. C.	18	A IV. B. osztály főnöke.

B) A nem kötelezett tantárgyak tanárai:

Arányi Ágost, keg. r. tanár, előadta a francia nyelvet heti 4 órában.

Bódogh János, m. kir. távirótiszt, a gyorsírást heti 4 órában.

Szögedi Endre, a városi zenede igazgatója, a műéneket heti 2 órában.

A nem róm. kath. vallású ifjak vallástanukban saját lelkészeiktől nyertek oktatást.

ELŐADOTT TANANYAG.

Első A , B. és C. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: Arányi Ágost, B. osztályban: Czirbusz Géza, C. osztályban: Csertő Antal.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A hitről. Az apostoli hitvallás. Az Isten tiz-, s az anyaszentegyház öt parancsa. A szentségekről s az imádságról. Tankönyv: Nagy Katekizmus. Eger, 1876. Tanár: Szvaratkó Kálmán.

Magyar nyelv, hetenkinti 6 órában. Helyesírási gyakorlatok, az egyszerű tömondat és részei, az igetan, a mondat bővítése, névragozás, névutók, a melléknév fokozása, számnevek, névmások, határozók, kötőszók, mondatok összerendelése, függő mondatok. — Prózai és költői olvasmányok (leírások, mesék, népmesék, elbeszélések, magyar történeti mondák, görög hitregék), értelmes és helyesen hangsúlyozott olvasás, tartalmi és nyelvtani fejtegetések, versek beemlézése és elszavalása. Kéthetenként egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Ihász-Mayer, Magyar nyelvtan Budapest, 1882. Tomor-Várady, Magyar olvasókönyv I. r. Budapest, 1882. Tanárok: I. A. osztályban: Arányi Ágost, I. B. osztályban: Czirbusz Géza, I. C. osztályban: Csertő Antal.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Írás és olvasás, a rendes igék jelentőmódú jelenideje, egyszerű mondatok, az igének az alanyval való egyeztetése, a nevek fogalma, a nevek declinációi, a melléknév egyeztetése a maga főnevével, a melléknevek fokozása, az igehatározók, a névmások, a számnevek, elüljárók, a négy rendes ige-hajlítás főbb alakjai. A tanultaknak megfelelő fordítások és elemzések. Minden héten egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-Budavári, Latin alaktan I. r. Budapest 1879. Tanárok: I. A. osztályban: Arányi Ágost, I. B. osztályban: Czirbusz Géza, I. C. osztályban: Csertő Antal.

Földrajz, hetenkinti 4 órában. Magyarország és a Földközi-tengert környező országok területének természeti viszonyai; ezek főbb

topographiai adatai, a városok és vidékek néprajza a lakosok főbb foglalkozásának ismertetésével, nemkülönbén a feltünőbb föld- és kőzet-nemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak szemléltető leírása. Tankönyv: Dr. Brózik K. és Paszlavszki József, Földrajz I. r. Buda-pest, 1881. Tanárok: I. A. osztályban: Firtinger Jakab, I. B. osztályban: Czirbusz Géza, I. C. osztályban: Csertő Antal.

Számтан, hetenkinti 3 órában. A tizes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal és tizedes törtekkel; a tört mint hányados és viszony; közönséges törtekkel való számolás. A méter-mérték ismertetése; időszámítás. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számтан. Budapest, 1882. Tanárok: I. A. és C. osztályban: Váradi Károly, I. B. osztályban: Farkas László.

Rajzoló mértan, hetenkinti 3 órában. A síkmértani elemek. Pontok, vonalak és szögek fekvési és mérési viszonyai. A síkidomok — három-, négy- és a sokszögeknek — fontosabb tulajdonságai, területük meghatározása. A kör és ahhoz tartozó nevezetesebb egyenesek ismertetése. Mértani díszítmények rajzolása a mértanban tanult idomok fölhasználásával, rendszeresen haladó táblarajzok után, rajzeszközökkel, majd pedig szabadkézzel. Tankönyv: Landau és dr. Wohlrab, Rajzoló Geometria, I. füzet, 1881. Tanár: Nováky Bertalan.

Szépírás, hetenkinti 1 órában. Tanárok: I. A. osztályban: Hajnal Imre, I. B. osztályban: Farkas László, I. C. osztályban: Csertő Antal.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. A rendgyakorlatok, egyszerű szabad gyakorlatok; szerelvényeken a tám-, függés- s lengés-gyakorlatok, magas és távugrás. Tanár: Kovács István.

Második A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: Szvaratkó Kálmán, B. osztályban: Sáfrán József.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A kath. egyház szertartásainak magyarázata. Tankönyv: Ivánkovics János, A ker. egyház szertartásainak és ünnepeinek rövid értelmezése. Szeged, 1882. Tanárok: II. A. osztályban: Szvaratkó Kálmán, II. B. osztályban: Markos Imre.

Magyar nyelv, hetenkinti 5 órában. Összetett szerkezetű mondatok taglalása, mellérendelt és alárendelt mondatok viszonya. Szókötés, a határozók tana tüzetesen. Szóképzés. Synonymák egybeállítása s magyarázata az olvasmány alapján. Elbeszélő prózai és költői olvasmányok (népmondák, magyar történeti mondák, néprajzok,

klaszszikus mythusok); az olvasmányok tartalmi magyarázása s azok tartalmának szabadon való elbeszélése; könyv nélkül tanult versek szavalása. Kéthetenként egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Ihász Mayer, Magyar nyelvtan. Budapest, 1883. — Tomor-Várad, Magyar olvasmányok, II. r. Budapest, 1882. Tanárok: II. A. osztályban: Szvaratkó Kálmán, II. B. osztályban: Sáfrán József.

Latin nyelv, hetenkinti 7 órában. Az alaktan befejezése, főleg: genus-szabályok, teljes coniugatio, a szóképzés elemei. A fő- és mellékmondatok megkülönböztetése kötőszók szerint. Összefüggő olvasmányul: Phaedrusi mesék kellő magyarázatokkal; néhány mesének könyv nélkül való betanulása. A szókincs megfelelő bővítése az olvasmány alapján és szóképzési csoportok összeállításával. Hetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-Budavári, Latin alaktan, II. r. Budapest, 1877. Tanárok: II. A. osztályban: Szvaratkó Kálmán, II. B. osztályban: Sáfrán József.

Földrajz, hetenkinti 4 órában. Európából: az Alpok, a Kárpátok északi lejtője, a Morva- és Csehföld, Ausztria tartományai, a Német középhegység vidéke, a Germán síkföld, a Francia föld, a Britt-szigetek, a Jüt-föld, és Dán-szigetek, a Skandináv-félsziget, a Szarmata-síkság. Ázsiából: északi, keleti, déli és Közép-Ázsia. Afrikából: keleti, déli, Nyugat- és Közép-Afrika. Amerika, Ausztrália. Ezek természeti viszonyai, főbb topographiai adataik, a városok és vidékek néprajza, a lakosok főbb foglalkozásának ismertetése, a föltünőbb föld- és kőzetemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak lehetőleg szemléltető leírása. Tankönyv: dr. Brózik K. és Paszlavszki József, Földrajz II. r. Budapest, 1882. Tanár: dr. Ormándy Miklós.

Számтан, hetenkinti 4 órában. A négy alapművelet közönséges és tizedes törtekkel; rövidített számműveletek, az u. n. számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése, olasz számolásmód, egyszerű és összetett hármasszabályhoz tartozó föladatok megfejtése a következtetés módja s aránylatok tana szerint. Mértani viszonyok s arányok elemei: százalék számítás. Tankönyv: Mocnik-Schmidt Számтан. Budapest, 1882. Tanár: Markos Imre.

Rajzoló mértan, hetenkinti 3 órában. Testmértani elemek. Az egyenes és síkok abszolút és relatív helyzete. Lapszögek és szögletek. A fontosabb testek — a kocka, hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp és gömb — tulajdonságai, hálózata, fölületének és köbtartalmának kiszámítása; azok hasonlósága, összeillősége és symmetriája. A fönt elősorolt testek mintáinak előállítás. Síkékitmények rajzolása a symmetria fölhasználásával, tollal kihúzva. Tankönyv: Landau és Wohlrab, Rajzoló geometria II. füzet. Budapest. 1881. Tanár: Nováky Bertalan.

Szépíráás, hetenkinti 1 órában. Tanár: Csertő Antal.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok, egyszerű és összetett könnyebb szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a tám-, függés- és lengés-gyakorlatok; magas és távugrás. Tanár: Kovács István.

Harmadik osztály.

Osztályfőnök: Pap József.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. Az ó-szövetség története. Tankönyv: Róder Alajos, Biblia, I. r. Budapest, 1874. Tanár: Baligó János.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. A nyelvtan rendszeres áttekintése. A hangsúlyos vers ismertetése. Összefüggő történeti olvasmány; elbeszélő költemények. Kéthetenkint egy írásbeli házi gyakorlat az iskolai olvasmánnyal kapcsolatban. Tankönyv: Ihász-Mayer. Magyar nyelvtan. Budapest, 1883. — Tomor-Várad, Magyar olvasókönyv III. r. Budapest, 1882. Tanár: Pap József.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. Név- és igeragozás; szóképzés elemei. A mondatrészeknek, a fő- és mellékmondatoknak gyakorlati megkülönböztetése. Szótanulás az olvasmánnyal kapcsolatban. Szóbeli fordítás magyarból németre. Prózai és költői olvasmányok. Kiseb költői darabok betanulása. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szemák, Német nyelvtan. Budapest, 1882. U. a. Német olvasókönyv. Budapest, 1883. Tanár: Budavári József.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Szókötéstan. Az infinitivusi és participialis mondatszerkezet gyakorlati ismertetése. Szóképzéstan. Az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Szótanulás, kapcsolatban az olvasmánnyal. Liv. I. és II. cap. 1—27. Phaedr. I. 1., 4., 12., 13. Ovidiusból: Daedalus és Icarus. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-Budavári, Mondattan I. r. Budapest, 1880. Elischer József, Olvasókönyv. Budapest, 1880. Tanár: Pap József.

Történelem. a) Hetenkinti 3 órában: Magyarország története egészen. b) Hetenkinti 1 órában: Az osztrák-magyar birodalom fizikai, polgári és politikai földrajza. Közösügyek. A monarchia nemzetközi képvisellete. Tankönyv: dr. Ribáry Ferencz, Magyarország története. Bpest, 1879. — Csuday Jenő, Az osztrák-magyar monarchia földrajza. Szombathely, 1884. Tanár: Pap József.

Physikai és matematikai földrajz, hetenkinti 2 órában. Physikai jelenségek: halmazállapotok, erők, nehézkedés, az egyensúly és mozgás fontosabb jelenetei s főbb törvényei; a vízről, a levegőről. A hőtan, fénytán, továbbá a villamosság és delejesség tanainak alapvonalai. A földfelület physikai jelenségei a szárazon, a vizen, a leve-

göben. A föld belseje. A föld mint csillag, mathem. fölosztása és méretei, mozgásai; földövek, évszakok, klíma. Tankönyv: dr. Schmidt Ágost, *Physikai földrajz*. Budapest, 1884. Tanár: Markos Imre.

Számтан, hetenkinti 3 órában. Az összetett hármasszabály; kamatszámolás: határidő-számolás; láncszabály; az arányos osztás. Elegyítési föladatok. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, *Számтан II. füz.* Budapest, 1882. Tanár: Farkas László.

Rajzoló mértan, hetenkinti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Az egyenes vonalú idomok — négyzet, dülény, ferdény, stb. — szerkesztése. A hasonlóság, összeillőség és symmetria fogalmának kibővítése. A mértan alkalmazása a rajzoláshoz és mérésnél. A területek átváltoztatása, tekintettel azok könnyebb kiszámíthatására. Sikékitmények rajzolása, lapmintákról tollal kihúzva, a nevesebb szerzők nyomán. Tankönyv: Landau és dr. Wohlrab, *Rajzoló geometria II. r.* Budapest, 1881. Tanár: Nováky Bertalan.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok: egyszerű és összetett szabadgyakorlatok; szerelvényeken a tám-, függés- s lengés-gyakorlatok; magas és távugrás. Tanár: Kovács István.

Negyedik A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: Hajnal Imre, B. osztályban: Váradi Károly.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. Jézus Krisztus élettörténete; az apostolok cselekedetei és Palesztina földrajza. Tankönyv: Róder A. Nagy Biblia II. r. Bpest, 1874. Tanár: Sáfrán József.

Magyar nyelv, hetenkinti 4 órában. A stylus általános törvényei. A prózai és költői stylus különbségei tüzetesen; a hangsúlyos és mértékes verselés. Költői és prózai olvasmányok. Kéthetenként egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Névy László, *Stiliztika I. rész.* Budapest, 1883. — Arany János, Toldi. Magyarázta Lehr A. Bpest, 1880. Tanárok: IV. A. osztályban: Sáfrán József, IV. B. osztályban: Cserép Sándor.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. Az alaktan rendszeres tárgyalása. A mondatnak elemei. Fordítás, elemzés. Szótanulás etymologikus csoportokban. Kéthetenként egy isk. írásb. gyakorlat. Tankönyv: Szemák, *Elméleti s gyakorlati német nyelvtan, II.* Kassa, 1878. — U. a. Német olvasókönyv, II. Bpest, 1883. Tanár: Váradi K.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Az idő- és módtannak rendszeres ismertetése; oratio obliqua. Prózai olvasmányok: Liv. II. cap.

1—21.; III. cap. 34—42. A prosodia és metrika előrebocsátásával, válogatott mesék Phaedrusból. Ovidiusból: Met. I. 89—162. Trist. I. 3. Fast IV. 809—858. Minden héten egy isk. írásb. gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-Budavári, Mondattan II. r. Bpest, 1876. — Elischer József. Latin olvasókönyv. Bpest, 1880. Tanárok: IV. A. osztályban: Hajnal Imre, IV. B. osztályban: Váradi Károly.

Történelem, hetenkinti 3 órában. A hajdankori népek rövid ismertetése; a görögök, a rómaiak története és társadalmi élete a császárság koráig. Tankönyv: Vaszary Kolos, Egyetemes világtörténet I. r. Budapest, 1880. Tanárok: IV. A. osztályban: Czirbusz Géza, IV. B. osztályban: Pap József.

Természetráajz, hetenkinti 3 órában. Ásványtan: az ásványok külső és belső tulajdonságai: a chemiai összetételre alapított öt főosztály ismertetése s ezekből az ásvány-rendszer megalapítása fővonalokban. Közettan: az egyszerű kőzetek megismertetése ásványtani alapon s az összetettebb kőzetek általánosan elterjedt, nevezetesebb fajai. A geologia alapvonalainak ismertetése. Tankönyv: dr. Róth Samu, Ásvány-, kőzet- és földtan. Budapest, 1882. — Tanár: dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. Bevezetés az algebrába. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Osztás egész számokkal, kiterjeszkedve a geometriai haladványok képletére. Ugyanazon műveletsorozat törtszámokkal. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Arányok és aránylatok. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszámtan. Budapest, 1882. Tanár: Stancel Károly.

Rajzoló mértan, hetenkinti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Görbe vonalú idomok. A körtan kibővítése és az ebbe vágó föladványok; két kör viszonyos fekvése. A legfontosabb görbe vonalak, különösen a kúpszeletek által képződők és azok szerkesztése. Rövid áttekintése a négy osztályban tanultaknak. Nehezebb stílu díszítmények, az ember fejrészletei, azok összealkalmazása s később antikfejalakok rajzolása árnyékolással. Tankönyv: Landau és dr. Wohlrab, Rajzoló mértan II. r. Budapest, 1881. Tanár: Nováky Bertalan.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok; összetett szabad gyakorlatok; szerelvényeken: a tám-, függés-, föllendülés-, lengés-, forgásgyakorlatok; magas és távugrás. Tanár: Kovács István.

Ötödik osztály.

Osztályfőnök: Firtinger Jakab.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A kinyilatkoztatás története. Tankönyv: dr. Wapler, A kath. egély tankönyve, I. r. Budapest, 1870. Tanár: Arányi Ágost.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Az írásművek szerkesztésének általános törvényei; az előadás általános formái: leírás, elbeszélés, magyarázat, elmélkedés, értekezés. Költői és prózai olvasmányok, ezekkel kapcsolatban havonként egy házi írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Névy László, Stilisztika II. r. Budapest, 1879. — Arany János balladái. Budapest, 1879. Tanár: Cserép Sándor.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. A nyelvtani ismeretek ébrentartása mellett nagyobb prózai s költői darabok fordítása és elemzése. Havonként egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szemák. Német olvasókönyv III. r. Budapest, 1879. — Herder, Cid románczok. Tanár: Firtinger Jakab.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismétlések s iránytani szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány: T. Livius XXII. k. — Költői olvasmány: Hor. Carm. I. 3., 24. Carm. II. 3., 10., 13. Carm. III. 7. Epod. 2. — Propert. IV. 7. — Ovid. Trist. III. 7. — A prosodiai és metrikai ismeretek bővítése. — Havonként két órában írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szepesi-Budavári, Mondattan II. r. Bpest, 1876. — T. Livii ab urbe condita libr. partes selectae, ed. Grysar, Vindobonae, 1873. — Pirchala, Anthologia latina, Budapest, 1880. — Tanár: Baligó János.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. Attikai alaktan elemei, fő- és melléknevek ragozása, igehatározók, névmások és számnevek; az ω -végzetű rendes igeahlítás megfelelő írásbeli gyakorlatokkal. Tankönyv: Curtius, Görög nyelvtan. Budapest, 1882. — Schenkl, Görög elemi olvasókönyv. Budapest, 1883. — Tanár: Budavári József.

Történelem, hetenkinti 3 órában. A római császárság. A kereszténység alapítása és emelkedése. A barbárok betelepítése a nyugati birodalomba. A mohamedanizmus. A nyugati császárság megújítása. Új népek bevándorlása és megtelepedése. A hűbériség. A császárság és pápaság küzdelme. Keresztes háborúk. A középkori intézmények bomlása. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet II. r. Budapest, 1883. Tanár: Firtinger Jakab.

Természettajz, hetenkinti 2 órában. Növénytan. A növények boncztanai szerkezete általános vonásokban. A virágos növények testének külső tagoltsága lehetőleg élő példányokban bemutatva. A

növények életfolyama főbb vonásokban. A megismertetett növények csoportosítása a természetes rendszernek megfelelőleg. A nevezetesebb rendszerek s Linné seregeinek megismertetése. A közönségesebb fák s nevezetesebb ipari és gazdasági növények. A növények földrajzi elterjedése, különös tekintettel honunk virányára. Tankönyv: Róth Samu, A növénytan alapvonalai. Budapest, 1881. Tanár: dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan, hetenkinti 4 órában. Algebra. Ismétlések. Első fokú egyenletek egy s több ismeretlennel. A kétagúak magasabb pozitív egész hatványai; Pascal-féle háromszög. Számítási haladvány. Számolás gyökjelekkel. Négyzet-gyök és az ismeretlenek kiszámítása másodfokú egyenletekben. Köb-gyök. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszámítási. Budapest, 1882. — Mértan. A planimetria főtételei. Tankönyv: Lutter N., Mértan I. r. Budapest, 1881. Tanár: Stancel Károly.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. A rendgyakorlatokról az alsóbb osztályok anyaga bővítve; összetett szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a tám-, nyiktám-, függés-, hajlított karonfüggés-, lengés-, forgás-gyakorlatok, magas és távugrás. Tanár: Kovács István.

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: Markos Imre.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. Kath. hitágazattan. Tankönyv: dr. Wappler, A kath. egély tankönyve II. r. Budapest, 1870. Tanár: Arányi Ágost.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Rethorika, a prózai műfajok elméleti ismertetése s megfelelő prózai művek olvasatása. Költői olvasmány: Shakspere Coriolanusa, ennek tartalmi magyarázata a drámai szerkezet föltüntetésével. Havonkint egy házi írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Névy L., Rethorika. Budapest, 1880. U. a. Olvasmányok. Névy, Shakspere Coriolanus. Tanár: Cserép Sándor.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. A verstan, válogatott balladák és lyrai költemények fordítása s elemzése. Havonkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szemák, Német olvasókönyv III. r. Budapest, 1879. Tanár: Firtinger Jakab.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismétlések s iránytani szóbeli gyakorlatok mellett olvasatott: Sall. Jug.; Virg. Aen. II. Cic. or. de imp. Cn. Pompeii. — Havonkinti 2 órában írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Cai Sall. Crispi lib. de bello Jug., ed. Dietsch. Lipsiae, 1874. P. Virg. Maronis. Aen. epitome, ed. Hoffmann. Vindobonae, 1875. Cic. or. ed. Klotz. Lipsiae, 1878. Tanár: Hajnal Imre.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. Az egész ígétan s bevezetés a mondattanba. 45 Aesopus-féle mese s 18 adoma s apróbb elbeszélés. Xenophon Anabasis, I. k. Kéthetenkint isk. írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Curtius, Görög nyelvtan. Budapest, 1882. Schenkl, Görög elemi olvasókönyv. Budapest, 1881. Xenophontis expeditio Cyri A. Hug. Lipsiae, 1881. Tanár: Baligó János.

Történelem, hetenkinti 3 órában. Az ujkor története a bécsi congressusig. A fölfedezések, a tudomány és a művészet ujjáéledése. A vallásos reform. A vallásos és nemzeti háborúk. A fejedelmi absolutismus kora. A franczia forradalom és Napoleon kora. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet III. r. Bpest, 1882. Tanár: Magyar Gábor.

Természetrájz, hetenkint 3 órában. Álatlan. Az állati test külső és belső szerveinek leírása és egymással való összehasonlítása. Az állati szervek berendezése alapján az állattörzsek megismertetése, rendszerezése. Az egyes típusok általános és részletes jellemzése s egyes osztályok főbb képviselőinek leírása, különös tekintettel hazánkra s a közéletben gyakoribb állatéleti jelenségekre. Az állatok földrajzi elterjedése röviden. Tankönyv: Pap János, Az állatok természetrajza. Budapest, 1882. Tanár: dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. Ismétlések. A hatványozás általánosítása. (Negatív kitevők és alkalmazásuk a tizes számrendszerben, törtkitevők.) Brigg-féle logaritmusok. Műveleti szabályok, logaritmusok kiszámítása és számítás logaritmusokkal. Síkháromszögtan. (A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szögfüggvények értelmezése tetszőleges szögekre. Szögek összegének és különbségének függvényei. Ferdeszögű háromszögek.) Stereometria. Azon bevezető fogalmak és tételek sora, melyek a felszín és köbtartalom kiszámítására szükségesek. Szögletes testek mérése. Tankönyv: Lutter Nándor, Betűszám. Budapest, 1882. U. a. Mértan. Budapest, 1881. Tanár Markos Imre.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben; összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; szerelvényeken: a tám- és nyíktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és átlendülések, forgások, magas- és távugrásgyakorlatok. Tanár: Kovács István.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: Markos Imre.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. Kath. erkölcsstan. Tankönyv: dr. Wapler A., A kath. erkölcsstan. Budapest, 1870. Tanár: Arányi Ágost.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. A verstani szabályok áttekintése és alkalomszerű ismétlése. A költői műfajok elmélete, tekintettel történeti fejlődésükre. Költői magánolvasmány mellett megfelelő aesthetikai és politikai értekezések iskolai olvasása. Remekművek taglaló ismertetése. Havonkint egy házi írásb. dolgozat. Tankönyv: Névy L., Poetika. Bpest, 1880. U. a. Olvasmányok. Tanár: Cserép Sándor.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. Prózai és költői darabok fordítása és elemzése; Goethe Herman und Dorothea-jának, Schiller Wilhelm Tell-jének fordítása és széptani elemzése. Havonkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szemák István, Német olvasókönyv IV. r. Budapest, 1879. Tanár: Firtinger Jakab.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismétlések s iránytani s szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmányok: M. T. Ciceronis orat. de imp. Cn. Pompeii és in Catilinam I. — M. T. Ciceronis epist. ad Fam. V. 2. 7. XIV. 2. — Ad. Att. II. 21., 22., III. 5. — Költői olvasmány: Virg. Aen. XI. — Havonkint két órában írásbeli gyakorlat. Tankönyv: M. T. Ciceronis orat. ed. Klotz. Lipsiae, 1877. — P. Virg. Maronis Aen. epitome, ed. Em. Hoffmann. Vindobonae, 1875. Köpesdi Sándor, M. T. Cicero válogatott levelei. Budapest, 1879. Tanár: Budavári József.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. A mondattan s homeri szójárás tüzetes áttekintése. Homeri Odysseae IX. X. ed. Guil. Dindorf. Lipsiae, 1875. Herodot VI. k. A. Wilhelm. Vindob., 1867. Kéthetenkint egy isk. írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szamosi Görög nyelvtan II. r. Budapest, 1883. Tanár: Baligó János.

Politikai földrajz, hetenkinti 2 órában. Európa, Ázsia, Afrika, Amerika államainak történeti vázlata, természeti leírása, ipara, kereskedelme, lakosai vallás és nemzetiség tekintetében, alkotmánya, honvédelme és gyarmatügyi viszonyai. Tankönyv: Scholtz Albert, Politikai földrajz. Budapest, 1883. Tanár: Pap József.

Természettan, hetenkinti 4 órában. Általános tulajdonságok és erők, eröműtan, rezgés-, hang- és fénytán. Tankönyv: Fehér Ipoly, Kísérleti természettan. Budapest, 1882. Tanár: Farkas László.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. *a)* Algebra. A másodfokú egyenletek elmélete. Felsőbb rendű egyenletek. Számítási és mértani haladványok. Kamat-kamatszámítás. *b)* Geometria. Háromszögtani

ismétlések; térta. Tankönyv: Lutter Nándor, Betűszámta. Budapest, 1882. — U. a. Mértan. Budapest, 1881. Tanár: Markos Imre.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben; összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; szerelvényeken: a tám- és nyiktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és átlendülések, forgások, magas- és távugrás. Tanár: Kovács István.

Nyolczádik osztály.

Osztályfőnök: Farkas László.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A r. k. egyház története. Tankönyv: Ivánkovic János, A kath. egyház története. Szeged, 1884. Tanár: Arányi Ágost.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Irodalomtörténet a legrégebb időtől a jelenig. Nyelvészeti és szépészeti fejtegetések. Megfelelő írásbeli dolgozatok. Tankönyv: Beöthy Zsolt, A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése, I. II. k. Bpest, 1880. Tanár: Cserép Sándor.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Előadattak és fejtegettek egyes prózai művek nevezetesebb szerzőktől, továbbá: Goethe, Iphigenie auf Tauris. A német irodalom főbb vonásokban. Havonkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szemák, Német olvasókönyv IV. r. Budapest, 1879. Goethe, Iphigenie auf Tauris. Tanár: Firtinger Jakab.

Latin nyelv, hetenkinti 5 órában. Nyelvtani ismétlések s iránytani s szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány: P. C. Tacit. Ann. libr. I. VI. — Költői olvasmány: Q. Horatii Flacci Carm. I. 1. 2. 3. 4. 7. 10. 11. 12. 14. 15. 18. 20. 22. 24. 28. 29. 31. 34. 35. 37. Carm. II. 2. 3. 6. 10. 13. 14. 15. Carm. III. 3. 4. 13. 30. Carm. IV. 5. 7. Epod. 1. 2. 7. 9. 13. Satir. I. 1. 6. 9. Epist. I. 1. 10. 19. 20. Epistola ad Pisones. Kéthetenkint egy írásb. dolgozat. Tankönyv: P. C. Taciti Ann., ed. Car. Halm. Lipsiae, 1881. Q. Horatii Carmina selecta, ed. C. S. Grysar. Vindobonae, 1872. Tanár: Hajnal Imre.

Görög nyelv, hetenkinti 4 órában. Homeri Ilias. XVI. XVII. ed. Guil. Dindorf Lipsiae 1875. Platonis Apologia Socratis ed. C. Hermannus. Kéthetenkint isk. írásb. gyakorlat. Tanár: Budavári József.

Történelem, hetenkinti 3 órában. Magyarország története, tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére. Tankönyv: A magyarok története rövid előadásban, Horváth Mihálytól. Bpest, 1876. Tanár: Magyar Gábor.

Természettan, hetenkinti 4 órában. Hőtan, az anyag szerkezete, delejesség, villanyosság, a kosmographia elemei. Tankönyv: Fehér I. Kisérleti természettan. Bpest, 1882. Tanár: Farkas László.

Mennyiségtan, hetenkinti 2 órában. Kapcsolástan, kéttagúak hatványozása. Ismétlések. Tankönyv: Lutter, Betűszám. 1879. Tanár: Stancel Károly.

Bölcészeti előtan, hetenkinti 3 órában, Psychologia: a lelki élet mivolta s megismerésének módszere, a lelki állapotok osztályozása, a képzetek (ismerés), érzelmek (kedély) és vágyak (akarat) psychológiája, a lelki és testi élet viszonya. — Logika: a gondolkodás mibenléte és formái, a logika felosztása, az elemtan. Tankönyvek: Klamarik János, Psychologia. Bpest, 1876. U. a. Logika. Bpest, 1882. Tanár: Farkas László.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben; húzódások és vonulások, összetett szabadgyakorlatok, botgyakorlatok szabadgyakorlatokkal összekötve. Szerelvényeken: a tám-, nyiktámlengés-, menés- és szökésgyakorlatok; lengés, föl- és átlen-dülés, forgásgyakorlatok magas és távugrás. Tanár: Kovács István.

Írásbeli feladványok.

I. A magyar nyelvből és irodalomból.

V. Osztályban.

Az állatok sorsa szárazság és esőzés idején. Az olvasmány alapján. — „Both bajnok özvegye“ cz. költemény tárgya s ennek költői feldolgozása. — Melyek az ifju legnemesebb örömei? — „Mátyás anyja“ cz. költemény verses alakjának magyarázata. — A tél örömei. — A villámhárító leírása. — Az ősmagyarok erkölcsi vonásai. Az olvasmány alapján. — A takarékos és fősvény. Jellemkép. — A mértékletes és erkölcsös életről. Értekezés. — Vázlatok készítése különböző tétélekről.

VI. Osztályban.

A történelem az élet mestere. Értekezés. — Miben áll Columbus jellemének valódi nagysága? — A növények táplálkozása és szaporodása. Természetrajzi értekezés. — Corioli ostroma Shakspere tragoe-diájában, különös tekintettel Marcus jellemzésére. — A vetés és aratás képe az emberi életnek. Párhuzam. — Deák Ferencz „Felirati javaslat“-ának első részében előforduló belső érvek és azok forrásai. — C. Marius beszéde a népgyülésben (Caius Sallustius Crispus „Jugurthá“-jából). — Tetszés szerint választott emlékbeszéd tartalmi kivonata. — Hosszú út vezet a tudomány magasabb polczára, de a léleknek naponkint újabb ismeretekkel gazdagulása annak fáradságait kedvessé teszi. (Kölcsey.) Értekezés.

VII. Osztályban.

Igazolja-e a történelem a szellemi erő fölényét az anyagi fölött? Fejtegetés. — A monda, rege és népmese jellemző saját-ságainak párhuzamos egybeállítás. — A szelek káros és hasznos volta. — A „Zrinyiász“ néhány epizódja, ama művészeti hatás fejtegetésével, melynek előmozdítására szolgálnak. — A szivárvány keletkezése. — A keresztes hadjáratok hatásairól. — A dal és óda közötti különbség.

— E közmondás jelentőségéről: „Jó vég köti a munka koszoruját.“
— Miféle indokokat használ a drámaíró az ugynevezett költői igazság kiszolgáltatásakor általában.

VIII. Osztályban.

Arany János „Buda halála“-ban felhasznált hősmondák költői szervezetük feltüntetésével. — Időnk tőke, foglalkozásunk kötelesség, életünk munka. — Minő okok folytak be az arany bulla keletkezésére? Történelmi értekezés. — Mily összefüggés van a testek halmazállapota és hőmérséklete között? Természettani értekezés. — Mik voltak a tudományok ujjaéledésének legkiválóbb okai? — Mily összefüggés van a fogalmak tartalma és terjedelme között? Bölcs értekezés. — Kisfaludy Károly érdemei a drámairás terén. — Valamely eposz meséjét kivonni.

II. A német nyelvből és irodalomból.

V. Osztály.

Aesopus. — Die Wiege und der Sarg. — Fortsetzung. — Der Winter. — Diogenes. — Die wandernden Zigeuner. — Alcibiades. — Der Frühling. — Die Luft. — Fortsetzung.

VI. Osztály.

Der brave Mann. — Von der Sprache. — Die Vortheile der Eisenbahnen. — Aus der Physik. — Die Bestrebungen des Menschen. — Die wolthätigen Werke. — Das laute Lesen. — Nutzen der Bäume. — Die Dankbarkeit. — Das Kupfer.

VII. Osztály.

Wass sollen wir lesen? — Curtius. — Aristoteles wird Alexanders Erzieher. — Der griechische Jüngling. — Cato. — Das Licht. — Die Erfahrung. — Die Hausthiere. — Fortsetzung. — An der Quelle.

VIII. Osztály.

Die Eroberung des Landes. — Arnold von Winkelried. — Von dem goldenen Zeitalter. — Vom Unglücke. — Von der Muttersprache. — Die Wörter. — Alexander Csoma von Körös. — Johann Hunyadi's Character.

III. Érettségi dolgozatok.

1. Magyar dolgozat. Főadatott:

a) Mily befolyása van a nap melegének a földi természetre?

δ) Kölcsey Ferencz irodalmi működésének ismertetése és rövid jellemzése olvasott munkái alapján.

c) Hunyadi János élet- és jellemrajza. Dolgozott: 42; jelesre: 13, jóra: 19, elégségesre: 10.

2. Német dolgozat. Föladatott: Szt. Imre gondos neveltetése és kora halála (Vagács-Schiebinger, 163 db). Dolgozott: 42; jelesre: 19, jóra: 17, elégségesre: 6.

3. Latin dolgozat. Föladatott: Hannibal életének végnapjai. Fordítás magyarból latinra. Dolgozott: 42; jelesre: 12, jóra: 15, elégségesre: 15.

4. Görög dolgozat. Föladatott: Herod. IV. 97. Fordítás görög-
ből magyarra. Dolgozott: 42; jelesre: 13, jóra: 14, elégségesre: 12, elégtelenre: 3.

5. Mennyiségtani dolgozat. Föladatott:

$$a) \frac{a + b - 2x}{\sqrt{(a-x)(b-x)}} = \frac{10}{3}$$

δ) Egy háromszög területe 1957.08 cm.^2 , $\alpha \leq 37^\circ 32' 58''$,
 $\beta \leq 49^\circ 24' 36''$. Mily nagyok az oldalak és a magasság? — Dolgozott: 42; jelesre: 12, jóra: 9, elégségesre: 16, elégtelenre: 5.

A tanulók előmenetele.

A) A kötelezett tantárgyakban.

ELSŐ A. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, öszöntődjás vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Széprás		Tornázás
Apró László	4	4	4	3	4	3	3	3	2
Ausländer Izsó, zsidó	1	2	1	1	2	2	3	2	2
Balogh István	3	3	2	2	2	2	3	1	2
Beck Fülöp, zsidó	3	3	3	3	3	3	3	3	2
5 Benedikt Dezső, zsidó	1	2	2	1	1	2	2	3	1
Berdenich Jenő	2	3	3	1	3	2	2	1	1
Békei Béla, zsidó	2	2	2	3	3	3	3	2	2
Busa József, ism.	2	2	2	1	3	2	2	2	1
Feisthammel Lénárd	4	4	4	4	4	4	3	1	2
10 Feisthammel Márton, ism.	2	3	3	1	2	2	1	—	1
Fejér Samu	2	3	2	1	3	3	3	3	2
Feldbauer Lajos, zsidó	2	3	3	3	3	3	3	2	2
Ferderber Béla, zsidó	1	2	2	1	1	1	2	3	1
Fischer Vilmos, zsidó	1	1	1	1	1	1	3	3	1
15 Fleischer Ádám, zsidó	3	3	3	3	3	3	3	1	3
Frankl János, zsidó	3	4	4	2	3	2	3	1	2
Friedl Mihály	3	3	3	2	2	2	1	1	2
Fromm Miklós, ágost.	2	3	3	2	3	3	3	2	1
Gyúgel Pál	1	1	1	1	1	1	3	2	1
20 Huszka Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Iszkrics Mihály, gör. kel.	2	4	4	4	4	3	2	2	2
Jakó Gyula	2	3	2	2	3	3	3	2	2
Janik Gábor	2	3	3	2	3	3	2	2	2
Jäger Árpád	3	3	3	2	3	3	2	2	2
25 Jevrics Szvetozár	1	2	2	1	3	2	3	2	2
Jung Rezső	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Katona Ferencz	3	4	4	4	4	3	3	2	3
Keiner Fülöp	4	4	4	4	4	4	3	2	2
Kovács Mihály	2	3	3	2	3	3	1	2	1
30 Krausz Miklós	1	2	2	1	2	2	1	1	1
Krim József	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Kucsora Mihály	3	3	3	2	3	3	2	3	1
Kunitzer Mózes, zsidó	3	3	3	2	2	3	3	2	1
Kuzmann Oszkár, zsidó	2	2	1	2	2	3	3	3	2
35 Lakatos István	3	3	3	1	3	3	2	—	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Lamper Lajos	2	2	2	1	2	1	2	1	1
László Gyula	1	2	2	1	2	2	2	2	1
Meng József	2	2	2	1	1	1	3	2	1
Nováky Árpád	3	3	3	3	4	3	3	1	2
40 Oka József, ism., gör. kel.	2	3	3	2	2	2	2	2	2
Pap Ákos	2	3	3	2	3	4	2	2	2
Pap Károly, gör. kel.	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Polacsek Mihály, zsidó	1	2	2	1	2	2	3	3	2
Polczner Árpád	2	2	2	1	2	2	2	2	1
45 Ráck Lipót	2	2	2	2	2	2	1	2	1
Reitzer Sándor, zsidó	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Réthy Húgó, zsidó	2	3	2	3	4	3	3	3	2
Rojcsek Ottó, ism.	3	3	2	3	3	3	2	—	2
Róth Károly, zsidó	3	3	3	3	4	4	2	1	2
50 Rosenfeld Mór, zsidó	3	3	3	3	4	4	3	3	2
Schmidt Béla	3	3	3	3	4	3	3	3	2
Schneider József	3	3	3	3	3	3	3	—	1
Slávik Vendel	3	4	4	3	4	3	2	2	2
Somogyi Ambrus	3	4	4	4	4	3	3	2	2
55 Szabó Mihály	2	3	3	2	3	3	2	2	1
Szilber Dezső	3	3	3	1	3	3	3	2	1
Szűcs Neczkó András	2	2	2	2	3	3	2	2	1
Usztriczky Ferencz	2	3	3	1	3	3	1	—	1
Valeth János	4	4	4	3	4	4	3	3	1
60 Veszely Gyula	3	3	3	2	3	3	2	2	1
Volk Mátyás	3	4	4	4	4	4	2	1	1
Waltner Pál	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Wellisz Arthur, zsidó	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Zóra Feodor, gör. kel.	2	4	4	4	4	4	3	2	2

Kimaradtak:

65 Augenstein Pál.	Heim Antal, ism.
Ádám Béla.	70 Kocsis Pál.
Csányi Sándor, ism.	Lembich Henrik.
Gönczi Izsó, zsidó.	Lőrincz Lajos.
Teimer Húgó.	

Magántanulók:

Bodnár Zsigmond.	Dimitrijevics Milivoj.
75 Büchler Jenő.	Issekutz Jenő.

Összesen: 77.

ELSŐ B. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r e g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírá		Tornázás
Bálint Géza	2	2	3	3	3	3	4	2	1
Bálint Miklós	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Baranyai István	2	2	2	2	3	2	4	2	1
Barta József	2	2	3	1	3	3	3	2	1
5 Benedikt Jenő, zsidó	1	1	1	1	1	1	3	3	1
Berecz Sándor	2	2	3	3	2	2	3	3	1
Biever János	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Búja Ferencz	1	2	2	2	3	3	2	3	1
Czinner Vilmos, zsidó	2	3	3	2	3	3	3	3	1
10 Dózsai Mihály, zsidó	2	1	2	1	3	1	2	3	1
Drobnik Márton	3	4	4	4	4	4	4	2	2
Fehér Pál	3	2	3	2	3	3	2	2	1
Feuer Béla, zsidó	1	1	2	1	3	3	2	3	1
Follráth Gyula	2	1	1	1	2	2	2	2	1
15 Gödrich Géza	3	4	3	4	4	2	3	3	2
Gruber Károly, zsidó	1	1	2	1	2	1	3	3	1
Győri Gyula	3	3	3	3	3	3	2	2	1
Gyürei Béla, helv.	2	2	3	2	3	2	2	2	2
Halász Lajos	2	2	2	2	3	1	2	2	2
20 Hoffmann Miklós, ism.	1	2	2	2	3	1	2	2	1
Hoffer Géza	3	4	4	4	4	4	4	2	2
Horváth Dezső	2	3	3	2	3	2	3	3	2
Huszár Dezső	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Jeck Péter, ism.	2	2	3	2	3	3	3	2	1
25 Katona János	3	3	3	3	4	3	2	3	2
Klein Béla, zsidó	2	2	3	3	3	3	4	3	2
Kohlmann János	1	2	2	1	3	2	2	2	1
Krahl Lajos, zsidó	1	2	3	2	3	3	3	3	2
Krem Károly, ág. v.	2	4	4	4	4	4	4	2	2
30 Krem Rudolf, ág. v.	2	4	4	4	4	4	3	2	2
Laub József	3	4	4	4	3	4	3	3	2
Lengyel Ferencz	4	4	4	4	4	4	4	2	3
Lestár Imre	3	3	3	3	3	4	4	—	2
Lovászy Dezső	3	3	3	3	4	4	4	2	2
35 Mátyás Miklós	2	2	2	1	3	2	3	3	1
Mártis Imre	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Novák Ferencz	1	2	2	2	1	1	3	2	1
Poldesz Rikárd, zsidó	1	1	2	1	2	3	3	3	1
Politzer József, ism., zsidó	2	3	3	3	4	2	3	3	2
40 Popovits Coriolán, ism., gör. kel.	2	3	3	3	4	3	2	2	1
Prelogg János	2	3	3	3	4	3	3	2	2

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Reiner Oszkár, ism.	3	3	3	2	3	3	3	2	2
Reiter Miksa, zsidó	1	2	2	1	2	2	3	2	1
Reviczky Rudolf, öszt.	3	3	3	3	3	3	4	2	3
45 Rózsa Szilveszter	1	1	1	1	3	2	3	2	1
Rusz János, ism.	2	2	2	2	2	1	2	—	1
Scheibling József, ism.	2	2	2	3	3	1	2	1	1
Silberberg Árpád, zsidó	1	1	1	2	2	3	2	2	1
Schütz Béla	3	4	4	4	4	3	4	3	2
50 Szabó Gyula, ism.	2	3	3	2	3	2	3	2	2
Szécsén Vilmos, zsidó	1	1	2	1	3	1	3	3	1
Stanisits Jenő, gör. kel.	2	3	3	3	4	3	3	2	2
Schwarz Zsiga, zsidó	1	1	1	1	3	2	4	3	1
Tábit Jeremiás	1	1	2	1	2	1	2	2	1
55 Tenner Jenő, zsidó	4	2	3	2	3	3	2	—	2
Tézsza Ferencz, ism.	3	3	4	3	4	3	3	2	2
Tóbiás Ferencz	3	4	4	4	4	3	2	2	3
Tóth Imre	3	4	4	3	4	4	3	2	2
Tóth József	4	4	4	4	4	3	4	3	2
60 Vetro Márton	2	3	3	3	3	3	3	—	1
Volf Károly	3	4	4	4	4	3	3	2	2
Volford Pál	3	4	4	4	4	4	3	2	2
Zimmer József	3	3	3	3	3	3	2	3	1

Kimaradtak :

Bakacsi Imre.	Grönevald Rudolf.
65 Balog Mihály.	70 Kaity József.
Benkő Gábor.	Krizanits Imre.
Engelsz János.	Nyilassy Ágost.
Euler János.	Nováczky Pál.

Olajos István.

Meghalt :

75 Singer Jakab.	Összesen : 75.
------------------	----------------

ELSŐ C. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Bálint József	3	3	4	3	3	3	2	2	2
Becker János	3	3	3	3	3	3	1	2	1
Bieber Jenő	2	2	2	2	2	3	2	2	1
Blaustein Náthán, zsidó . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5 Böngyik Árpád	3	2	3	3	3	3	2	2	2
Csikós József	3	2	3	3	3	3	3	3	1
Dobroszavlev Zsivó, g. k. .	2	4	4	4	4	4	2	3	2
Engel József, zsidó	3	3	4	4	4	3	3	3	2
Fogas József	2	1	1	2	2	2	1	2	2
10 Franz Sándor	4	4	4	4	4	4	1	2	2
Friedmann Hermann, zsidó	1	2	3	1	3	2	3	3	2
Gensinger Péter	3	3	3	2	3	3	1	3	1
Goldarbeiter Sándor, zsidó	2	2	2	2	3	3	2	2	1
Götz Károly	2	1	1	1	1	1	3	2	1
15 Grand Gyula, ism.	3	3	2	3	3	2	3	3	2
Gunczer István	4	4	4	4	4	4	2	3	2
Hahn Márton, zsidó	1	1	2	1	2	2	3	2	1
Hammang József	3	3	4	3	3	3	3	3	2
Hoffmann Miklós	4	3	4	4	4	3	2	2	2
20 Hollinger Péter	4	4	4	4	4	4	3	2	2
Horváth Taksony ág. v. . . .	3	4	3	3	3	3	3	3	2
Hulvák István	2	2	3	2	3	1	2	2	1
Ivanovits Sándor, g. kel. . .	2	2	2	2	3	3	2	3	1
Jasper Mihály	3	4	4	4	4	3	2	2	2
25 Jung Domokos	3	2	2	2	2	3	3	2	1
Junker Imre. ism.	3	3	3	2	3	3	2	2	1
Kálmán Ferencz	2	2	2	1	3	2	2	2	1
Kohn Arthur, zsidó	3	3	4	3	3	3	3	2	2
Korpási Márton	3	4	4	4	3	4	3	2	2
30 Kulinyi Béla, helv. v. . . .	2	4	4	3	4	4	2	2	2
Kulinyi Károly, helv. v. . .	2	3	3	2	3	3	2	2	1
Ladányi József, ism.	3	4	4	4	4	3	2	2	2
Lantos Béla, ism.	1	2	2	2	1	1	1	1	1
Letzter József, zsidó	2	2	3	2	3	3	2	2	2
35 Martin György	3	3	3	3	3	3	1	2	1
Mészáros János	2	3	3	2	3	2	3	2	1
Mihalovics Ernő	2	2	3	1	1	3	2	2	1
Nagy Zoltán, h. v., ism. . .	1	2	2	1	3	3	2	2	1
Nyáry Sándor, ism.	3	3	3	3	3	3	2	2	2
40 Nyilasi Sándor	3	2	3	3	3	3	2	3	2
Ottovay József	2	1	2	1	2	2	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Kajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Paschkesz Leopold, zsidó	v. n. t.	2	2	2	1	3	3	3	1
Pollák Adolf, zsidó	1	2	3	2	3	3	3	2	1
Putz Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1
45 Racher Márton	4	4	4	4	4	4	3	3	2
Riesz János, ism.	3	3	4	3	4	3	3	2	2
Sántha András	3	2	3	3	3	2	1	2	2
Schnabel Károly	3	2	2	2	3	3	2	3	3
Schorr Saul, zsidó	1	3	3	3	2	1	2	2	1
50 Schwartz Emil, zsidó	1	3	3	2	2	2	2	2	1
Steiner Fábán, zsidó	3	4	4	4	4	4	2	2	2
Szauer Ferencz	2	3	2	2	3	1	3	2	2
Székesy Ferencz	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Szmetán Ignác, zsidó	1	1	1	1	1	1	2	2	1
55 Szűts Béla, ism.	2	3	3	2	3	3	2	1	2
Tajthy Zoltán	3	3	3	2	3	3	2	1	1
Takó János	4	4	4	4	4	4	3	—	2
Tarjányi Gergely	2	2	2	2	3	3	1	2	1
Temesváry Géza	1	1	1	1	1	1	2	2	1
60 Temesváry Imre	3	3	3	3	3	3	2	2	1
Tengler Jakab	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tóth Ferencz	3	4	4	3	4	3	2	2	2
Tóth József	3	4	4	4	4	3	2	2	2
Vékes Béla, ism.	3	3	3	2	3	3	2	2	1
65 Waldmüller Béla	3	4	4	4	4	3	3	2	2
Wolf Izsó, zsidó	2	2	3	3	3	3	1	3	1

Kimaradtak :

Antal Jenő, helv. v. 70 Nagy Sándor.
Fehér Lajos. Szmezsányi Miklós.
Hegedüs György. Thierjung Mátyás.
Vass Andor.

Meghalt: Nikolits István.

Összesen: 74.

MÁSODIK A. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Kajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Aigner Ernő	1	3	3	1	3	2	1	2	1
Arany Ákos, zsidó	2	2	3	2	3	3	2	2	2
Bartha Ödön, ism.	3	3	3	3	3	3	1	2	2
Chmelik István	3	4	4	3	3	3	2	2	2
5 Darvasy Károly	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Deutsch Aladár, zsidó, ism.	2	1	2	2	2	1	3	3	2
Dobránsszky Dezső	1	3	3	2	3	3	1	3	1
Farkas András	3	3	4	4	3	3	3	2	2
Feuer Ármán, zsidó	3	3	4	3	4	3	2	3	2
10 Fried Károly, zsidó	1	2	2	1	2	2	2	2	1
Fuchs Mihály	3	3	3	3	3	4	1	3	2
Galló Péter	4	4	4	4	3	4	3	3	2
Gácsér András	1	2	2	2	3	3	3	2	1
Gerentsér László	1	2	2	2	2	2	1	1	2
15 Gyólai István	2	3	3	2	3	2	2	2	1
Hack Róbert	2	3	3	2	2	2	2	2	2
Haris Andor, gör. kel.	2	2	3	1	3	2	2	—	1
Hauser Ignác, zsidó	1	2	2	1	3	2	1	2	1
Herbich Lajos	2	3	3	3	3	4	3	3	1
20 Herczmanszky Alfréd	2	3	3	3	3	2	1	3	1
Holzinger Ádám	1	2	1	1	2	2	3	1	1
Karch János	1	2	2	3	3	3	1	2	1
Kolling Ádám	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Kollmann Béla	2	2	2	1	3	2	2	2	1
25 Körösy Antal	2	3	3	2	3	3	2	1	2
Krausz Béla, zsidó	2	3	3	2	3	3	3	3	2
Kreybig Rezső	2	3	3	1	3	3	3	2	2
Kriegner Gyula	2	3	3	3	3	3	3	3	1
Laczay Gyula, ism.	2	3	3	2	3	3	3	2	1
30 Laping Miklós	2	2	2	1	2	2	1	2	1
Lázár Leó, zsidó	2	2	2	2	3	3	2	2	2
Lélek Gáspár	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Löffler Gyula, zsidó	3	4	3	3	3	3	3	2	1
Löwinger Sándor, zsidó	1	2	2	3	3	3	3	2	1
35 Magyar Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mészáros János, ism.	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Milosevits Dániel, gör. kel.	2	4	4	4	4	4	1	2	2
Miu Szilárd, gör. kel.	2	3	4	3	3	3	1	3	2
Müller Izsó, zsidó	4	3	3	3	3	4	3	2	2
40 Noszlopy Pál	1	2	1	1	2	2	2	2	1
Obláth Zoltán, zsidó	2	3	3	4	3	3	3	2	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Patzauer Sándor, zsidó	3	2	3	2	3	2	1	3	2
Proll Lajos	1	1	2	1	2	1	2	2	1
Reinitz Ármin, zsidó	1	1	1	2	3	2	1	—	1
45 Reitzer Emil, zsidó	2	3	3	3	3	3	1	2	2
Rosenberg Alfréd, zsidó	2	3	3	2	3	3	2	3	1
Schallek Rezső	3	3	3	2	3	3	2	2	2
Schneider Béla	2	3	4	3	3	3	3	3	2
Somogyi József	2	3	3	3	3	3	2	—	2
50 Stecher Péter	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Szivy Béla	2	3	3	2	3	3	2	3	2
Tóth Imre	2	2	3	2	3	2	2	2	2
Tóth Nándor	2	3	3	3	3	3	3	2	2
Varga István	2	2	3	1	2	3	1	2	1
55 Weisz Izsó, zsidó	1	2	1	1	2	2	1	2	1
Weisz Kornél, zsidó	1	2	2	1	2	2	1	2	1
Weisz Róbert, zsidó	1	2	2	1	2	1	1	2	1
Willkomm Ádám	2	2	2	1	2	1	2	2	1

Kimaradtak :

Gazibara Milán. Rosenstock Ödön, zsidó.
60 Heckl János. Zsarkó János.
Manusov Ferencz, ism.

Magántanulók :

Lillin József. 65 Schambach Emil.

Összesen : 65.

MÁSODIK B. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Szépírtás		Tornázás
Áberle Aladár, ism.	2	3	3	2	3	2	3	2	2
Bak Jenő, zsidó	1	2	3	4	3	3	2	3	2
Bayer György	3	4	4	3	4	4	3	3	2
Ecsedy Ferencz	3	3	3	2	3	3	2	—	1
5 Engels Gyula, ism.	2	2	2	2	3	3	2	3	1
Ferch Nándor	1	2	2	1	2	3	2	2	1
Fixmer Ferencz	2	2	2	1	3	3	2	2	1
Flesch Rudolf, zsidó	1	1	2	1	2	3	1	2	1
Grósz Péter	3	4	4	3	3	3	1	2	2
10 Grulich Lajos	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Gulyás László, ism.	2	2	3	3	3	1	2	1	2
Hahn Jakab, zsidó	2	2	3	4	3	3	3	2	2
Held Gusztáv	2	3	3	2	3	2	2	3	1
Horváth Gyula	3	4	4	3	3	3	3	2	3
15 Horváth Lajos	1	2	2	1	3	1	1	1	1
Jakó Vilmos	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Jedlicska György	3	4	4	4	3	2	3	2	2
Jókai Endre, ism.	2	2	2	1	3	2	2	3	2
Kálló Gyula	3	2	2	1	3	3	1	2	1
20 Kánitz Lőrincz	3	3	4	4	3	3	3	3	2
Keszler Károly	3	3	3	2	3	3	2	3	1
Kopasz Mátyás	1	2	2	1	2	2	2	—	1
Kovács Gyula	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Kövecz Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1
25 Krohn Antal	2	3	3	1	3	2	2	2	1
Lengyel Győző, ism.	4	3	4	4	4	2	1	2	2
Liptai Károly, zsidó	1	2	2	2	3	2	2	—	1
Lőwengard János, zsidó	1	1	2	1	3	2	2	3	1
Lukács István	3	3	3	2	3	3	2	2	2
30 Malcz József, ism.	3	3	3	3	3	3	1	2	2
Mandl József	2	3	3	2	3	3	2	3	2
Márki Ferencz	2	1	1	1	2	2	1	2	1
Meák Géza	3	3	3	2	3	3	2	2	2
Miklea Gyula, gör. kel.	2	3	4	3	3	2	3	3	2
35 Miklea János, gör. kel.	2	2	2	1	1	1	2	3	1
Mold József	2	2	3	1	3	3	2	3	2
Müller Ármin, zsidó	1	1	2	2	2	2	1	2	1
Nagy Mihály Antal	2	3	3	2	3	4	2	3	1
Nyilasi Andor	4	4	4	4	4	3	3	2	2
40 Ottovay Kálmán	2	2	2	1	2	2	3	2	1
Pap Róbert, zsidó	1	1	1	1	2	2	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Szépíráás	Tornázás	Magaviselet
Pálfy József	3	4	4	3	4	2	3	2	2
Prandell József	1	2	2	1	2	1	1	1	1
Preszly Ernő	3	2	3	1	3	3	3	2	2
45 Puppek József	3	3	3	3	3	2	3	3	2
Rostkovitz Arthur	3	3	3	3	4	3	2	2	3
Róth Bernát, zsidó	2	1	2	2	3	2	1	2	2
Schütz Miklós	1	3	3	3	3	3	2	2	1
Tausch János	2	3	3	2	3	2	1	2	1
50 Tápay Jenő	3	3	3	2	3	3	2	2	2
Tiefenthaler Rudolf	1	2	2	1	2	2	1	2	1
Till József	1	2	2	1	2	3	1	—	1
Tóth Géza, ism., ág. v.	1	2	3	3	3	1	2	2	2
Török István, helv. v.	1	2	3	2	3	3	2	2	2
55 Varga János	1	2	2	2	3	1	2	2	1
Varga József	2	3	4	3	3	2	3	3	2
Vas Béla	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Veliacha Károly	2	1	2	3	3	1	3	1	1
Viezner Gyula	2	2	2	2	2	1	2	3	2
60 Zappel Mátyás	2	3	3	2	3	3	3	2	1

Kimaradtak: Pomucz György, ism. Szabó István, ism.

Összesen: 62.

HARMADIK OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Alföldi Emil, zsidó . . .	3	3	2	3	2	3	3	3	3	2
Anton Miklós	1	3	2	2	3	2	2	2	2	1
Ausländer Vilmos, zsidó	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Bass Vilmos, zsidó . . .	1	2	2	3	2	1	3	3	3	2
5 Biedl Samu, zsidó . . .	1	2	1	2	3	2	2	2	2	2
Bráz József	1	2	2	3	3	2	3	3	3	1
Bús Lajos	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2
Csúry József	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2
Czettler Gyula	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
10 Dékány Mihály	2	3	3	4	3	3	3	2	1	1
Drugarin Tivadar, gör. kel.	1	3	2	3	3	4	4	3	3	1
Dudás Bódog	2	3	3	4	3	3	3	2	3	2
Engelmann Péter	2	2	2	3	3	3	2	2	1	2
Feiszthammel Mihály . . .	1	2	2	3	2	1	3	2	1	2
15 Ferenczy Béla	1	1	2	2	2	1	3	2	2	1
Flesch Mór, zsidó	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Fodor András	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Follráth Lajos	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2
Frankl Antal, zsidó	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
20 Friedmann Lajos, zsidó	1	2	2	3	2	3	2	2	2	2
Gera Károly	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1
Gönczi Elek, zsidó, ism.	2	3	2	3	2	1	3	1	3	2
Grabherr József	1	2	2	3	2	2	3	3	2	2
Hallinger János	3	3	3	4	3	4	3	3	2	2
25 Hammer Jenő	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2
Holczer Gyula, zsidó, ism.	3	3	3	3	2	2	2	2	3	2
Horváth József, ism.	1	1	2	2	2	3	3	2	2	2
Iszer Henrik	3	3	3	3	3	4	3	3	2	2
Josifovics Miklós, gör. kel.	1	2	2	3	3	3	3	3	2	2
30 Kerny Sándor, ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Kilián Béla	1	2	2	3	3	2	3	3	1	2
Király Kálmán, helv.	1	2	2	3	1	1	3	1	2	1
Kiss József	1	2	3	2	3	2	3	3	3	2
Kleiner Dezső	1	2	2	3	3	2	3	3	3	2
35 Klein Miklós	2	3	1	3	2	2	3	3	3	1
Klein Péter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Klemm Dénes	1	3	4	3	2	3	3	3	3	2
Knöbl Mihály	2	3	2	3	3	3	3	3	2	1
Konetsni József	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
40 Lieber Mátyás	1	2	2	2	2	1	1	3	2	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magavisclet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Kajzoló mértan		Tornázás
Löwinger Ákos, zsidó, ism. . .	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Lusztig Emil, zsidó . . .	2	2	1	3	2	2	2	3	2	2
Marschal Endre	3	3	3	3	3	3	4	3	3	2
Massa János	1	1	2	1	2	2	1	3	2	2
45 Móra József, ism.	1	2	3	3	3	2	3	2	2	2
Moravetz Gyula	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2
Moritz Vitus	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Movátz Ernő	3	3	2	4	4	3	4	3	3	2
Negron Traján, gör. kel.	2	3	2	3	3	4	4	3	3	1
50 Obláth Jenő, zsidó	2	2	2	3	2	2	2	3	—	2
Panián György	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2
Pálfy Dániel	2	3	4	3	3	3	3	2	2	2
Pálmay Dezső	2	3	4	4	3	3	3	4	3	2
Pap Károly	1	1	2	2	1	2	3	3	2	1
55 Paschkesz Manó, zsidó . .	v. n. t.	2	3	3	3	3	4	v. n. t.	2	2
Pollák Ernő, zsidó	2	2	2	2	2	3	1	2	2	1
Polner Kálmán	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Preszly Aladár, ism.	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Prileszky Zoltán	1	2	2	2	3	3	3	2	2	2
60 Prosznitz Mihály, zsidó	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Rác István	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Rác Zoltán, helv.	1	3	3	3	3	3	4	3	2	2
Reiter Ede	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Robicsek Dezső, zsidó . . .	3	3	3	3	3	4	3	3	3	2
65 Rózsa István	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Sávay Lajos	2	2	3	3	2	3	3	1	2	1
Schannen Ferencz	2	3	2	3	2	3	3	3	2	2
Schiller János	1	3	3	3	2	3	2	3	—	2
Schipper Gyula	2	3	2	3	3	2	3	3	3	2
70 Schmidt Kálmán	1	3	2	3	3	2	2	2	3	2
Schreiber Ottmár	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Schweiger Béla, zsidó	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Schweiger Dezső, zsidó, ism.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Schweighoffer György . . .	1	2	3	3	2	3	3	3	2	2
75 Schweighoffer Ödön	1	2	2	2	2	3	3	2	1	2
Somogyi István	2	3	2	3	3	3	2	3	3	2
Somosy Aladár, ism.	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Strébl Miklós	1	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Szél István	1	2	3	3	2	3	3	2	2	1
80 Valkay Ferencz	3	3	3	3	3	3	2	3	2	2
Vasas Ödön	2	3	3	4	4	3	3	4	2	2

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítás	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet.
Vass Károly	3	3	2	3	3	3	3	2	2	2
Wagner András	1	3	2	3	2	3	3	2	2	2
Wurmlinger Ignác, ism.	2	3	3	3	3	3	4	2	1	2

Vizsgálatlan maradt:

85. Haasz Richárd, zsidó.

Kimaradtak:

Hónheiser Ede.	Lőw Ákos, zsidó.
Jevrics Dusán, gör. kel.	90 Vékes István.
Kapunácz Demeter, gör. kel.	Uibner György.

Meghalt: Bart Fülöp.

Magántanulók:

Bayer Alajos, ism.	Nikolits Béla.
--------------------	----------------

Összesen: 94.

NEGYEDIK A. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r a g y a k								Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettan	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Altwer Gyula, zsidó, ism.	2	2	1	3	1	2	3	3	3	1
Bencsik Lajos	1	2	3	3	2	2	3	2	2	2
Bersán Aurél, gör. kel. . .	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Békei Nándor, zsidó	1	2	1	1	1	2	2	3	3	2
5 Brettner Mór, zsidó	1	3	2	3	2	3	3	3	2	2
Bücher Jakab	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Csikós Dezső	1	3	3	3	2	3	3	3	2	2
Doktor Ferencz, öszt.	1	1	1	2	2	2	3	1	1	1
Engels Fülöp	1	3	3	3	2	3	3	3	2	2
10 Greffner János	2	3	3	3	3	2	4	3	2	2
Hallósy Endre	1	1	2	2	1	1	2	1	—	1
Herczmanszky Emil	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2
Herf Miklós	3	2	1	2	2	3	2	3	2	2
Herzog Izsák, zsidó	1	3	1	2	2	2	2	3	3	2
15 Ivánkovits Árpád	1	3	3	3	2	3	3	3	1	1
Junkert Mátyás	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Juranovits Gyula, ism.	1	2	2	3	2	3	2	3	2	2
Kasza Lajos	1	1	3	3	2	2	3	2	2	2
Kiss János	1	3	2	3	2	3	3	2	1	2
20 Kovács-Kása Rókus	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
König Vilmos	1	3	2	3	1	1	3	3	3	2
Krausz Jenő, zsidó	2	1	2	2	2	1	3	2	1	2
Kráhl Sándor, zsidó, ism.	3	2	3	3	2	3	2	2	2	2
Kronstein Béla, zsidó	3	3	3	3	1	3	4	3	2	2
25 Kutassy Béla	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Löwy Jenő, zsidó	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Lukács Gyula	2	3	3	3	3	3	4	4	3	1
Maroscher Traugott, ág. v.	1	2	3	3	2	2	3	3	1	2
Maróczy Géza	1	2	3	3	2	3	3	2	1	2
30 Mihajla Sándor	1	1	1	2	1	2	3	2	2	1
Mihajlovits Milutin, g. k.	1	3	1	3	2	3	2	2	2	2
Molnár Imre	1	2	3	2	3	1	2	2	1	2
Nagy Endre, ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Návay Sándor	2	2	2	3	2	1	3	2	2	2
35 Onitiu Valér, gör. kel., öszt.	1	2	2	1	2	1	1	1	2	1
Pálmay Jenő	1	3	3	3	2	2	3	2	2	2
Politzer Arnold, zsidó	1	2	2	3	3	4	3	2	—	3
Prachthäuser György	1	2	1	2	1	3	2	2	1	1
Prinz Manó, zsidó	3	3	3	3	2	3	4	3	2	2
40 Priváry Géza	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1
Radoszav István, gör. kel.	1	3	2	3	3	2	3	3	2	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természetrajz	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Rotsch Hubert	1	1	1	2	1	1	2	1	—	1
Schlesinger Hugó, zsidó.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Schmidt József	1	3	2	3	2	3	3	3	2	1
45 Schorsch Ferencz	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Somogyi Szilveszter	1	2	3	3	1	2	3	1	1	2
Stern Izidor, zsidó	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Stojkovits Bogolyub, g. k.	1	3	3	3	2	3	4	4	2	2
Syrowy János, ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
50 Szobotka Dezső, id., zsidó.	2	2	2	3	2	3	3	3	3	2

Kimaradtak:

Dévy Rezső, ism. Szobotka Dezső, ifjabb, zsidó.
Singer Sándor, zsidó. Wittmann Mátyás.

Magántanuló: Daniel Ferencz.

Összesen: 55.

NEGYEDIK B. OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Amschlinger Ferencz . . .	2	2	3	4	3	3	3	3	3	2
Blüh Emil, zsidó . . .	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2
Bunford Gyula . . .	1	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Buzáth János, ism. . .	1	2	2	3	2	2	3	3	3	2
5 Dungserszki Ernő, g. k.	2	3	3	4	3	3	4	4	2	2
Fernbach Pál . . .	1	3	2	3	2	3	4	2	2	2
Fromm Géza, ágost. . .	1	2	3	3	2	3	3	3	2	1
Gótschi József . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Gottlieb Albert, zsidó . .	1	3	2	3	2	1	2	2	3	2
10 Hegedüs István . . .	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1
Holtzer Emil, zsidó . . .	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2
Kállay Olivér . . .	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Kellner Zsigmond, zsidó .	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1
Kovács István . . .	1	2	3	3	2	2	3	3	1	1
15 Lakatos Sándor . . .	1	2	2	2	3	3	3	2	2	2
Lefkovits Adolf, zsidó . .	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Loevel János . . .	1	2	1	3	2	2	3	3	2	1
Pacha Gusztáv . . .	1	2	1	3	2	3	3	2	2	2
Pillich Gyula . . .	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2
20 Pomucz Sándor, ism. . .	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Priváry Gyula . . .	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1
Rojcsek Sándor . . .	1	1	2	2	3	3	3	3	1	2
Scherer Nándor . . .	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1
Schneider Pál . . .	1	2	1	2	2	2	3	2	2	2
25 Singer Dezső, zsidó . . .	1	3	1	3	3	3	3	3	2	2
Tiefenthaler Arnold . . .	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Vázsonyi Henrik, ágost. .	1	2	2	3	2	1	3	3	2	1
Vértés Izsó, zsidó . . .	1	2	1	2	2	1	2	1	1	2
Weiss Lajos, zsidó . . .	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1

Vizsgálatlan maradt:

30 Kann Jenő, zsidó.

Kimaradtak:

Kaity Péter. Vitalis Árpád, ágost.

Összesen: 32.

ÖTÖDIK OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettudj	Mennyiségtan		Tornázás
Alföldi Béla, zsidó	2	3	2	3	3	2	3	2	3	2
Ábrahám Szilveszter	1	2	3	4	3	2	3	2	2	1
Bachó József, öszt.	1	2	2	3	2	1	2	3	2	2
Balogh Ferencz, helv., ism.	1	3	3	3	3	2	2	3	2	2
5 Balogh István	1	2	3	4	4	2	2	4	2	2
Balogh Sándor	1	2	2	3	1	1	2	3	1	2
Barakovics János	1	2	2	3	3	2	2	3	3	1
Bója László	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2
Csíkos Béla	1	1	1	3	2	1	2	2	1	1
10 Csóti Márk	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1
Czabafi János, öszt.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Deák Antal	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Eisenstädter Oszkár, zsidó	1	3	3	4	3	2	3	3	3	2
Farkas Jenő, ism.	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1
15 Gombkötő János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Grósz Dezső, zsidó	1	2	2	3	1	1	2	3	3	1
Gruber Sándor, zsidó, ism.	2	3	2	3	2	2	3	3	2	2
Grün János	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1
Gulyás Vilmos	1	2	2	3	2	1	3	1	2	1
20 Ivánkovits Ernő	2	3	3	3	3	2	3	3	1	1
Janik Imre	1	1	1	3	1	1	2	3	2	1
Joó János	1	2	2	3	2	2	3	3	2	1
Josefert Antal, zsidó	2	3	2	3	3	2	3	2	2	2
Kibling Miklós	1	2	2	3	3	2	4	2	2	2
25 Kotsmár Zoltán	3	3	3	4	3	3	3	3	3	2
Krštič Dusán, gör. kel.	1	3	2	4	3	3	4	3	1	1
Lillin Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Lőb Antal	1	2	1	2	1	1	2	1	2	1
Mach János	1	2	2	3	3	2	2	3	1	1
30 Mannheim Adolf, zsidó	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2
Markovics Béla, öszt.	1	3	3	4	3	2	3	2	1	2
Maróthy Ferencz	2	3	2	3	4	2	3	4	2	2
Móczár József	1	1	2	2	2	1	1	3	2	1
Muntyán István	1	2	2	3	3	1	2	3	2	1
35 Neterda Modeszt	1	2	2	3	2	1	2	3	2	2
Oblath Dezső, zsidó	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Ollik Pál, ágost.	2	2	3	3	2	2	3	3	3	1
Pap Dezső, zsidó	1	1	1	2	1	1	1	2	2	2
Priváry Ferencz	2	4	3	3	4	3	2	4	2	2
40 Rietly Károly	1	2	1	3	2	1	2	3	3	1
Rotsch Libor	2	3	2	3	3	2	3	3	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Göcög nyelv	Történelem	Természettud.	Memorizáltan	Tornázás	Magaviselet
Römer Miklós	1	3	2	3	2	2	2	3	3	1
Schlesinger Antal, zsidó	2	3	3	4	3	3	3	4	2	2
Schmidt János	1	2	2	3	3	2	2	3	2	2
45 Schütz Miklós	1	2	2	3	2	3	3	2	1	1
Schweiger József, zsidó .	2	2	3	3	3	2	2	3	3	2
Singer Adolf, zsidó . . .	1	3	2	3	3	2	3	3	3	2
Tajthy Gábor	1	3	2	3	3	3	3	3	2	1
Tamasei Gyula, gör. kel.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
50 Tóth József	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Túróczy Mihály	1	1	2	3	2	1	3	2	1	1
Virág Gyula	3	4	2	4	4	2	4	4	2	2
Weisz Károly, zsidó . . .	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Weisz Lajos, zsidó . . .	2	1	1	3	2	1	2	1	2	1
55 Wolf István	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Zuckermann Rezső, zsidó	2	4	3	4	4	3	3	3	3	2
Zvékits Boldizsár, gör. kel.	1	3	2	3	2	2	3	3	1	2

Betegség miatt vizsgálatlan maradt:
 Flück Ferencz. Zerkovitz Emil, zsidó.

Kimaradtak:
 60 Eusch Mihály. Kapeller Dezső.
 Volk Gyula.

Magántanulók:
 Enyedi Gyula. Lutz Ferencz.

Összesen: 64.

HATODIK OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettudj	Mennyiségtan		Tornázás
Antunovics Pál S., ism. . .	2	3	3	3	3	1	3	3	3	2
Balogh Ernő, helv., ism.	1	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Battancs Pál	1	1	2	2	3	1	1	2	1	1
Bernheim Mátyás, zsidó	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5 Boros József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bráz János	1	2	2	3	3	1	2	3	3	1
Cocron Miklós	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1
Cseh Lajos	1	2	2	2	3	2	1	2	1	1
Deutsch József, zsidó . .	2	2	2	2	3	2	3	3	3	2
10 Eberhardt Ágoston . . .	1	3	2	3	3	3	2	3	1	2
Ferch Rudolf	1	3	1	3	3	2	2	3	2	2
Flesch Sándor, zsidó . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Frankl Jenő, zsidó	2	3	1	2	2	2	3	2	3	1
Friedmann Ármin, zsidó	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
15 Gagyánszky Pál, gör. kel.	1	3	2	3	3	3	3	3	1	1
Grósz János	1	2	1	3	3	2	2	3	2	1
Hallósy Kornél	1	1	2	1	3	1	1	2	2	1
Holz Antal	1	2	2	3	2	3	2	3	2	1
Jókai István	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
20 Kormoss Aladár, helv. . .	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Köppich Jenő, zsidó	3	2	2	3	3	3	3	3	3	2
Krausz József, zsidó, ism.	1	1	1	3	3	2	1	3	1	2
Küzdy Árpád	1	2	3	3	3	2	2	3	2	1
Lantos Antal	1	3	2	3	3	2	1	3	1	1
25 Leiher Miklós	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Neufeld Izsó, zsidó	1	2	1	1	2	2	3	3	2	1
Neumann Salamon	2	4	2	2	2	3	3	1	3	2
Noszlopy Antal, öszt	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Nóvé József, ism.	1	3	2	2	3	3	2	3	1	2
30 Offner Bertalan, zsidó . .	3	4	3	3	3	3	3	3	2	2
Pap János	1	2	3	3	3	2	1	3	3	2
Rósa Ferencz, zsidó	2	2	1	2	3	1	3	3	3	2
Schäffer Ferencz	1	2	1	3	3	2	2	3	2	1
Simonyi Béla	1	2	2	2	3	2	2	3	—	1
35 Sonnenfeld Emil, zsidó . .	1	2	2	2	3	2	3	3	3	2
Szabó Aladár	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1
Szarajlits Tódor, gör. kel.	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Szegheő Géza	2	1	2	3	3	2	1	2	2	2
Szeles János, ism.	1	2	3	2	2	2	1	3	2	2
40 Szolcsányi József	3	2	2	3	2	2	3	3	—	2

A tanuló neve és vallása, öszöntődjias vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
Tóth Árpád	2	3	2	2	3	1	2	3	2	1
Tóth Mihály	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tölcséry István	1	1	2	1	3	2	2	3	—	2
Weisz Mór, zsidó	3	3	2	2	3	2	2	3	3	2
45 Zimányi Károly	3	3	3	3	4	3	3	3	2	2

Kimaradtak :

Kovács Lajos. Szőke István, ism.

Magántanulók :

Bossányi Elemér, ágost. Návay Iván.

Összesen : 49.

HETEDIK OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Földrajz.	Természettan	Memorizáltan		Tornázás
Balassa Gyula, helv., ism.	1	2	2	3	3	3	3	3	1	2
Balassa Imre, helv. . .	1	2	2	3	2	2	3	3	1	2
Bálint János	1	2	2	3	3	2	3	3	2	2
Becsey Károly	2	3	2	3	3	2	3	2	1	2
5 Bieber Béla	1	3	1	3	3	3	3	3	2	1
Biking József	2	2	3	4	3	2	4	4	2	2
Csikós Jenő	1	2	2	3	3	2	3	4	2	2
Damiss Hubert, ágost.	2	2	1	2	2	2	3	3	3	2
Endrényi Jenő	3	3	3	3	3	2	2	3	3	2
10 Engelsz Béla	1	1	2	3	3	3	2	3	2	2
Erdensohn János, zsidó .	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Fóris Ferencz	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1
Gruber Gyula, zsidó . .	1	1	1	2	1	1	3	3	2	2
Grünberger Ignác, zsidó	2	1	2	2	2	2	3	2	3	2
15 Harmos Árpád	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Haehnel Vilmos	3	2	1	3	3	2	3	3	1	2
Hegedüs András	2	2	3	3	3	2	4	3	1	2
Hergloz István	1	2	1	3	3	2	3	3	1	2
Hunyár Mátyás	2	2	2	3	3	1	3	4	2	2
20 Hübner Lajos	3	3	2	3	3	3	4	4	1	2
Ivánkovits Béla	2	2	2	4	4	2	4	3	3	2
Jungen József	3	3	2	3	3	2	3	3	2	2
Junker Kristóf	3	3	2	3	3	2	3	3	1	2
Kasza Ferencz	1	1	2	3	2	1	2	3	2	2
25 Kálmán Samu, zsidó . .	1	2	3	2	2	3	3	2	3	2
Keczeli-Mészáros Géza .	2	2	2	2	1	2	3	3	1	2
Kuliner Adolf, zsidó . .	2	2	2	3	2	1	4	3	3	2
Kunitzer Antal, zsidó . .	2	2	2	3	3	2	3	3	1	2
Mannheim Ignác, zsidó .	1	2	2	3	3	2	2	3	3	2
30 Márton József, öszt. . .	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1
Nováczky Jenő	1	2	2	3	3	2	3	3	3	2
Niedermayer Antal . . .	3	2	2	3	3	2	2	3	3	2
Reiter Lajos, zsidó . . .	1	3	1	4	3	2	4	4	3	2
Rózsa József	2	2	4	4	3	2	4	3	3	2
35 Sándor Imre	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2
Schmidt István	3	1	2	2	1	2	2	2	2	2
Schulhof Zsigmond, zsidó	2	3	2	3	3	2	3	3	3	2
Sikoparia Dusán, gör. kel.	1	2	3	4	3	3	3	3	2	2
Somossy Jenő	3	2	2	2	3	3	4	3	2	2
40 Spuhler Ferencz	3	2	1	3	2	3	3	2	2	2
Szóke Sándor	2	3	3	4	4	3	4	4	2	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Földrajz	Természetian	Mennyiségian	Tornázás	Magaviselet
Takáts István	1	1	2	2	3	2	3	3	2	1
Taschler József	2	2	3	3	3	2	3	3	2	2
Trinksz István	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2
45 Tripolszky Béla	3	2	4	4	3	3	3	3	1	2
Vásárhelyi Gyula	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2
Waldner József, zsidó	1	3	3	4	3	3	3	3	3	2
Weisz Sándor, zsidó	1	2	1	2	1	3	1	3	2	2

Belegség miatt vizsgálatlan maradt: Török Kálmán, helv.
Kimaradt: Adler Ede, zsidó.
Meghalt: Hegedüs Lajos, ism.
Eltávolított: Schönberger Izidor, zsidó.

Összesen: 52.

NYOLCZADIK OSZTÁLY.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Pólcészettan	Tornázás	
Aigner Dezső, ism. . .	1	2	2	3	3	1	2	3	2	1	2
Balog István . . .	1	3	2	3	3	2	3	3	2	2	2
Baneth Salamon, zsidó	2	2	1	2	1	2	2	2	2	3	3
Baráczius József . .	1	1	2	1	2	1	2	2	1	2	1
5 Bezdán József, öszt. .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Buding József, öszt. .	1	1	1	1	2	1	1	1	1	3	1
Burús József . . .	2	3	3	3	3	3	3	2	3	1	1
Dobó András . . .	1	2	2	3	3	1	2	3	2	3	1
Ehrenfeld Adolf, zsidó	1	2	1	3	2	1	3	2	3	2	2
10 Flesch Adolf, zsidó .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Frankl Lajos, zsidó .	1	2	1	3	3	2	3	2	3	3	2
Freund Ede, zsidó .	1	1	1	1	2	2	3	2	2	1	2
Gerle Imre	1	3	2	3	3	2	2	3	3	1	2
Gróf Árpád	1	1	2	3	3	1	3	3	3	3	1
15 Hallósy László . . .	1	2	1	1	2	1	2	3	2	—	1
Hailbrun Artur, zsidó	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	1
Heinke Rudolf . . .	2	3	2	3	3	2	3	4	3	2	2
Hoffmann Károly . .	1	2	2	3	3	2	2	3	2	2	1
Jeftics Boldizsár, g. k.	1	3	1	1	2	1	3	1	3	1	1
20 Keintzel Gusztáv, ág.	1	2	1	1	2	2	1	2	1	—	1
Krausz Ferencz . . .	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1
Laczkovics Ákos . .	1	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2
Lótsey Károly . . .	1	2	2	3	3	2	3	3	3	2	1
Maksziics Sebők, g. k.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1
25 Meixensberger József	1	1	1	2	2	1	2	3	2	—	1
Mészáros Andor, öszt.	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	1
Mondschein S., zsidó.	1	3	2	2	2	2	2	3	3	2	2
Nováky József, ism. .	1	2	3	3	3	2	2	2	2	1	1
Oesterreicher Gy., zsidó	2	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3
30 Pollák Sándor, zsidó .	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Rainer Emil	1	1	2	2	3	1	2	2	2	1	2
Regdon Géza	1	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2
Rieder Vilmos . . .	1	2	2	3	3	3	3	3	2	1	1
Rónay János	1	3	1	3	3	1	2	2	2	2	1
35 Róthen János	2	2	1	3	2	2	3	3	3	2	2
Schwarz Béla, zsidó .	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Szimits Pál, g. k., öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Szücs Ferencz . . .	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Tóth János	1	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2
40 Turóczy Sándor . . .	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1	1
Uitz Miklós	2	3	1	2	3	3	3	3	3	1	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészettan	Tornázás	Magaviselet
Vajda Manó, zsidó . .	2	2	1	3	3	1	3	3	2	3	2
Vass Géza	1	1	2	2	2	1	3	3	3	2	1
Wéber Mih., ism., ág.	2	3	2	3	3	2	2	3	3	3	1
45 Winkler János . . .	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Zombory Lukács . . .	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1
Zsótér Dezső	2	3	3	3	4	1	3	3	3	1	2

Betegség miatt vizsgálatlan maradt: Lászy Gyöző.

Kimaradlak:

Braun Lázár, zsidó.	Mayer Zsigmond, zsidó.
50 Korossy Kálmán, ism., ágost.	Novák Gusztáv, ism.

Összesen: 52.

B. A nem kötelezett tantárgyakban.

I. Francia nyelv.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
I. A osztály.			
Beck Fülöp	3	Puppek József	3
Benedikt Dezső	1	Tápay Jenő	3
Fejér Samu	2	Till József	1
Feldbauer Lajos	3		
5 Ferderber Béla	1	III. osztály.	
Fischer Vilmos	2	Josifovics Miklós	3
Fleischer Adolf	2	40 Kilián Béla	1
Huszka Jenő	1	Király Kálmán	3
Katona Ferencz	3	Kiss József	3
10 Keiner Fülöp	3	Klemm Dezső	3
Kuzmann Oszkár	2	Obláth Jenő	2
Polacsek Mihály	1	45 Pálmay Jenő	3
Rojcsek Ottó	3	Pollner Károly	1
Waltner Pál	3	Schweighofer György	2
15 Wellisz Arthur	1	Schweighofer Ödön	1
Zóra Feodor	3	Strebl Miklós	3
I. B. osztály.			
Benedikt Jenő	1	50 Csikós Dezső	2
Dózsai Mihály	3	König Vilmos	3
Tenner Jenő	3	Krahl Sándor	2
		Löwy Jenő	1
I. C. osztály.			
20 Blaustein Náthán	1	55 Pálmay Jenő	3
Goldarbeiter Sándor	1	Politzer Arnold	1
Götz Károly	3	Printz Manó	2
Nagy Zoltán	3		
Putz Károly	2	IV. B. osztály.	
25 Szmetán Ignác	1	Fromm Géza	3
		Kellner Zsigmond	1
II. A. osztály.			
Arany Ákos	2	60 Rojcsek Sándor	3
Herczmanszky Alfréd	3	Tiefenthaler Ernő	2
Lázár Leó	1		
Müller Izsó	3	V. osztály.	
30 Obláth Zoltán	3	Bója László	2
Reinitz Ármin	2	Müntyán István	2
Reitzer Emil	2	Obláth Jenő	1
Tóth Imre	3		
		VI. osztály.	
II. B. osztály.			
Liptai Károly	3	65 Bernheim Mátyás	1
35 Müller Ármin	3	Boros József	1
		Flesch Sándor	1
		Jókay István	1

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Hallósy Kornél	2	Kuliner Adolf	1
70 Kormos Aladár	1	Herglotz István	1
Köppich Jenő	2	VIII. osztály.	
Neufeld Izsó	1	Flesch Adolf	1
Sonnenfeld Emil	2	Mészáros Andor	1
VII. osztály.		80 Rieder Vilmos	1
Kálmán Samu	1	Rónay János	1
75 Keczei-Mészáros Géza	2	Regdon Géza	1
		Winkler János	1

A francia nyelv hetenkinti 4 órában adatott elő. Tankönyvek: Magyar-francia nyelvtan I. r., dr. Ottó Emil után Rayé Lajos, Budapest, 1874., és francia olvasó és társalgó könyv. Irta: Borostyáni A. Szeged, 1865.

II. Gyorsírás.

(A *-gal jelöltek egyszersmind a gyorsíró-kör tagjai.)

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
II. A. osztály.			
*Gyólay István	kezdő 1	Herczmanszky Em. . . .	kezdő 2
Varga István	" 2	Kiss János	haladó 3
II. B. osztály.			
*Jókay Endre	kezdő 2	25 Kovács-Kása R. . . .	" 1
Varga János	" 1	Maróczy Géza	kezdő 1
III. osztály.			
5 Bass Vilmos	kezdő 1	Nagy Endre	" 3
Csúry József	" 1	Pálmay Jenő	" 2
Dékány Mihály	" 2	*Schlesinger H. . . .	haladó 3
Fodor András	" 1	*Somogyi Szilv. . . .	" 3
Friedman Lajos	" 2	IV. B. osztály.	
10 Hammer Jenő	kim. 1	Bunford Gyula	kezdő 1
Hohnheiser Ede	" 1	30 *Hegedűs István	" 2
Klein Miklós	kezdő 1	*Lakatos Sándor	haladó 1
Kleiner Dezső	" 1	*Löwel János	kezdő 1
Marschal Endre	" 2	Priváry Gyula	" 1
15 Pálffy Dániel	" 2	Rojcsek Sándor	" 1
Polner Kálmán	" 1	35 *Singer Dezső	" 1
*Preszli Aladár	" 2	V. osztály.	
Rózsa István	kim. 1	*Alföldi Béla	kezdő 1
IV. A. osztály.			
*Bencsik Lajos	kezdő 2	*Ábrahám Szilv. . . .	haladó 1
20 Doktor Ferencz	" 1	*Csíkos Béla	kezdő 1
Engels Fülöp	" 3	40 *Csóti Márk	haladó 1
		*Fluck Ferencz	" 3
		*Gömbkötő János	" 1
		*Gulyás Vilmos	" 1

		Érdem- jegy			Érdem- jegy	
	*Lób Antal . . .	haladó	1	*Erdensohn János	haladó	2
45	Ollik Pál . . .	kezdő	1	*Gruber Gyula . . .	"	2
	*Pap Dezső . . .	haladó	1	*Grünberger Ig. . .	"	2
	Tóth József . . .	kezdő	2	75 *Hegedűs András	"	1
	*Turóczy Mihály .	haladó	1	*Hübner Lajos . . .	"	—
VI. osztály.						
	*Balogh Ernő . . .	haladó	1	*Ivánkóvits Béla . .	"	2
50	*Boross József . .	"	1	*Kálmán Samu . . .	"	1
	Bernheim Mátyás	kezdő	1	*Kuliner Adolf . . .	"	2
	*Cocron Miklós . .	haladó	1	80 *Kunitzer Antal . .	"	1
	*Cseh Lajos	"	2	*Mannheim Ignác	kim.	
	Flesch Sándor . . .	kezdő	1	*Márton József . .	haladó	1
55	*Holcz Antal	"	2	*Nováczky Jenő . . .	"	1
	*Jókay István . . .	haladó	1	*Reiter Lajos	"	1
	*Köppich Jenő . . .	"	1	85 *Schmidt István . .	"	2
	*Lantos Antal . . .	"	1	*Schulhof Zsigm. . .	"	1
	*Noszlopy Antal . .	"	1	*Takáts István . . .	"	1
60	*Nové József	"	2	Trinksz István . . .	kim.	
	Offner Bertalan . .	kezdő	2	*Vásárhelyi Gy. . .	haladó	1
	*Simonyi Béla . . .	haladó	1	90 *Waldner József . .	"	1
	*Sonnenfeld Emil .	"	1	*Weisz Sándor . . .	"	1
	*Szeles János . . .	"	1	VIII. osztály.		
65	*Tóth Árpád	kezdő	1	*Barátius József . .	haladó	1
	Tóth Mihály	"	2	*Bezdán József . . .	"	1
	*Zimányi Károly . .	"	1	*Buding József . . .	"	1
VII. osztály.						
	*Balassa Gyula . . .	haladó	2	95 *Flesch Adolf	"	1
	*Balassa Imre . . .	"	2	A tanfolyamból kima-		
70	*Becsey Károly . . .	"	1	radt:		5
	Csikós Jenő	kezdő	1	Befejezte: kezdő . . .		41
				" haladó		49
				Összesen		95

Előadatott a Gabelsberger-Markovits-féle magyar gyorsírás, heti 4 órában. Tan- és segédkönyvül használtatott Bödögh János tan- és olvasókönyve.

III Műének.

		Érdem- jegy			Érdem- jegy
I. A. osztály.					
	Busa József		3	Róth Károly	2
	Feiszthammel Márton .		2	Szlavik Vendel	2
	Ferderber Béla		2	10 Uszirzicky Ferencz .	2
	Jakó Gyula		2	I. B. osztály	
5	Kucséra Mihály		2	Burtha József	3
	Nováky Árpád		2	Bálint Miklós	2
	Pap Károly		2		

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Gyürei Béla	2	45 Polner Kálmán	2
Halász Lajos	1	Rózsa István	1
15 Katona János	2	Sávay Lajos	2
Mártis Imre	1	Somogyi István	2
Prelog János	2	Vasas Ödön	2
Wohlfort Pál	2	50 Vass Károly	2
		Wurmlinger Ignác	3
I. C. osztály.		V. osztály.	
Grand Gyula	2	Balogh István	2
20 Kálmán Ferencz	2	Csíkos Béla	2
Putz Károly	1	Csöti Márk	2
Sánta András	2	55 Kibling Miklós	2
Tóth Ferencz	2	Markovics Béla	2
		Túróczy Mihály	2
II. A. osztály.		VI. osztály.	
Dobránszky Dezső	2	Cocron Miklós	2
25 Karch János	2	Ferch Rudolf	1
Lélek Gáspár	2	60 Lantos Antal	2
Magyar Imre	1	Simonyi Béla	2
Schneider Béla	2	Tölcséry István	2
Somogyi József	2	Zimányi Károly	2
II. B. osztály.		VII. osztály.	
30 Bayer György	3	Balassa Gyula	1
Ferch Nándor	2	65 Becsey Károly	2
Gulyás László	2	Hegedüs András	2
Horváth Gyula	2	Kasza Ferencz	1
Kánicz Lőrincz	2	Tripolszky Béla	1
35 Puppek József	3		
Till József	1	VIII. osztály.	
Veliacha Károly	2	Ehrenfeld Adolf	2
Wizner Gyula	2	70 Gerle Imre	2
III. osztály.		Laczkovich Ákos	2
Bráz József	2	Regdon Géza	1
40 Ferenczi Béla	1	Rieder Vilmos	2
Horváth József	2	Tóth János	2
Kleiner Dezső	1	75 Zombory Lukács	2
Moravetz Gyula	1		
Pap Károly	2		

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata.

Szám	E l ő m e n e t e l	M a g a v i s e l e t
1	jeles	jó
2	jó	szabályszerű
3	elégleges	kevésbé szabályszerű
4	elégtelen	rossz.

Rövidítések jelentménye.

g. kath. v. = görög katolikus vallású; — g. k. v. = görög keleti vallású; — ág. v. = ágostai vallású; — helv. v. = helvét vallású; — ism. = ismétlő; — öszt. = ösztöndíjas.
— A *-gal jelzettek az illető tantárgykból vizsgálatot nem tettek. — Ahol a név után a kötelezett tantárgykból nyert sorozatban vallás jelezve nincs, ott római katolikus értendő.

A tornászati rovatában — = fölmentetett.

STATISZTIKAI KIMUTATÁSOK.

A. A tanulók általános áttekintése.

I. Osztály	II. A tanulók száma					III. Vallásuk					IV. Nyelvi viszonyaik (Minő nyelveket beszélnek?)							V. Szüleik polgári állása					VI. Előmenetelük		VII. Illetőségük		Növekedés	Apadás	
	beiratott	meghalt	kimaradt	betegség miatt vizsgálatlan maradt	a tanév végén volt	róm. kath.	görög kcl.	ágostai	helvét	zsidó	magyar	magyar-német	magyar-szerb	magyar-német-szerb	magyar-német-román	magyar-német-szerb-román	magyar-német-lót	magyar-német-francia	értelmiségi	önálló üztermalók (földbirtokosok s bérletk)	önálló kereskedők s iparosok	magán tisztviselők	személyes szolgálatot tevők s munkások	haladók	vidékiek	helybeliek			vidékiek
I. A.	77	—	9	—	68	43	6	1	—	18	36	28	—	4	—	—	—	—	26	9	29	9	4	71	6	44	33	—	20
I. B.	75	1	11	—	63	44	2	2	1	14	48	13	1	—	1	—	—	—	5	41	23	4	2	66	9	51	24	—	18
I. C.	74	1	7	1	65	46	2	1	3	13	37	27	1	—	—	—	—	—	24	15	32	—	6	65	9	45	29	74	—
II. A.	65	—	5	—	60	39	3	—	—	18	23	31	—	3	1	1	1	—	27	9	25	—	4	61	4	39	26	—	1
II. B.	62	—	2	—	60	48	2	1	1	8	20	38	—	—	2	—	—	—	10	12	24	14	2	53	9	39	23	—	5
III.	91	1	6	2	85	63	3	—	2	17	39	36	1	1	5	1	—	2	24	19	35	6	10	82	12	50	44	—	23
IV. A.	55	—	4	—	51	32	5	1	—	13	27	18	2	3	1	—	—	—	20	11	22	2	—	49	6	31	24	8	—
IV. B.	32	—	2	1	29	18	1	2	—	8	11	15	—	1	1	—	1	—	9	4	16	1	2	30	2	21	11	—	—
V.	64	—	3	2	59	40	3	1	1	14	26	23	1	3	2	—	2	2	28	9	21	2	4	61	3	37	27	5	—
VI.	49	—	2	—	47	29	2	1	2	13	23	20	1	2	—	—	—	1	19	13	13	2	2	43	6	24	25	—	17
VII.	52	1	2	1	48	33	1	1	2	11	22	20	1	1	2	—	2	—	20	6	17	3	6	50	2	28	24	3	—
VIII.	52	—	4	1	47	31	3	2	—	11	21	18	1	3	—	2	—	2	14	9	25	4	—	47	5	29	23	6	—
Összesen	751	4	57	8	682	466	33	13	12	158	333	287	9	21	15	4	6	7	223	157	282	47	42	678	73	438	313	96	84
					751					682										751					751		751		Növekedés
																													12

A III. és IV. rovatokban csak azon ifjak vétetnek számba, kik a tanév végén osztályoztatnak; az V. VI. VII. alatt pedig a tanév elején beírt összes ifjuság.

B. A tanulmányok eredményének áttekintése osztályonként.

Tantárgyak	I. A) osztály				I. B) osztály				I. C) osztály				II. A) osztály				II. B) osztály				III. osztály				IV. A) osztály				IV. B) osztály				V. osztály				VI. osztály				VII. osztály				VIII. osztály			
	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentett	jeles	jó	elégséges	elégtelen	fölmentett								
Vallástan	14	27	23	4	18	21	21	3	13	18	28	6	18	27	13	2	19	20	19	2	4	1	29	13	36	10	5	24	5	4	13	4	32	10	5	23	15	10	36	11								
Magyar nyelv	5	20	32	11	13	19	18	13	10	20	21	15	6	20	30	4	10	22	22	6	10	28	40	13	17	21	7	12	10	19	19	18	3	13	17	15	2	11	26	11	17	14	16					
Német nyelv																	10	38	32	1	10	14	21	11	8	10	15	20	15	15	22	10	11	27	8	2	23	19	5									
Latin nyelv	11	10	27	11	8	16	20	13	7	15	24	20	7	14	32	7	5	20	25	12	6	15	58	5	8	10	13	6	6	15	2	7	9	34	9	11	13	23	2	13	25	8	16	8	23			
Görög nyelv																													15	17	22	5	7	8	31	1	9	8	20	2	6	17	23	1				
Történelem																	9	29	44	2	17	23	11	7	13	9	25	25	9	15	20	12					22	18	7									
Földrajz	22	21	18	7	16	16	19	12	13	21	18	14	17	18	21	4	21	18	15	6													8	26	14													
Phys. földrajz																	13	21	45	5																												
Természetráajz																					13	14	23	1	10	6	13	8	24	24	3	10	14	17														
Természettan																																	2	9	28	9	6	19	21	1								
Mennyiségtan	9	17	27	15	5	8	31	19	10	8	32	16	3	14	41	2	3	12	40	5	6	19	52	7	5	15	26	5	10	17	2	7	18	20	5	6	8	33	11	10	31	6	7	17	22	1		
Rajzoló mértan	7	20	33	8	12	14	27	10	11	9	37	9	7	17	31	5	11	20	27	2	9	20	46	2	11	17	21	2	7	7	14	1																
Bölcsészeti előtan																																					7	20	20									
Széprás	7	24	33	21	29	13	12	34	20	20	23	17	16	28	16																																	
Tornázás	11	31	17	9	23	6	21	4	5	43	16	1	5	35	16	4	6	33	17	4	10	44	27	4	14	22	10	5	6	18	4	1	13	31	11	4	13	18	10	6	11	23	14	15	17	11		

C. A tanulók általános osztályozása

az 1884—85. tanév végén.

Osztály	Az osztályozottak száma	Magaviseletből				Tanulmányokból					
		jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz	minden tárgyből jeles	minden tárgyből legalább jó	minden tárgyból leg- alább elég- segés	I tantárgy- ból elégtelen	2 tantárgy- ból elégtelen	több tan- tárgyból elégtelen
I. A.	68	30	31	3	—	4	14	33	4	2	11
I. B.	63	32	28	3	—	4	5	33	6	2	13
I. C.	65	34	30	1	—	6	6	32	4	1	16
II. A.	60	29	29	—	—	2	12	34	6	4	2
II. B.	60	32	26	2	—	2	10	34	6	3	5
III.	85	22	61	—	—	2	10	58	9	3	3
IV. A.	51	18	31	1	—	3	8	34	4	2	—
IV. B.	29	12	17	—	—	—	9	17	2	—	1
V.	59	29	28	—	—	2	12	34	5	2	4
VI.	47	23	22	—	—	5	4	35	3	—	—
VII.	48	6	42	—	—	—	5	29	7	2	5
VIII.	47	27	18	2	—	3	11	30	3	—	—
I—VIII.	682	294	363	12	—	33	106	403	59	21	60

A magántanulók a magaviseletből és a tornázásból érdemjegyet nem nyernek.

D. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése az 1884–5. tanév alatt.

Jelentkezett	Írásbeli vizsgálat után visszavettettek		Szóbeli vizsgálatot tett			Érettnak ítéltetett			A szóbeli vizsgálat után			Az érettek közül											
									javító	ismétlő	vizsgálatra utasított	végleg visszavettettek	papi	jogi	orvosi	bölcsészeti	technikai	gazdasági	erdészeti	kereskedelmi	jegyzői	vasuti hivatalnok	katonái
Szeptemberben 19	2	17	—	—	14	2	1	—															
Decemberben 3	—	3	—	—	2	1	—	—	6	19	5	4	3	5	4	2	1	1	1	2			
Márcziusban 1	—	1	—	—	1	—	—	—															
Juniusban 42	1	41	7	12	16	3	2	1															
65	3	62	7	12	33	6	3	1															

E. A tanulók származási helyének kimutatása osztályonként.

Származási hely	O S Z T Á L Y													Összesen
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.		
Szeged városi születésű	35	42	37	28	26	39	26	14	32	18	20	21	338	
Abaujmegye	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3	
Alsó-Fehérmegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2	
Arádmegye	—	—	1	1	1	—	—	1	2	1	—	—	7	
Baranyamegye	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Bács-Bodrogmegye	1	2	—	4	3	4	1	2	7	9	6	7	46	
Békésmegye	1	2	—	1	—	4	—	—	—	—	1	—	9	
Beszterczemegye (Erdély)	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Biharmegye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2	
Borsodmegye	1	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	4	
Csanádmegye	—	2	4	2	3	—	2	1	—	3	1	2	25	
Csongrádmegye	5	4	2	—	3	5	4	1	3	3	1	2	31	
Esztergommegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	
Gömörmegye	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	
Hajdúmegye	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Háromszékmegye	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	
Hevesmegye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
Hontmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	
Hunyadmegye	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	
Jász-Nagy-Kún-Szolnokmegye	—	—	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	4	
Komárommegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	
Krassó-Szörénymegye	3	1	—	1	2	3	1	—	1	—	2	—	14	
Küküllőmegye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
Liptómege	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	
Maros-Tordamegye	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	2	
Nógrádmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	3	
Nyitra megye	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	
Pest-Pilis-Solt-Kis-Kűnmege	1	5	1	5	2	2	—	—	2	—	1	1	20	
Pozsony megye	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	
Somogy megye	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	
Szabolcs megye	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	3	
Szepes megye	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2	
Szolnok-Dobokamegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Temes megye	5	5	1	7	6	6	1	2	4	1	—	2	40	
Tolnamegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Torontál megye	20	7	23	13	10	20	12	5	9	11	13	11	153	
Trencsén megye	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—	5	
Veszprém megye	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	4	
Z. lyom megye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
Austria	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	3	
Csehország	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
Galiczia	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Herczegovina	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Morvaország	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	3	
Steierország	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Szerbia	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	
Amerika (Illinois)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Összesen	77	75	74	65	62	94	55	32	64	49	52	52	751	

Adatok a főgymnasium történetéhez

az 1884—85. tanévben.

A. A tanintézet beléletére vonatkozó néhány fontosb mozzanat.

Az 1884—85. tanévre a beíratások, a pót- és javító vizsgálatok augusztus hó 29., 30., 31., továbbá szeptember hó 1. és 2. napjain történtek. Beíratott 751 ifju, kik közül 738 nyilván. rend., 13 pedig magántanuló volt. A nyilván. rend. tanulók száma a múlt évihez képest szaporodott 28-czal, míg ellenben a magántanulóké fogyott 15-tel.

A tanári karban mindjárt a tanév kezdetén nagyobb változás történt; ugyanis Bertalan Alajos és Horváth György a budapesti, továbbá Harmath Gergely a nagykanizsai főgymnasiumhoz helyeztetek át. Ezek helyébe s egy új párhuzamos osztály ellátására a kegyes-tanítórend ft. kormánya dr. Ormándy Miklós nagykanizsai, Czirbusz Géza veszprémi, Csertő Antal nagykárolyi, Sáfrán József nyitrai főgymn. tanárokat, továbbá Váradi Károly bölcsészeti tanfolyamot végzett tanárjelöltet rendelte tanintézetünkhöz; Szeged szab. kir. város t. hatósága pedig a tornatanító mellé Tóth Nándor m. kir. távirótisztet s okleveles tornatanítót alkalmazta segéd-tornatanítóul. Ki levén így egészítve a tanári testület, az intézet szept. hó 3-án a Szentlélek ünnepélyes segítségével hívásával megkezdette működését s folytatta azt háborítatlanul a tanév bezáráig.

Az osztályok számát már a beíratások alatt egy új, a IV. osztály mellé állított párhuzamossal szaporítottuk, minek következtében tanintézetünk 12 osztálylyal nyílt meg oly módon, hogy mind a négy alsó osztálynak volt párhuzamosa. Mivel azonban az I. osztályba 226 ifju iratkozott be, kénytelenítettünk a két harmadik osztályt egyesíteni s az ez által nyert tanerőt egy harmadik I. osztály szervezésére fordítani.

Az előadásokat az egész tanéven át reggel 8, délután május hóig 2, ezentúl pedig 3 óraker kezdettük.

A róm. kath. ifjuság a téli időszak kivételével naponkint szt. misét hallgatott, mely után vasár- és ünnepnapokon keresztény tanításban részesült; háromszor végezte a szt. gyónást és áldozást, jelen volt a husvéti szokásos szt. gyakorlatokon s a kath. egyház által

előirt körmeneteken, továbbá I. Ferencz József, dicsőségesen uralkodó apost. királyunk és Erzsébet királyné ő felsége magas névnapján, úgyszintén a koronáztatásuk évfordulóján tartott ünnepélyes szt. miséken.

A nem róm. kath. vallásu tanulók saját lelkészeiktől nyertek vallási oktatást, megjelentek egyházi ünnepeiken s lelkészeik fölügyelete alatt teljesíték mindazt, a mi vallásuk köréhez tartozik.

Az iskolai fegyelmi szabályokat a tanév folytán kétszer olvastuk föl és magyaráztuk meg az ifjuságnak. A nevelés-oktatásban szükséges egyöntetű eljárás végett a kitűzött időben megtartottuk a módszertani és ellenőrző tanári tanácskozmányokat, melyekben, mint általában a tanoda szellemi életére vonatkozólag minden ügyben, a vall. és közokt. m. kir. miniszt. által kiadott „Középtanodai rendtartást és utasítást“ követtük irányadóul.

Tankönyvekül csak a felsőbb tanhatóság által ajánlott vagy engedélyezett munkákat használtuk.

Febr. hó 5 én tétetett először folyóvá a horgosi Kárász-féle alapítvány, melynek 37484 frt 46 krból álló tőkéje Szeged sz. kir. város gyámpénztárában van elhelyezve. Igényt tarthat ezen ösztöndíjra a szegedi polgári vagy középiskolákba járó, vagy innen valamely hazafelsőbb iskolába átmenendő vagy már átment oly rendes tanuló, ki szegedi illetőségű magyar honpolgár szülőktől származik, magyar nemzetiségű, apa és anya nélküli árva, vagyontalan, jó viseletű s szorgalmas. Egy-egy ösztöndíj évi jövedelme 400 frt. Az alapítólevél értelmében a 4 ösztöndíj közül kettőt árva leányok élveznek, kettő pedig árva fiuknak szól. Az ösztöndíjat Szeged sz. kir. város tanácsa itéli oda.

Febr. 6-án kísértük sirjába nsgos és ft. Kreminger Antal prépost, szeged-belvárosi plebános urat, ki tanintézetünknek évtizedeken át pöspöki biztosa s mint ilyen ifjuságunknak meleg keblű barátja vala. Az ünnepélyes temetésen jelen volt az ifjuság s mélyen érzett hálája, szeretete s tisztelete jeléül koszorút helyezett az elhunyt főpap koporsójára.

Márcz. hó 18., 19., 26., továbbá apr. hó 13., 14., 15. napjain végezte tanintézetünkben hiv. látogatását a szegedi tank. kir. főigazgatója, nsgos és ft. Fehér Ipoly kir. tanácsos ur, ki több ízben meghallgatta minden egyes osztályban ugy a tanárok előadásait, mint a tanulók feleleteit; megvizsgálta a szer- és könyvtárakat s látogatása végeztével tanácskozott a tanári testülettel a tanintézet szellemi és anyagi állapota fölött.

Tanévünk egy igen fontos és örvendetes momentumául jegyezzük itt föl, hogy a főgymnasium és kegyesrendi ház új épületének

emelését jun. 15-én megkezdték s ha az építkezést valamely előre nem várt körülmény nem akadályozza, a szerződés értelmében az új épület az 1886/7. tanév kezdetével át fog adni rendeltetésének.

Junius hó 13-án zártuk be az előadásokat s ezt megelőzőleg 9-én és 10-én tartottuk a hittani vizsgálatokat, melyeken nsgos és ft. Dobó Miklós apát-kanonok ur, a Leopold-rend lovagja elnökölt. A többi tantárgyakból a nyilván. rend. tanulókat jun. 18., 19., 20., 22., 23., 24., 25., 26. és 27-én, a magántanulókat pedig, valamennyi tantárgyból, 14., 15. és 16-án vizsgáltuk meg.

Érettségi vizsgálatot a tanév alatt négyszer tartott tanintézetünk, u. m. szept., decz., márcz. és junius hónapokban, mindenkor a tank. kir. főigazgató ur elnöklete alatt. Ezen vizsgálatok eredményéről statisztikai adataink D. tábláján adjuk az értesítést.

Jun. hó 30-án osztottuk ki az iskolai bizonyítványokat s zártuk be a tanévet hálaadó istenitisztelettel.

B. Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok.

1884. évi 23,848. miniszt. sz. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium megengedi, hogy azon VIII. oszt. tanulók, kik az osztályvizsgálaton egy tantárgyból elégtelen tanjegyet nyertek s ezt a tanári testület engedélyével a következő tanév elején kijavítják, ugyanezen tanév szeptember havában a főigazgatóság által kitűzött helyen érettségi vizsgálatra bocsáttassanak.

1884. évi 34,434. miniszt. sz. A vall. és közokt. m. kir. miniszterium elrendeli, hogy a szegedi főgymn. túlnépességéből származó nehézségek enyhítése céljából az 1884—85. tanévre a párhuzamos két harmadik osztály egyesíttessék, s a két első osztály három párhuzamos osztályra választassék szét.

1884. évi 24,333. miniszt. sz. A vall. és közokt. m. kir. miniszterium utasítja az illetékes pénztárakat és adóhivatalokat, hogy az 1884—85. tanév elejétől kezdve minden néven nevezendő ösztöndíjat csak oly nyugtatványokra fizessenek ki, melyeket a tanintézeti igazgatóságok az előírt módon láttamoztak.

1884. évi decz. 20. A Magyar Tudományos Akadémia értesíti a szegedi főgymnasium igazgatóságát, hogy az 1885-ik év elejétől kezdve összes kiadványait, azonnal megjelenésük után, ingyen meg fogja küldeni a tanintézetnek

1885. évi 3034. miniszt. sz. A vall. és közokt. m. kir. miniszterium utasítja az összes hazai tanintézetek igazgatóságait, hogy az oktatási célokra szolgáló iparczikkeket ne csak a hazában, de valóban hazai készítményekből szerezzék be.

1885. évi 4908. miniszt. sz. A vall. és közokt. m. kir. miniszterium elrendeli, hogy azon tanulók, kik írásbeli érettségi föladványukat nem tudván megfejtteni, nem adnak be dolgozatot, megbukotaknak tekintendők s a középisk. törvény 27. §-a értelmében szóbeli vizsgálatra nem bocsáthatók.

1885. évi 2191. tanácsülési sz. Szeged szab. kir. város tanácsa értesíti az igazgatóságot, hogy a horgosi Kárász Anna-féle évi 400 frtos ösztöndíj az 1884—85. tanév kezdetétől Mészáros Andor VIII. oszt. tanulónak íteltetett oda, s egyszersmind megküldi ezen ösztöndíj alapítványi levelének hiteles másolatát a tanintézet számára.

1885. évi 3964. miniszt. sz. A vall. és közokt. m. kir. miniszterium szigoruan elrendeli, hogy a fölvételre jelentkező tanulóktól a keresztelőlevél, illetőleg hiteles születési bizonyítvány megköveteltessék.

1885. évi 3372. tanácsülési sz. Szeged szab. kir. város tanácsa értesíti az igazgatóságot, hogy a felsőbb helyen jóváhagyott 1885. évi városi költségelőirányzatban a főgymnázium 1884—85. tanári szükségletei fődözésére a befolyt tandijakból 1618 forint engedélyeztetik.

C. Ifjusági segélyző-egylet.

Az ifjusági segélyző-egylet a folyó tanév tartamára Arányi Ágost tanár vezetése alatt mindjárt a tanév kezdetén következőleg alakult meg: elnök: Rónai János VIII. oszt. t.; főjegyző: Freund Ödön VIII. oszt. t.; titkár: Rainer Emil VIII. oszt. t.; pénztárnok: Hallósy László VIII. oszt. t.; ellenőr: Taschler József VII. oszt. t.; aljegyzők: Balogh Ernő és Boros József VI. oszt. t.; főkönyvtárnok: Noszlopy Antal VI. oszt. t.; alkönyvtárnok: Zerkovitz Emil V. oszt. t. Választmányi tagok ugyanazok, kik az egylet részére gyűjtöttek.

Az egylet tőkéje a mult tanévben 5827 frt 71 krból állott s az iskolai évben 429 frt 54 krral gyarapodott; jelenlegi vagyona tehát: 6257 frt 25 kr, mely a Szeged-Csongrádi takarékpénztárban van elhelyezve.

Gyarapodott az egylet pénztára részint tagsági díjakból, részint kegyes adakozásokból.

A jótékony adakozások ez iskolai évben a következők:

Szeged-Csongrádi takarékpénztár	50 frt.
Szegedi általános takarékpénztár	15 frt.
Szegedi kereskedelmi és iparbank	10 frt.

Rónay János és Freund Ödön gyűjtőivén :

Rónay Németszeghy Mária 1 frt, Rónay Karácson Emilia 2 frt, Krausz Mór 2 frt, Rónai Rónay Ilón 1 frt, Pocsátkó Károly 50 kr, Pósz Alajos 1 frt, Deutsch Mór 1 frt. *Összesen 8 frt 50 kr.*

Frankl Lajos gyűjtőivén :

Beck Emil 1 frt, Czinner Zsigmond 1 frt, N. N. 1 frt, Reitzer Adolf 1 frt, B. M. 50 kr, Török-kanizsai kerületi takarékpénztár 5 frt, Gyurkovics György 1 frt, Koch Samu 1 frt, Schulpe Vilmos 5 frt, Tallián Jenő 3 frt, dr. Szilágyi Ferencz 2 frt, Katona Antal 2 frt, Issekutz Antal 1 frt. *Összesen 24 frt 50 kr.*

Hallósy László gyűjtőivén :

Iausevits és Stojkovics 1 frt, Milits Péter 50 kr, Lemle Lajos 50 kr, Párniczky Gézáne 1 frt, Párnitzky Géza 1 frt, Tykal 1 frt, N. N. 20 kr, Harsányi 1 frt, Kőrösy V. 1 frt, Kátai István 1 frt, N. N. 50 kr, M. Z. Julianna 1 frt, Varga L. 1 frt, Nováky Bertalan 1 frt. *Összesen 11 frt 70 kr.*

Taschler József és Balogh Ernő gyűjtőivén :

Id. Taschler József 1 frt, Wagner Gyula 1 frt, Engelsmann 1 frt, N. N. 40 kr, Pillich Lajosné 1 frt, N. N. 40 kr, Nagy Zoltánné 1 frt, Magyar János ügyvéd 1 frt, dr. Pártos Simon 1 frt, Wöberné 1 frt, Winkler Milli 1 frt 20 kr. *Összesen : 10 frt.*

Niedermayer Antal gyűjtőivén :

N. N. 1 frt, N. N. 1 frt, Neurohr 1 frt, Traub B. és társa 2 frt, Aigner József 1 frt, S. M. 1 frt, Ábrahám János 50 kr, N. N. 20 kr, Auer Gy. 30 kr, Nagy Pál 1 frt, Sziráky József 50 kr, Kiss Pál 50 kr, Schattelesz Mihály 30 kr, Szedő 20 kr, Skultéty Elza 50 kr, Göndöcs Benedek 2 frt, Richter Jenő 1 frt, Hoffmann 1 frt, Friedrich Mihály 1 frt, Diósy Lajos 50 kr, Diósy József 50 kr, ifj. Kohlmann 1 frt. *Összesen : 18 frt.*

Schönberger Izidor gyűjtőivén :

Lippay Emil 50 kr, S. C. 30 kr, Endrényi L. és társa 5 frt, Kiss D. 5 frt, Guttmann és Eisler 1 frt, N. N. 20 kr, Jeszenszky és Faragó 1 frt, Schäffer Zsigmond 1 frt, Wagner F. 2 frt, Krebs József 1 frt, Brem Vilmos 1 frt, N. N. 50 kr, Tóth Sándor 50 kr, Sch. B. 30 kr, Gál és Madár 50 kr, N. N. 50 kr, N. N. 20 kr, dr. Kovács 1 frt, Orbán Jácint 2 frt, Supka Béla 1 frt, Szt. Fer. r. ház 1 frt, Ambrózy 1 frt, Bakayné 50 kr, Zahn örökösök 1 frt, Mildner Alajos 50 kr, Oltványi Pál 2 frt, özv. Meákné 1 frt, Kass János 1 frt, Aigner

Ödön 1 frt, Juránovics Ferencz 1 frt, dr. Zápory 1 frt. Haskó József 50 kr, Pósz Alajos 50 kr, Vasváry Sándor 50 kr, Guns M. 50 kr, Lévay F. 60 kr, Barcsay Károly 1 frt, Ivánka Béla 50 kr, Kreminger Antal 3 frt, Kendi Antal 20 kr, Nedelkovits 50 kr, Sonnleithner 1 frt, Brauswetter János 1 frt, Deutsch 50 kr, Fáy István 1 frt, dr. Herzl 1 frt, dr. Szivessy László 1 frt, dr. Singer Mátyás 2 frt, dr. Arany Károly 1 frt, Altmann 40 kr, dr. Polgár Sándor 1 frt, Aigner Lajos 1 frt, N. N. 20 kr, Gréf István 50 kr, ifj. Fodor István 50 kr, N. N. 50 kr, Freuder József 25 kr, N. N. 10 kr, Ströbl 1 frt, N. N. 20 kr, Unghvári Péter 1 frt, N. N. 50 kr, Magyar-francia biztosító társaság 1 frt, Szabó Laura 50 kr, Singer H. 10 kr, Ádancsek Zsuzsanna 20 kr, Josefert Ignác 50 kr, Csermelényi 50 kr, Pálffy Ferenc 1 frt, Abafy 1 frt, N. N. 50 kr, Kalmár 1 frt, Bodnár 1 frt. *Összesen: 66 frt 25 kr.*

Köppich Jenő gyűjtőivén:

Haris Andor 50 kr, Köppich Mór 1 frt, Koch Sándor 1 frt, Tombác Mihály 1 frt, N. N. 50 kr, Melchner József 1 frt, Patzauer 1 frt, Pollák Zsófia 1 frt, Pollák Imre 1 frt, Spitzer Adolf 1 frt, dr. Machold 1 frt, Róza May 1 frt, N. N. 20 kr, Leopold R. 1 frt, Ofner B. 30 kr. *Összesen 12 frt 50 kr.*

Boros József és Balogh Ferencz gyűjtőivén:

Balogh Irén 2 frt, Czinner Ábr. 1 frt, Winkler Katinka 1 frt, N. N. 50 kr, Brem Vilmos 1 frt, özv. Szüts Antalné 1 frt, Boros Frigyes 2 frt, Boros Margit 1 frt, Szojka Gusztávné 1 frt, Csorba Ilon 1 frt, Fluck Ferenc 1 frt. *Összesen: 12 frt 50 kr.*

Gruber Sándor gyűjtőivén:

Gruber D. S. 10 frt, Szécsi 50 kr, N. N. 30 kr, Seifmann Mór 50 kr, Kiss D. Társ. 50 kr, Geiger 50 kr, Stern 50 kr, Lustig Ferenc 1 frt, Fischer Mihály 50 kr, dr. Pick Dezső 1 frt, dr. Engel Mór 50 kr, N. N. 20 kr, Koczor Rezső 50 kr, N. N. 40 kr, Dömötör 40 kr, Ferderber 30 kr, N. N. 30 kr, Weisz M. 40 kr, Stern 40 kr, Kovács Albert 1 frt, Rubin testvérek 50 kr, Neu József 50 kr, Eisler 20 kr, Faragó 50 kr, K. Gy. 40 kr, Löw J. 1 frt, Feuer 25 kr, Bakayné 50 kr, Szabó István 50 kr. *Összesen: 24 frt 5 kr.*

Lillin Károly gyűjtőivén:

Kiss D. Társ. 1 frt, Kereskedelmi és Iparbank 10 frt, Gál és Madár 2 frt, Lillin Károly 2 frt. *Összesen: 15 frt.*

Zerkovitz Emil gyűjtőivén:

Eisenstädter és társai 12 frt, Kék csillag 2 frt, Pollák és Kohn 2 frt, Leopold Rudolf 2 frt, Ligeti Sámuel 2 frt, Rosenbaum Adalbert 2 frt, Scheinberger és Popper 2 frt, Zerkovitz Janka 1 frt.
Összesen: 25 frt.

Schweiger József gyűjtőivén:

Czinner A. 50 kr, Dobos Gyuláné 30 kr, N. N. 30 kr. *Összesen: 1 frt 10 kr.*

Holtzer Emil és Blüh Emil gyűjtőivén:

Holtzer Jakab 2 frt, Milkó Sámuelné 1 frt, Seifensieder Mór 1 frt, Lemle Lajos 1 frt, Pocsátkó Károly 50 kr, Politzer 1 frt, Burger Gusztáv és társa 2 frt, Krausz t. 1 frt, Liphay Emil 1 frt, dr. Eisenstein Jakabné 1 frt, Déri Károly 1 frt, Milkó Jakabné 1 frt, Lévay 2 frt, Max Marex 50 kr, Singer Ferencz 50 kr. *Összesen: 16 frt 50 kr.*

Id. Szobotka és ifj. Szobotka gyűjtőivén:

Tóth Péter 1 frt, id. Szobotka Dezső 2 frt, ifj. Szobotka Dezső 2 frt, Szobotka Fülöp 1 frt, Sternfeld Czeczilia 50 kr. *Összesen: 6 frt 50 kr. — Főösszeg: 327 frt 10 kr, szóval: háromszáz huszonhét forint 10 krajczár.*

Endrényi L. könyvkereskedő iskolakönyveket és irkákat bocsájtott az egylet rendelkezésére 11 frt 07 kr értékben; Traub B. és társa iskolakönyveket 9 frt 64 kr értékben és Várnai L. iskolakönyveket 1 frt 50 kr értékben.

A tanév alatt begyűlt összes adományok az egylet évkönyveibe is bejegyeztettek.

Az egylet ez évben 20 tanulót segélyezett 258 frttal és 49 tanulót 210 tankönyvvel és rajzeszközökkel 214 frt 52 kr. értékben.

Kedves kötelességünknek tartjuk itt is kifejezni köszönetünket azon nemeskeblű emberbarátoknak, kik a hazai műveltség előmozdításához ez uton is hozzájárultak. Fogadják érte az ifjuság háláját.

D. Önképző-kör.

Az önképző-kört a lefolyt 1884—85. tanévre 135 tag alapította meg. A két felső osztálybeliek, szám szerint 102-en, mint rendes és működő tagok szerepeltek; a hatodik osztályból pedig 33-an mint pártoló tagok vettek részt az egyleti gyűléseken.

A kör alakuló gyűlését szeptember hó 14-én tartotta meg Magyar Gábor igazgató, s a kör működését vezető tanár, Cserép Sándor jelenlétében. Az igazgató az önképző-körök tulajdonképeni

czélját körvonalozván, különösen hangsúlyozta a komoly irányt s az iskolai tanulmányokkal való teljes összhangzatot. Végül buzdította az egyesület tagjait, hogy a kitűzött nemes céltől áthatott buzgalommal fogjanak ez évben is működésükhöz. Ugyanekkor történt a tisztségviselők szabályszerű megválasztása is, és pedig a következő eredménnyel: Ifj. elnök lett Rainer Emil, 8. oszt. tanuló; jegyző: Vass Géza, 8. oszt. tanuló; főkönyvtárnok: Zombory Lukács, 8. oszt. tanuló; pénztárnok: Regdon Géza, 8. oszt. tanuló; első titkár: Vásárhelyi Gyula, 7. oszt. tanuló; második titkár: Hegedüs András, 7. oszt. tanuló; alkönyvtárnok: Balassa Gyula, 7. oszt. tanuló.

A kör tényleges működését szeptember hó 28-án tartott nagygyűléssel kezdette meg, melyet Cserép Sándor, az egyesület működését vezető tanár, beszéddel nyitott meg. A tagok munkássága ez évben 16 rendes és 4 nagygyűlésen nyert tér. A kör heti rendes gyűléseit vasárnap délután, a vezető tanár jelenlétében tartotta, melyeken a tagok önképzését célzó dolgozatok, bírálatok, pártatlan czáfolatok, ha kellett, ellenbírálatok és védő nyilatkozatok is olvastattak föl; a gondolatok helyes kifejezése s a nyelvkezelés szabatosága érdekében pedig élőszóbeli előadások, szavaltatok tartattak. Anyagi ügyeit a kör bizottsági üléseken intézte el.

Az évi munkásság eredménye 103, részben eredeti, részben fordított szépirodalmi és tudományos dolgozat. Minden egyes művet a tagok bíráltak meg és ajánlottak fölolvadásra, illetőleg a munkakönyvbe való föl vételre. A művek megbírálásával rendszerint azok bíztak meg, kik a bírálandó dolgozatokkal hasonló irányban fejtettek ki legnagyobb és figyelemreméltó munkásságot. A részletes adatokat a következőkben terjesztjük elő:

a) Komolyabb tárgyú és behatóbb tanulmányozásra mutató darabokat olvastak föl: Rainer Emil a kör elnöke: „A római nép jelleméről, összehasonlítva a görögökével“, s „Dugonics András emlékezete“ címűeket. Baráczius József „Petőfi Sándor“ cz. tanulmányt. Balassa Gyula „A községi állam alakulása a rómaiaknál“ cz., Vass Géza „Az ősmagyar vallásról“ cz., Heilbrunn Artur „Hazánk befolyása az európa államok alakulására az Árpádházból származott királyok alatt . . .“ cz. értekezést.

b) Figyelemre méltó s részletesebb bírálatokat olvastak föl: Baráczius József, Bezdán József, Rainer Emil, Hegedüs András, Freund Ödön, Buding József, Vass Géza.

c) A műfordítás terén tettek komolyabb és sikerültebb kísérletet: Baráczius József és Vass Géza.

d) Költői műdarabokat szavaltak a rendes tagok közül 14-en 55 darabot, a bejáró tagok közül 3-an 6 drbot.

e) Ez évi munkássághoz járul még egy elnöki beszéd, két szónoki előadás és három titkári jelentés, mely utóbbiak a kör anyagi és szellemi állapotáról adnak kimerítő tájékoztatást.

A tanári kar a munkálkodás irányának megjelölése és a munka-buzgalom nagyobb mértékben való fölélesztése szempontjából ez év folytán a következő pályakérdéseket tűzte ki:

1. Magyar nyelvből: a) Petőfi „János vitéz“ ének tartalma és elemzése alapeszme, szerkezet és jellemzés tekintetében. Jutalma 2° ezüst forint. Beérkezett 1 pályamű e jeligével: „Kard által volt egykoron, legyen a szellem által is nagy, dicső s boldog a magyar.“ b) Vörösmarty Mihály „Cserhalom“jának széptani elemzése. Jutalma 2 ezüst forint. Beérkezett 1 pályamunka e jeligével: „Cserhalom! a te tetőd diadalmak büszke tetője!“ Mindkét munka a jutalomra s egyzersmind a munkakönyvbe való fölvételre is érdemesnek találtatott. Az elsőnek szerzője Hegedűs András VII. osztálybeli, a másodiké Rainer Emil VIII. oszt. tanuló.

2. Magyar irodalomból: „Nevezetesebb emlékbeszédíróink ismertetése idevágó munkáik nyomán.“ Jutalma 2 forint. — Beérkezett 1 pályamunka e jeligével: „Ha nem hasznos, mit cselekszünk, hiú minden dicsőségünk“, mely a jutalmat el is nyerte. Szerzője: Vásárhelyi Gyula VII. oszt. tanuló.

3. Latin és görög nyelvből: „Aeneas és Achilles pajzsának leírása Virgilnél és Homérnál.“ (Virg. Aen. VIII. ének 391—445. és Hom. Ilias XVIII. 467. s köv. versek.) Kivántatik: a) Műfordítás versben vagy prózában. b) A költői leírás mibenléte s a szóbanforgó leírások összehasonlítása. Jutalma 2 ezüst forint. — Beérkezett 1 pályamunka a következő jeligével: „Az idő a költő birodalma, valamint festőé a tér“, mely habár csak részben fejt meg a kérdést, mégis mint eredeti versmértékben készült hű és szabatos fordítás nemcsak a két frtnyi jutalomra, hanem a munkakönyvbe való fölvételre is méltónak ítéltetett. Szerzője: Baráczius József VIII. oszt. tanuló.

4. Német nyelvből: „Zeitalter und Sprachen.“ Grimm Jakabtól. Műfordítás. Jutalma 2 ezüst forint. — Beérkezett egy pályamű e jeligével: „Próba szerencse“, mely tartalmi hűség mellett a nyelv sajátos törvényeinek alkalmazását is föltüntetvén, a jutalomra dicséret mellett érdemesnek ítéltetik. Szerzője: Laczkovits Ákos VIII. oszt. tanuló.

5. Történelemből: „A magyarok rabló hadjáratainak okai s következményei Magyar- és Németországra.“ Jutalma 2 ezüst forint. Beérkezett 1 pályamű e jeligével: „A történelem az élet mestere“, mely a jutalmat el is nyerte. Szerzője: Laczkovits Ákos VIII. o. tan.

6. Természetanból: „A légköri csapadékok keletkezése, nemeik és szereplésük a természet háztartásában.“ Jutalma 2 ezüst forint. — Pályamunka nem érkezett be.

7. Kivántatik az iskolában olvasott római klasszikus költő tetszés szerint választott költeményének eredeti versmértékben való fordítása, nyílt pályázat mellett. Jutalma 2 ezüst forint, melyet Vass Géza VIII. oszt. tanuló Horatiusból „Aristius Fuscushoz“ és „Apollóhoz“ cz. fordításaival nyert meg.

Végre a kör tisztviselői az utolsó bizottsági ülésben elhatározták, hogy az, ki munkásságának irányával az önképző-kör valódi célját elismerésre méltólag képviselte, s ez év folytán legnagyobb tevékenységet fejtett ki, 5 frtnyi jutalomban részesíttessék. Ezen jutalomra Baráczius József VIII. oszt. tanuló találatot érdemesnek.

Szavalmati verseny ez évben egy volt, melyre az önképző-kör saját vagyonából a következő jutalmakat tűzte ki: Szász Károly „Versszavalmat“ cz. és Jancsó Benedek „Szavalmókönyv“ cz. művének két-két példányát. Komoly darabbal versenyeztek 5-en, kik közül az első jutalmat Taschler József VII. oszt. tanuló, a másodikat Waldner József VII. oszt. tanuló nyerte el. Vig darabbal versenyeztek 4-en, mely alkalommal az első jutalomban Hegedűs András VII. oszt. tanuló, a második jutalomban Baráczius József VIII. oszt. tanuló részesült.

Ezekben föltüntetvén az önképző-kör tagjainak munkásságát, hátra van még a pénztári és könyvtári kimutatás.

A kör ez évi bevétele a tagsági díjakból 131 frt 89 kr-ra rugott, mely összeget részben a föntebb fölsorolt jutalmazásokra, tudományos és szépirodalmi folyóiratok járatására, könyvek vásárlására és bekötésére fordította. Az összes kiadás levonása után a pénztárnoki jelentés szerint marad; 72 frt 43 kr. Az egylet tényleges vagyona: 129 frt 97 kr, a Szeged-Csongrádi takarékpénztárban gyűmölcsözők.

A könyvtár vásárlás utján 25 művel 34 kötetben, adományozás utján 4 művel gyarapodott. Adományoztak: Freund Ödön és Balogh István VIII. oszt. tanulók. A könyvtár jelenleg 502 kötetet tartalmaz.

A könyvtárt gyarapították a folyóiratok is. A kör ez évben előfizetett a „Magyar nyelvőr“-re, a „Századok“-ra, a „Koszoru“-ra, a „Figyelő“-re, a „Budapesti Szemlé“-re, a „Természettudományi és a Philologiai Közöny“-re, s le volt kötelezve a magyar tudományos Akadémia könyvkiadó vállalatának.

E. Gyorsíró-kör.

A gyorsíró-kör 1884. év szeptember hó 21-én tartotta meg alakuló gyűlését, és pedig ezen alkalommal, főnnállása óta *nyolczadszor*.

A kör elnöke: Magyar Gábor, főgymn. igazgató.

Vezérelnök: Bódogh János, kir. távirótiszt, a bpesti m. gyorsíró-egyesület tb. tagja, a gyorsírás okl. tanítója.

Előadók: Bezdán József VIII. oszt. t., Vásárhelyi Gyula VII. oszt. tanuló.

Titkár: Hegedüs András VII. oszt. t.

Pénztárnok: Buding József VIII. oszt. t.

Könyvtárnok: Jókai István VI. oszt. t.

Felgyzők: Lantos Antal VI. oszt. t., Gulyás Vilmos V. oszt. t.

A szaklapok levelezői: Baráczius József VIII., Becsey Károly VII. oszt. tanulók.

A kör a gyorsírás gyakorlati elsajátítása és terjesztése érdekében hetenkint a kezdőknek egy, s a haladóknak is egy gyakorló órát tartott; havonkint közgyűlést. évnegyedenként írás-versenyeket rendezett; szegényebb sorsu tagjait tan- és segédkönyvekkel ellátta, tagsági díjaikat részben elengedte, könyvtárát a megjelent gyorsírási művekkel gyarapította; az isk. év végén a szorgalom jutalmazására 4 arany és 54 frt 70 kr. értékű gyorsírási művet fordított.

A kör tagjai 118 pályaművet adtak be megbírálás végett. Ezek közül a bpesti m. gyorsíró-egyesület által kitűzött *correct-stenogrammok* díjaira beküldetett 9 jeligés dolgozat, a kör által évközben tartott írásversenyen 35, a zárgyűlésen 41, vizsgálatra pedig 33 pályamű adatott be. Ezek közül jutalomban részesült: a Budapestre fölküldöttek közül 6, a helyben megbíráltak közül 48.

<i>A kör bevételei</i> tagsági díjakból	83 frt 40 kr.
Bódogh János ur adománya	12 „ — „
Mult évi készpénzmaradék	— „ 60 „
Két vitairási tankönyvért	1 „ — „
Mult évi könyvkészlet-maradék	22 „ 50 „
Gabelsberger szobrára befolyt	6 „ 80 „
Összesen:	126 frt 30 kr.

<i>Kiadások:</i> Könyvtár-gyarapításra	39 frt 20 kr.
Kezelési kiadások	1 „ 60 „
4 arany megvétele	24 „ — „
Pályadíjak beszerzése	32 „ 20 „
A mult évi könyvkészlet fölhasználása	22 „ 30 „
Gabelsberger-szoborra elküldetett	6 „ 80 „
Összesen:	126 frt 30 kr.

A számadások fölülvizsgálására megválasztottak: Hegedüs András VII., Vásárhelyi Gyula VII. és Szeles János VI. oszt. tanulók.

A pályázatokat bíráló bizottság tagjai voltak: a kör vezérelnöke, Hegedüs András, Schulhof Zsigmond, Szeles János, Lantos Antal.

A kör működése az iskolai év végével megszűnik, s az új isk. évvel kezdődik; e két pontot összekötő időtartamra egy szervező-bizottság választott, melynek tagjai Hegedüs András, Noszlopy Antal, Gulyás Vilmos és Lakatos Sándor.

A kör tagjai a fővárosi szaklapokat 138 példányban járatták.

Jutalmakat nyertek: 1. A budapesti m. gyorsíró-egyesület bírálata alapján első díjat (egy-egy aranyat) Bezdán József VIII., Vásárhelyi Gyula VII. oszt. tanulók. (Körünk tagjai ezen alkalommal hatodszor nyerték el az első díjat.) Második díjat (gyorsírási műveket) nyertek: Hegedüs András, Schulhof Zsigmond, Takács István VII. és Jókai István VI. oszt. tanulók.

2. Perczenkint 200 szótag sebességű diktátumnak hibátlan írásáért: egy aranyat sorshuzás utján Schulhof Zsigmond VII. oszt. t. — Bezdán József VIII., Hegedüs András VII., Vásárhelyi Gyula VII., Kálmán Samu VII., Szeles János VI., Lantos Antal VI. oszt. tanulók gyorsírási műveket.

3. Perczenkint 180 szótag sebességű diktátumnak hibátlan utánírásáért: Becsei Károly, Takács Antal VII., Jókai István, Köppich Jenő, Noszlopy Antal, Cseh Lajos, Simonyi Béla, Sonnenfeld Emil, Flesch Sándor VI., és Gombkötő János V. o. tanulók gyorsírási műveket.

4. Perczenkint 150 szótag sebességű diktátumnak hibátlan utánírásáért: Reiter Lajos VII., Boros József VI., Gulyás Vilmos V., Kovács-Kása Rókus IV. oszt. tanulók gyorsírási műveket.

5. A korrekt stenogrammnál a következők nyertek jutalmat: Csikós Jenő, Nováczky Jenő VII., Boros József, Flesch Sándor, Cocron Miklós, Zimányi Károly, Bernheim Mátyás, Tóth Árpád VI., Ábrahám Szilveszter, Gombkötő János, Gulyás Vilmos, Pap Dezső, Ollik Pál V., Doktor Ferencz, Maróczy Géza IV., Lakatos Sándor, Loewel János, Priváry Gyula, Bunford Gyula, Singer Dezső, Rojcsék Sándor IV., Polner Kálmán, Kleiner Dezső, Klein Miklós III., Gyólay István II. és Varga János II. oszt. tanulók.

6. A tudás-versenyre (az összes vitairási és szakjelényeknek föltétlenül biztos ismerete, gyors egymásutánban összevissza kérdezve) jelentkeztek: Bezdán József VIII., Vásárhelyi Gyula, Hegedüs András, Schulhof Zsigmond, Kunitzer Antal VII., Cocron Miklós, és Jókai István VI. oszt. tanulók. A kitűzött egy aranyat sorshuzás utján Bezdán József nyerte el.

A körnek tagjai a szegedi főgymnasium gyorsírást ismerő növendékei lehetnek; az V—VIII osztálybeli tanulók rendes tagok, a többiek rendkívüli tagok; tagsági díj egész évre 1 frt 50 kr.

F. Szertárak.

a) Természettani szertár.

A lefolyt tanévben a következő beszerzések történtek: Magnesium lámpa óraművel, — Müller-féle készülék a fény visszaverődéséhez, — Wollaston-féle camera lucida, — Weinhold-féle achromaticus hasáb, — König-féle sip 3 gázégővel, — Lavoisier-féle jég-calorimeter, — 2 db hőmérő folyadékokhoz, — 2 kg. higany, — 28 db különféle szorító csavar, — rohamszaggató és változtató, — Smee-féle 9 elemes telep, — 6 db horganylemez Bunsen-féle chromsavas telephez, — Edison-féle izzó lámpa. Ezekon kívül különféle kísérleti szerek és anyagok vásároltattak, javítások eszközöltettek. — Ngs dr. Tóth János kir. tanácsos népiskolai felügyelő ur ajándékozott egy villamdelejes motort, mely Geissler-féle csövek forgatására van berendezve.

b) Vegytani szertár.

A vegytani szertár vásárlás utján a következő eszközökkel gyarapodott: 1 db Kipp-féle és 2 db Deville-féle gázfejlesztő készülékkel; 6 db különböző nagyságu gázfölfogó hengerrel; 12 db keverő üvegpálczával; 6 db különböző nagyságu párologtató porcelláncsészével; 6 db göreb és 2 db faasztalkával, gázfejlesztésekhez; 1 db üvegbura tubussal és hozzá való üvegtállal; 200 db paradugasz, $\frac{1}{2}$ kgr. kautsuk-dugasz és ugyanannyi gummi-csővel; 2 db sodronyhálóval; 2 kgr. thüringiai üvegcsővel; $\frac{1}{2}$ kgr. Fe. sulf.; 1 kgr. fehér márvány; $\frac{1}{2}$ kgr. Zn. granul.; 1 koncz szűrő- és 6 iv kémlelőpapírral. Ezekon kívül savak és sók kellő mennyiségben szereztettek be, melyek a különböző gázok fejlesztésénél szükségeltettek.

c) Természetrajzi szertár.

A természetrajzi szertár számára vásároltatott 1 db Seibert-Kraft-féle közép-mikroszkop 3 lencserendszerrel, az immersiósj obj. correctióval és 18 db Möller-féle növényboncztoni mikroszkopikus praeparatum.

Ajándékozás folytán muzeumunk a következőkkel gyarapodott: 132 db mikroszkopikus praeparatummal, melyek közül 71 db az egészséges, 61 db pedig a kóros szöveteket tünteti föl, Kaszta Péter III. éves orvostanhallgató ur ajándéka. — 1 db sündisznóval (Erinaceus

vulg.), Loevel János IV. b) oszt. tanulótól; 1 db tengeri malacczal (*Cavia cobaja*), Hallósy Endre IV. A. oszt., tanulótól; 2 db fiatal rókával (*Canis vulpes*), Szegheő Géza VI. oszt. tanulótól; 2 db ausztráliai pinty, tk. Bachó Viktor építész ur ajándéka; 1 db bibor gém. (*Ardea purpurea*), 1 db fekete varju (*Corvus corone*), 1 db szarka (*Pica caudata*) és 1 db közönséges vakonddal (*Talpa europaea*), Hübner Lajos VII. oszt. tanulótól; 1 db erdei bagolylyal (*Strix otus*), Prachthäuser György IV. a) oszt. tanulótól; 1 db fenyőpintytyel (*Fringilla montifringilla*), tek. Nováky Bertalan rajztanár ur ajándéka; 1 db házi galambbal (*Columba domestica*), Eberhardt Ágoston VI. oszt. tanulótól; 1 db közönséges fáczány (*Phasianus colchicus*), Nikolits Béla III. oszt. tanulótól; 1 db kék cinkével (*Parus coeruleus*), Meák Géza II. b) oszt. tanulótól; 1 db függő czinke fészekkel (*Parus pendulinus*), Kovács István IV. b) oszt. tanulótól; 7 db madártojással, Nyilasy Andor II. b) oszt. tanulótól. Továbbá Berecz Sándor és Wolf Károly I. b) oszt. tanulók több csigát és kagylót; tek. Balogh Kálmán gyógyszerész ur 2 db viperát s végül Krausz Jenő, Junkert Mátyás és Schorsch Ferencz IV. a) oszt. tanulók szép, papirból készült jegeczmintákat adtak a muzeumnak. — Fogadják az intézet köszönetét mindazok, kik szer-
tárunk gyarapításához bármi csekélységgel is hozzájárultak.

G. Ifjúsági könyvtár.

Az ifjúsági könyvtár vásárlás utján a lefolyt tanévben a következő művekkel gyarapodott: Bajza József összegyűjtött munkái, 4 köt. Bpest, 1851. — Rev. Alfred I. Church M. A., Elbeszélések a görög tragikus költőkből; ford. Névy László. Bpest, 1882. — Castilhoi Diaz Bernal, Mexico fölfedezése és meghódítása; átdolg. dr. Brózik Károly. Bpest, 1878. — Arago, Carnot élete; ford. Császár K., Bpest. — Arago, Monge élete; ford. Császár K., Bpest. — Lamb Károly és Mária, Shakspeare-mesék; ford. Mihály József, 1—2. k. Bpest, 1880. — Szilasy Móricz, Életrajzok Plutarchosból, 1—2. köt. Bpest, 1880. — Arago, Volta és Ampère életrajza; ford. Kont Gyula. Bpest, 1881. — Dr. Brózik Károly, Középkori ázsiai utazók. Bpest, 1881. — Történeti kézikönyvek, IX—XI. Nevezetesen: Symonds és Bartoli, Az olasz nép és irodalom története. Bpest, 1883. — Sebestyén Gyula, Az őskor története. Bpest, 1883. — Ménard René, Az ókori művészet története. Bpest. 1885. — Magyar Helikon I. 3. és II. 2. — Hoffmann Ferencz ifjúsági iratai; nevezetesen: Lauffer kiadásából: Szorgalom és restség. Mindenki saját szerencséjének kovácsa. A bűn rabja. Hála és megtorlás. Samuka. A jó fiu. A rossz szellem. Diótörő és egérkirály. Hol legnagyobb a veszély, ott legközelebb a segély.

Az erény jutalma. Cigány Ferkó. — Pfeifer kiadásából: A főnyeremény. A két fivér. Egy szegény bűnös. Életharczok. És ne vigy minket a kísértetbe. Pásztor és bujdosó. Adjakok hálát az égnek. A jó tanács is megtermi gyümölcseit. Jó barátok. Aggodalmas napok. A mit teszesz, magadnak teszed. Borúra derű. Nem mindég. Egy jó ifjú. Isten mindent jóra fordít. A szegény segédtanító. Nincs menekülés. A föld alatt. Ki hogy viseli magát. Szivtelenség és jószívűség. Saját erejéből. Elsárgult levelekből. Legjobb az egyenes út. Makacsság és erős akarat. Az őrtűz mellett. Testvéredet ne gyűlöld. A felhők feletti. Józsa a kis jancsár. A szokás természetté válik. A hű barát erős támasz. A nemes és a pór. Isten segélyével minden sikerül. — Athenaeum kiadásából: A tengeren túl. Vidor Ferkó. A milliomos. A bűnhődés. A becsület utja. A milyen az ur, olyan a szolgálta. A szokás hatalma. Az életbiztosítás. A jó tett is meghozza kamatjait. A helgolandi fiu. Az Inka kincse. Loango. Szegény és gazdag. Egy levél a szt. írásból. Próbák. Az igazság napfényre jő. A megtért. A két hű barát. Egy fedél alatt Királyfi. Ki mint vet, úgy arat. A testvérek. Mylord Cat. A hű sziv. A szenvedések iskolája. A becsületszó. IIűség és álnokság. A munka jutalma. A magas északon. Anyai szeretet. Tiszteld atyádat és anyádat. — Összesen: 87 mű 92 kötetben, 58 frt értékben.

Ajándékoztak a könyvtár számára: tk. Bieber Gyula ügyvéd ur 4 művet 22 kötetben; nevezetesen: Vörösmarty minden munkái 1—5. és 10. köt. Pest, 1845—48. — Niemeyer. Grundsätze der Erziehung und des Unterrichts, 1—3. k. Wien, 1829. — Közhasznú ismeretek tára, 1—12. köt. Kiadja Wigand Ottó. Pest. 1839. — Shakspeare's dramatische Werke, 9-er Band. Berlin, 1844. — Ft. Czirbusz Géza főgymn. tanár ur 3 művet 2 kötetben és 32 füzetben; nevezetesen: Váry Gellért, Az irodalom bölcsészete. Vác, 1884. — Dr. Sziklay János, A magyar népszinmű története. Bpest, 1884. — Tájékoztató és egyházművészeti lap. Szerkesztik és kiadják Füßy Tamás, Dr. Czobor Béla. 1882. és 1883. évf. 24 füz., 1884. évf. 8 füz. — Névtelen 1 m. 1 k.; nevezetesen: Gerstäcker. Der Wilddieb. Jena. — Tekintetes Kleiner János tanító ur 27 művet 32 füzetben; nevezetesen: Kenessy Kálmán, A népbankokról. Pest, 1869. — Milosz Béla, Fösvény, 1—2. füz. Pest, 1869. — Jámbor Jeremiás, Erzsók asszony története. 1—2. füz. Pest. 1869. — Jókai, A malom alatt. Pest, 1869. Györy Vilmos, Egy igaz polgár élete. 1—3. füz. Pest, 1869. — György Deák, Teronyi Tamás. Pest, 1869. — Vajda János, Egy honvéd naplójából. Pest, 1869. — Greguss Gyula, Természeti képek, 1—2. füzet. Pest, 1869. — György Deák, Hedvig szép királynő. Pest, 1870. — Türr István, A Corvinákról. Pest, 1871. — Jókai Mór, Vezuv. Pest, 1872. — György Deák, Az anyyivéri magyarok. Pest,

1870. — Szász Károly. Álmos. Pest, 1870. — Hernád orvos, Hernád doktor patikája. Pest, 1870. — Kunsági, Sárréti dalkönyvecske. Pest, 1870. — Szigligeti, Nemzeti színházi képcsarnok. Pest, 1870. — Hegedűs Sándor, stb., Közhasznu ismeretek. Pest, 1870. Szentmiklóssy, Nép számára szánt olvasmányok. Pest, 1870. — Bányász Márton, Egy magyar rab. Pest, 1870. — Lukács Pál, Kis méhes. Pest, 1870. — Szabó Richard, Önségély. Pest, 1870. — Rill József, Jankó festész. Pest, 1870. — Boross Mihály, Kalászkok. Pest, 1870. — Lévy Jenő, Gazdasági havi naptár. Pest, 1871. — Szeberényi Lajos, Salamon. Pest, 1871. — Gyulai Béla, Népszerű neveléstan. Pest, 1872. — Tolnay, Téli esték. Pest, 1871. — Összesen: 35 mű 25 kötetben és 64 füzetben, 25 frt értékben.

A mult tanév végén az ifjusági nagyobb könyvtár tartalmazott 824 művet 1383 kötetben. Jelenlegi gyarapodás 21 mű 46 kötetben. — Az ifjusági kisebb könyvtár tavalyi létszáma 322 czim. Jelenlegi gyarapodás 101 czim.

H. Tanári könyvtár.

A könyvtár vásárlás utján a következő munkákkal gyarapodott: Gyulai Pál, Budapesti szemle 1884—85. évf. — Természet-tudományi Közlöny 1884—1885-ik évfolyam. — Az országos középiskolai tanáregyesületi közlöny 1884—85. évfolyam. — Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien 1884—85. — Annalen der Physik und Chemie 1884—85. — Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht 1884—85. — Czuczor-Fogarasi, A magyar nyelv szótára 1—6. köt. Pest, 1862. — Nagy Antal, Hitelemzés példákban 1—4. köt. Komárom, 1884. — Duruy Viktor, Világtörténelem; ford. dr. Ballagi A. Budapest, 1883. — Ribáry Ferencz, Világtörténelem 6—7 köt. Budapest, 1883. — Bárány Radvánszky Béla, Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. 1—3. köt. Budapest, 1879. — Löw és Kulinyi, A szegedi zsidók 1785—1885-ig. Szeged, 1885. — Pesty Frigyes, Száz levél Horvátországról. Budapest. 1885. — Budenz, Nyelvtudományi közlemények, XIX. köt. 1. füzet. Budapest, 1884. — Marczaly, II. József kora, 2-ik köt. Budapest, 1884. — Klotz, M. Tullii Ciceronis orationes in L. Catilinam quattuor. Lipsiae, 1884. 2 példány. — Köpesdi, Cicero válogatott levelei. Budapest, 1879. 3 példány. — Dindorf, Homeri Ilias, I—II. Lipsiae, 1883. 3 példány. — Goethe, Hermann und Dorothea. Leipzig, 2 péld. — Schiller, Wilhelm Tell. Leipzig, 2 péld. — 5 drb nagy Kiepert-féle fali térkép az ókor történetéhez.

Ajándékozásból gyarapodott a könyvtár: A Magyar tudományos Akadémia kiadványaiból a következő munkákat küldötte meg

intézetünknek: Szinnyi József, Repertorium, II. k. 1. r. — Dr. Lipp Vilmos, A keszthelyi sirmezők. — Hampel József, Adalék Pannonia történetéhez. — Dr. Kúnos és dr. Munkácsi, A belviszonyragok használata a magyarban. — Fenyvessy Adolf, Adósságok conversiója. — Kőnig, Matematikai és természettudományi értesítő, III. k. 2—3. füzet. — Nagy Imre, Anjou-kori okmánytár, IV. k. — Pulszky Károly, Archeologiai értesítő, V. k. 1—3. sz. — Kőnig Gyula, A másodrendű... egyenletek elmélete. — Schvarz Gyula, Sallustios államformái. — Kőnig, Math. és természettud. értesítő, III. k. 4—7. füz. — Haynald, Emlékbeszéd Sainte-Claire Deville H. felett. — Ifju Apáthy István, Tanulmány a Najadeák szövettanáról. Bpest, 1885. — Szigethy, A folyami rák zöldmirigyének... élettana. — Irodalmi értesítő a m. t. Akademia kiadványairól, 1885. — A m. t. Akademia értesítője, 18. és 19. évf. — Kandra Kabos, Szabolcs vmegye alakulása. — Szinnyi, Rendszeres magyar nyelvtan. — Vall. és közokt. m. k. miniszterium jelentése az orsz. tanítói nyugdíjalap... 1883. állapotáról. — Abel Jenő, A bártfai sz. Egyed temploma könyvtárának története. — Szabó Károly, Régi magyar könyvtár, II. k. — Szily, Adatok Bolyai életrajzához. — Vámbéry, a magyarok eredete és finn-ugor nyelvészet. — Nyelvemléktár, XII. k. — Török József, Emlékbeszéd Tarczy Lajos felett. — Trefort, Emlékbeszéd Thiers Lajos felett. — Dr. Kuncz Ignác, A demokratia eszméje. — Horváth Árpád, Mabillon János. — Dr. Fraknoi és dr. Károlyi, Magyar országgyűlési emlékek, IX. — Majláth Béla, Az 1642. évi szónyi békekötés története. — Hunfalvy Pál, Emlékbeszéd Lönnrot Illés felett. — Kruspér István, Légtüneti észleletek, II. k.

Ezekon kívül ajándékoztattak: A vall. és közokt. m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló 11. jelentése. A nagym. vall. és közokt. miniszterium ajándéka. — Dr. Ortvy Tivadar, 100 év egy hazai főiskola életéből. Bpest, 1884. Pozsonyi kir. Akademia ajándéka. — Dr. Angyal János, Dante Divina Commediája. Bpest, 1885. I. füz. Ft. dr. Angyal János ur ajándéka.

I. A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1884—85. tanévben.

a) Ösztöndíjasok.

1. Bachó József V. oszt. tan., a Bachó-féle családi alapítványból évi 147 frttal.
2. Bezdán József VIII. oszt. tan., a Bonnaz-féle alapítványból évi 96 frttal.
3. Buding József VIII. oszt. tan., az Alapy-féle alapítványból évi 210 frttal.

4. Czabafi János V. oszt. tan., a Rüdolf koronaherczeg-féle zentai alapítványból évi 120 frttal.

5. Doktor Ferencz IV. A. oszt. tan., az Alapy-féle alapítványból évi 210 frttal.

6. Markovits Béla V. oszt. tan., a Vojnits-féle családi alapítványból évi 210 frttal.

7. Márton József VII. oszt. tan., a váczi püspök féle alapítványból évi 120 frttal.

8. Mészáros Andor VIII. oszt. tan., a horgosi Kárász Anna-féle alapítványból évi 400 frttal.

9. Noszlopy Antal VI. oszt. tan., az Alapy-féle alapítványból évi 210 frttal.

10. Onitiu Valér IV. A. oszt. tan., a Gozsdu-féle alapítványból évi 150 frttal.

11. Reviczky Rezső I. B. oszt. tan., a Reviczky-féle családi alapítványból évi 200 frttal.

12. Szimits Pál VIII. oszt. tan., a Dimitrievits Nesztor-féle alapítványból évi 200 frttal.

13. Tiefenthaler Arnold IV. B. oszt. tan., a Schmid-Wellenstein-féle alapítványból évi 61 frttal.

14. Zombory Lukács VIII. oszt. tan., a Makra-féle családi alapítványból évi 110 frttal.

b) Jutalmazottak.

A vallásban tanusított jeles előmenetelért:

1. Laczkovits Ákos VIII. oszt. tan., az Ebner-féle alapítványból 6 drb aranyyal.

A magyar irodalomban tett jeles előmenetelért:

2. Rainer Emil VIII. oszt. tan., a Kisfaludy-társaság által alapított Kisfaludy-jutalomból 25 frt értékű magyar irodalmi művekkel.

Jó magaviseletük- s előmenetelükért:

3. Jókai István VI. oszt. tan., a Sobay-féle alapítványból 25 frt 20 krral

4. Rózsa István III. oszt. tan., a Sobay-féle alapítványból 25 frt 20 krral.

5. Baráczius József VIII. oszt. tan., az Oltványi István-féle alapítványból 61 frt 62 krral.

6. Turóczy Sándor VIII. oszt. tan., az Oltványi István-féle alapítványból 61 frt 62 krral.

7. Harmos Árpád VII. oszt. tan., a dr. Cajus Gábor é neje Abeles Regina alapítványából 60 frttal.

Értesítés a jövő 1885 — 86. tanév megnyitásáról.

A jövő tanévre a beíratások augusztus hó három utolsó napján történnek. — A fölvétel szabályai a következők:

1. A növendék szülői vagy ezek megbizottja kíséretében jelentkezik az igazgatóságnál s itt fölmutatja az előbbi tanévről szóló iskolai bizonyítványát s azon tanodának, melyben ezen bizonyítványt nyerte, Értesítőjét, továbbá keresztelőlevelét s illetőleg születési bizonyítványát.

2. Tandíj fejében a négy alsó osztályba járó ifjak, ha helybeliek 3 frt 80 krt, ha vidékiek 6 frt 80 krt, — a négy felsőbe járók pedig, ha helybeliek 5 frt 80 krt, ha vidékiek 10 frt 80 krt fizetnek egész tanévre. Szegény sorsú, de jó magaviseletű s szorgalmas növendék, szegénységi bizonyítvány fölmutatása mellett, tandíjelengedést kérhet.

3. Az első osztályba csak oly tanuló vétetik föl, ki 9-ik életévét betöltötte, s a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal bír.

A vidéki szülők és gyámok figyelmeztetnek, hogy a gyermekeik részére fölfogadandó szállás iránt az Igazgatóságnál tudakozódhatnak.

-Szeged, 1885. június hó 30-án.

Magyar Gábor,
igazgató.

TARTALOM.

	<i>Lat.</i>
<i>A zene az ethnographiában</i>	3
<i>A tanári kar</i>	34
<i>Előadott tananyag</i>	36
<i>Írásbeli feladványok</i>	48
<i>A tanulók előmenetele :</i>	
<i>A. A kötelezett tantárgyakban</i>	51
<i>B. A nem kötelezett tantárgyakban</i>	75
<i>A sorozatban használt érdemjegyek fokozata</i>	79
<i>Rövidítések jelentménye</i>	79
<i>Statisztikai kimutatások :</i>	
<i>A. A tanulók általános áttekintése</i>	80
<i>B. A tanulmányok eredményének áttekintése</i>	81
<i>C. A tanulók általános osztályozása</i>	82
<i>D. Az érettségi vizsgálatok eredménye</i>	83
<i>E. A tanulók származási helyének kimutatása osztályonként</i>	84
<i>Adatok a főgymnasium történetéhez :</i>	
<i>A. Az intézet beletételére vonatkozó néhány fontosb mozzanat</i>	85
<i>B. Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok</i>	87
<i>C. Ifjúsági segélyző-egylet</i>	88
<i>D. Önképző-kör</i>	91
<i>E. Gyorsíró-kör</i>	95
<i>F. Szertárak</i>	97
<i>G. Ifjúsági könyvtár</i>	98
<i>H. Tanári könyvtár</i>	100
<i>I. A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói</i>	101
<i>Értesítés a jövő tanév megnyitásáról</i>	103

